

Holhousta vai lasten suojelua?

Helsingin Sanomien, Ilta-Sanomien, Hufvudstadsbladetin
ja Aamulehden mielipidepalstoilla vuosina 1986–1987
käyty keskustelu videolaista

Kiira Law
Pro gradu -tutkielma
Historian maisteriohjelma
Humanistinen tiedekunta
Helsingin yliopisto
Syyskuu 2020

Tiedekunta – Fakultet – Faculty Humanistinen tiedekunta		Koulutusohjelma – Utbildningsprogram – Degree Programme Historian maisteriohjelma	
Opintosuunta – Studieriktning – Study Track			
Tekijä – Författare – Author Kiira Law			
Työn nimi – Arbetets titel – Title Holhousta vai lasten suojelua? Helsingin Sanomien, Ilta-Sanomien, Hufvudstadsbladetin ja Aamulehden mielipidepalstoilla vuosina 1986–1987 käyty keskustelu videolaista			
Työn laji – Arbetets art – Level Pro gradu -tutkielma		Aika – Datum – Month and year Syyskuu 2020	Sivumäärä– Sidoantal – Number of pages 63
Tiivistelmä – Referat – Abstract			
<p>1980-luvulla nousi huoli väkivaltaa sisältävien videoiden vaikutuksesta nuoriin ja nuorisorikollisuuteen, mikä aiheutti kiivasta keskustelua. Ongelman ratkaisuksi nähtiin videoiden ennakkosensuuri ja videoiden ikärajojen muutos siten, että aikuisille tarkoitettu sisältö kiellettiin kokonaan. Tutkielmani tavoitteena oli selvittää, millaista keskustelua lehtien mielipidepalstoilla on käyty vuoden 1987 laista video- ja muiden kuvaohjelmien tarkastamisesta. Keskustelua videosta käytiin koko 1980-luvun, mutta tutkielman aikarajaus on vuodet 1986–1987. Peruste aikarajaukselle on, että hallituksen esitys video- ja muiden kuvaohjelmien tarkastamista koskevaksi laiksi annettiin eduskunnalle syksyllä 1986, jonka jälkeen laki hyväksyttiin kesällä 1987.</p> <p>Tutkielman aineisto koostuu Helsingin Sanomien, Ilta-Sanomien, Hufvudstadsbladetin ja Aamulehden mielipidepalstoilla julkaistuista mielipidekirjoituksista. Valitsin kyseiset lehdet aineistoksi siksi, että ne kaikki edustavat keskenään erilaisia lehtiä. Valitsin mielipidekirjoitukset aineistoksi, koska ne tarjoavat katsauksen kansan mielipiteisiin videolaista ja koska mielipidepalstalle voi kirjoittaa kuka tahansa sosioekonomisesta asemasta riippumatta. Vastaan tutkimuskysymykseen sekä määrällisin että laadullisin keinoin. Tutkin aineistoa teemanalyysin keinoin luokittelemalla aineistoa teemoittain ja havainnollistamalla teemoja esimerkkien avulla. Aineiston määrällinen analyysi toimii tukena laadulliselle tutkimukselle.</p> <p>Määrällisesti tarkasteltuna aineisto oli jakautunut siten, että Helsingin Sanomissa oli eniten mielipidekirjoituksia. Muissa lehdissä oli huomattavasti vähemmän aineistoa. Ajallisesti aineisto jakautui vuonna 1986 epätasaisesti painottuen joulukuulle, vuonna 1987 taas tasaisemmin jakautuen pääasiassa vuoden ensimmäiselle puoliskolle. Tarkasteltavissa lehdissä oli kaikissa enemmän videolakia vastustavia mielipidekirjoituksia kuin lakia kannattavia. Tutkimuksessa käy ilmi, että mielipidepalstoilla käytyyn keskusteluun otti osaa lukuisien eri ammattiryhmien edustajia, kuten kansanedustajia, opettajia, videoalan toimijoita sekä professoreita. Maantieteellisesti keskustelun osanottajat olivat ympäri Suomea. Suurin osa keskustelun osanottajista kirjoitti omalla nimellään ja vain kerran, mutta keskustelussa oli myös aktiivisempia osanottajia.</p> <p>1980-luvun keskustelu videosta ja niissä esiintyvistä väkivallasta oli vahvasti polarisoitunutta ja tunnelautunutta. Tutkimus tuo esiin, että tämä näkyi myös lehtien mielipidepalstoilla käydyssä keskustelussa videolaista, joka oli hyvin polarisoitunutta. Aineistosta nousi selkeä ero lain kannattajien ja vastustajien välille. Videolain puolustajat nähtiin kulttuurin vihaajina, kun taas videolakia vastustavat nähtiin väkivaltaa ihannoivina. Suurin osa aineistosta oli lakia vastustavia mielipidekirjoituksia, kun taas lakia kannattavia mielipidekirjoituksia oli huomattavasti vähemmän. Tutkimuksessa selvisi, että videolakia vastustavissa mielipidekirjoituksissa käytettiin lukuisia eri perusteita kuten sensuuria, holhoamista, pimeitä markkinoita ja kulttuuritarjonnan kaventumista. Videolakia kannattavissa mielipidekirjoituksissa esiintyi pääasiassa yksi peruste, lasten suojelu väkivaltaiselta sisällöltä. Erot aineistossa videolakia kannattavien ja vastustavien mielipidekirjoitusten välillä olivat siis suuret. Yhdistävä tekijä oli, että kaikki osapuolet suhtautuivat lakiin tunnepitoisesti.</p>			
Avainsanat – Nyckelord – Keywords Laki video- ja muiden kuvaohjelmien tarkastamisesta, video, videolaki, audiovisuaalinen media, sensuuri, väkivalta, mielipidekirjoitus			
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited Keskustakampuksen kirjasto (E-Thesis)			
Muita tietoja – Övriga uppgifter – Additional information			

Sisällysluettelo

1. Johdanto	1
1.1 Aiheen esittely	1
1.2 Tutkimuskysymys ja rajaus	4
1.3 Aineisto ja aikaisempi tutkimus	5
2. Mieliopidekirjoitusten jakautuminen	10
2.1 Mieliopidekirjoitusten määrä lehdittäin tarkasteltuna	10
2.2 Mieliopidekirjoitusten ajallinen jakautuminen.....	15
3. Koko kansaa jakava videosota	21
3.1 1980-luvun kiiwas videokeskustelu	21
3.2 Kannatuksen ja vastustuksen jakautuminen lehdittäin	27
3.3 Mieliopiteet nimimerkkien takaa sekä akatemiasta	30
4. Vapauksien riistäjä	35
4.1 ”Sensuurista syntyy poliisivaltio”	35
4.2 Väkivallan todelliset syyt.....	40
4.3 Valinnanvapauden kustannuksella	43
4.4 ”Kulttuurikieltolaista” pimeisiin markkinoihin	45
5. Rikkoutuneiden lasten puolustaja	51
5.1 Yhteiskuntana lasten moraalirappiota vastaan.....	51
5.2 Videot nuorison mediana	56
6. Johtopäätökset	61
Lähde- ja kirjallisuusluettelo	64

1. Johdanto

1.1 Aiheen esittely

Videotekniikka otettiin käyttöön 1950-luvulla televisioyhtiöiden toiminnassa. Videotekniikka tuli markkinoille alun perin helpottamaan televisiotoimintaa mahdollistaen ohjelmien etukäteen nauhoittamisen suorien lähetyksien sijaan. Kotitalouksiin videotekniikkaa mainostettiin ensimmäisen kerran vasta 1960-luvulla, joskin vain vähäisesti. Videotekniikka oli vielä tällöin pääasiassa televisioyhtiöiden käytössä. Tosissaan videotekniikkaa mainostettiin kotitalouksiin vasta 1970-luvulla.¹ Erityisen suosituksi audiovisuaaliseksi mediaksi video muodostui kuitenkin vasta 1980-luvun alussa. Vuonna 1980 videolaitteita oli kotitalouksissa yhteensä noin 3 500, kun vuoteen 1987 tultaessa videoiden määrä oli arviolta jo puoli miljoonaa.² Video keräsi nopeasti suosiota kansan keskuudessa. Elintason nousu mahdollisti viihteen kuluttamisen oman kodin rauhassa. Tämän lisäksi videoiden suosioon vaikutti sen kaksi tärkeää funktiota; televisiossa näytettävien ohjelmien nauhoitus myöhempää ajankohtaa varten sekä valmiiksi nauhoitettujen tallenteiden eli vuokrattavien tai ostettavien videoiden katsominen.³

Videolla ei kuitenkaan ollut kovinkaan juhlava alku kuluttajamarkkinoilla. Suuret elokuvayhtiöt eivät olleet halukkaita laittamaan hyvin menestyviä elokuviaan videomarkkinoille, vaan pitivät ne tiukasti teatterilevityksessä. Syy tähän oli pelko elokuvateattereiden katsojakadoista ja sitä myötä tulojen menetyksestä. Isojen elokuvayhtiöiden sijaan markkinat valtasivat pienet tuotantoyhtiöt.⁴ Merkittävien elokuvayhtiöiden menestyselokuvien puute avasi videomarkkinat selvästi laadultaan huonommalle materiaalille. B-luokan elokuvat sekä raakaa väkivaltaa kuvaavat ”eksploitaatioelokuvat” valtasivat videomarkkinat.⁵ Tuotteiden laatu ei suinkaan ollut näiden pienten tuotanto- ja levitysyhtiöiden pääprioriteetti, vaan tarkoituksena oli puhtaasti tuottaa voittoa. Juha Samola kuvaa asiaa hyvin:

¹ Samola 1989, 185.

² Sedergren 2006, 421.

³ Samola 1989, 185.

⁴ Sedergren 2006, 421; Samola 1989, 185.

⁵ Sedergren 2006, 42; Samola 1989, 185.

Näihin aikoihin — 1970- ja 1980-luvun vaihteessa — ei ollut vaikea löytää ihmisiä, joiden mielestä oli kuvaavaa, että ”video” ja ”viemäri” olivat hakusanoina vierekkäin puhelinluettelon keltaisilla sivuilla.⁶

Väkivaltaiset b-luokan elokuvat loivat ihmisille negatiivisen mielikuvan videosta. Video yhdistettiin väkivaltaan ja seksiin. Lisäksi näitä videoita mainostettiin erittäin räväkästi, mikä edesauttoi luomaan mielikuvaa videosta ”huonona” audiovisuaalisena mediana.⁷ Suuret Hollywood elokuvayhtiöt kiinnostuivat videoista kunnolla 1980-luvun alussa.⁸ Videomarkkinoiden muutos alkoi, kun nämä yhtiöt ottivat osaa videomarkkinoille ja tuottivat videolle laadukasta sisältöä. Tästä huolimatta videoiden huono maine oli ehtinyt iskostua kansan tajuntaan.

Alun markkinatilanteen aiheuttaman huonon maineen vuoksi videot herättivät keskustelua. Keskustelun aiheena olivat pääasiassa väkivaltaiset ja raa’at videot sekä niiden vaikutukset yhteiskuntaan. Nähtiin, että väkivaltaa tai muutoin raaistavaa sisältöä sisältävät videot vaikuttivat erityisesti lapsiin ja nuoriin vahingollisella tavalla. Nämä vaikutukset huolestuttivat. Videoiden katsottiin olevan syynä kasvavaan nuorisoväkivaltaan. Keskustelun taustalla voitiin nähdä myös kulutustottumusten muutos sekä siihen suhtautuminen. Elokuvien katsominen oli siirtynyt elokuvateattereista koteihin. Tämä mahdollisti moraalisesti arveluttavan materiaalin katsomisen ilman minkäänlaista ulkopuolista valvontaa. Videoiden katsottiin tuoneen seksin sekä väkivallan ihmisten olohuoneisiin. Julkisesti näytettäviä elokuvia oli mahdollista kontrolloida— elokuvia koski vuoden 1965 laki elokuvien ennakkotarkastuksesta, joka mahdollisti elokuvien sisällön ja katsojakunnan kontrollin. Kieltämällä tai leikkaamalla elokuvia sopiviksi pidettiin huolta, että katsoja sai katsottavakseen vain valtion tarkastamaa moraalisesti hyväksyttävää materiaalia. Ikärajoilla taas pystyttiin kontrolloimaan elokuvien yleisöä valvomalla, minkä ikäinen pystyi katsomaan tietyn tasoista materiaalia. Tämä kontrolli ulottui kuitenkin vain julkiseen sfääriin. Se mitä kotona tapahtui, oli kontrollin ulottumattomissa. Kukaan ei vahtinut, millaista materiaalia kukakin katsoi oman kotinsa yksityisyydessä. Tämän katsottiin olevan ongelma, ei vain moraalisesti, mutta myös laillisesti. Jos elokuvia kontrolloitiin, miksei myös videoita?

⁶ Samola 1989, 185.

⁷ Sedergren 2006, 421.

⁸ Soramäki 1990, 77.

Päättäjien keskuudessa syntyi keskustelua. Videoita ja niiden ilmeisen huonoja vaikutuksia tuli kontrolloida jollain tapaa. Tähän ryhdyttiin vuonna 1981 perustamalla oikeusministeriön työryhmä selvittämään väkivaltaa sisältävien videoiden sääntelyä. Työryhmän mukaan väkivaltaisten videoiden jälkikäteinen kontrolli rangaistavuuden uhalla olisi riittävää.⁹ Täten päädyttiin yksinkertaisesti tekemään muutos rikoslain 16 § koskien rikoksia yleistä järjestystä vastaan, jonka mukaan väkivaltaa esittävien elokuvien tai muiden kuvataallenteiden kauppaaminen tai vuokraaminen olisi laitonta. Tässä vaiheessa ei vielä koettu, että tarvetta yksinomaan videota koskevalle lainsäädännölle olisi. Muutos rikoslakiin astui voimaan vappuna 1983.¹⁰ Tämä ei kuitenkaan ollut ainoa videoita säätelevä laki, vaan videoita koski jo valmiiksi myös vuoden 1927 niin sanottu ”pornolaki” eli laki epäsiiveellisten julkaisujen levittämisen ehkäisemisestä. Laki kielsi säädyllisyyttä tai sukupuolikuria loukkaavan tuotteen levittämisen.¹¹ Tämä tarkoitti sitä, että seksiä sisältävien videoiden myynti oli jo kiellettyä.

Vuoden 1983 muutos rikoslakiin ei osoittautunut erityisen tehokkaaksi tavaksi säännellä videoita. Lain toimeenpanoa valvoi Tulli, joskin sillä ei kuitenkaan ollut varsinaisesti resursseja valvoa videoiden maahantuontia kunnolla.¹² Tämän lisäksi vuonna 1983 tehdyn lakimuutoksen yhteydessä oli valmiiksi ilmaistu toive mahdollisesta ennakkotarkastuslaista videoita varten. Tämän lakimuutoksen yhteydessä eduskunta hyväksyi toiveen siitä, että hallituksen tulisi valmistella esitys videoiden ennakkotarkastuslaista kiireellisesti.¹³ Jo silloin nähtiin, ettei tehty lakimuutos tulisi riittämään.

Niinpä opetusministeriö antoi videotuomioikunnan tehtäväksi valmistella kyseisen esityksen. Videotuoimikunta julkaisi ehdotuksensa mietinnössään vuonna 1984, vain vuosi viimeisimmän lakimuutoksen jälkeen. Seuraavana vuonna asia oli edennyt sen verran, että videotuoimikunta antoi opetusministeriölle esityksen video-ohjelmien ennakkotarkastusta koskevasta laista vuoden lopussa. Hallituksen esitys video- ja muiden kuvaohjelmien tarkastamista koskevasta laista annettiin eduskunnalle syksyllä 1986. Lakiesitys vaati perustuslainsäätämisyjärjestystä, sillä laissa puututtaisiin peruslain 10 § sananvapaudesta. Kyse oli siis merkittävästä laista. Tämä tarkoitti lain säätämisen hidastumista, sillä perustuslainsäätämisyjärjestys vaati asian käsittelyä kaksilla peräkkäisillä valtiopäivillä. Lain käsittely siirtyi siis seuraaville valtiopäiville

⁹ Samola 1989, 187.

¹⁰ Sedergren 2006, 424.

¹¹ Samola 1989, 188.

¹² Sedergren 2006, 425.

¹³ Samola 1989, 188.

kevääseen 1987. Laki video- ja muiden kuvaohjelmien tarkastamisesta 697/1987 hyväksyttiin kesällä 24. heinäkuuta 1987, ja se astui voimaan vuoden 1988 alussa. Videolaki sellaisenaan kumottiin vasta 2001.¹⁴

1.2 Tutkimuskysymys ja rajaus

Tutkimuskysymyksenä on, millaista keskustelua sanomalehtien mielipidepalstoilla on käyty vuonna 1987 hyväksytystä videolaista. Videosta on keskusteltu 1980-luvun alusta alkaen, mutta tämän tutkielman aikarajaus on vuoden 1986 alusta vuoden 1987 loppuun. Tarkasteltava ajanjakso on siis kaksi vuotta. Rajaus on tehty sillä perusteella, että hallituksen esitys video- ja muiden kuvaohjelmien tarkastamista koskevaksi laiksi annettiin eduskunnalle syksyllä 1986, jonka jälkeen laki hyväksyttiin kesällä 1987. Vaikka keskustelua videosta on ollut läpi 1980-luvun, koin tutkimuksen kannalta mielekkääksi rajata tutkimuksen ajallisesti nimenomaan näihin vuosiin. Kyseessä oleva laki oli ankarampi kuin vuoden 1983 rikoslain 16 § tehty muutos, joten on oletettavaa, että keskustelua videoita koskevasta lainsäädännöstä oli enemmän nimenomaan tutkielman tarkasteltavalla ajanjaksolla. Keskustelun painottuneisuus tutkielmassa tarkasteltavaan ajankohtaan käy ilmi esimerkiksi Helsingin Sanomien videolakia koskevien mielipidekirjoitusten määrää tarkastellessa vuodesta 1981 vuoteen 1987.

Vastaan tutkimuskysymykseen tutkimalla mielipidekirjoituksia Helsingin Sanomista, Ilta-Sanomista, Hufvudstadsbladetista sekä Aamulehdestä. Tämän lisäksi tarkoituksena on pohtia seuraavia lisäkysymyksiä:

- Kuinka paljon aiheesta on keskusteltu?
- Miten keskustelu on jakautunut ajallisesti?
- Oliko tarkasteltavien lehtien välillä eroja kannattajien ja vastustajien määrässä?
- Millaisin perustein videolakia on vastustettu tai kannatettu?
- Ketkä ottivat osaa mielipidepalstoilla käytyyn keskusteluun?

Vastaan tutkimuskysymykseen tutkimalla aineistoa teema-analyysin keinoin tarkastelemalla mielipidekirjoitusten sisältöä, luokittelemalla aineistoa teemoittain ja kontekstualisoimalla yllä mainittujen kysymysten selvittämiseksi. Koen teemoittelun olevan mielekkäin tapa tutkia

¹⁴ Samola 1989, 188–190; Ylijoki 2003, 40.

videolakia koskevissa mielipidekirjoituksissa käytettyjä perusteita lakia vastaan sekä sen puolesta. Havainnollistan teemoja esimerkkien avulla. Tämän lisäksi tutkin määrällisin menetelmin, kuinka paljon aineistoa on ja sitä, miten aineisto on jakautunut sekä ajallisesti että lehdittäin. Aineiston määrällinen analyysi toimii tukena laadulliselle tutkimukselle, sillä se täydentää kuvaa mielipidekirjoitusten merkittävydestä videokeskustelun kokonaiskuvassa. Kontekstin tutkimukselle tarjoaa 1980-luvulla käyty laajempi keskustelu videosta, niin Suomessa kuin maailmalla, sekä videota koskevan lainsäädännön kehittyminen.

Tutkielman lukemisen kannalta on tärkeä huomata, että selkeyden vuoksi viitataan video- ja muiden kuvaohjelmien tarkastamista koskevaan lakiin termillä videolaki. Videolaki on laista yleisesti käytetty termi tutkielman aineistossa, ja se on ollut laajemmin käytössä yleisessä keskustelussa. Myös aikaisemmassa tutkimuksessa viitataan lakiin kyseisellä termillä. Puhuttaessa audiovisuaalisesta mediasta viitataan videoon, elokuvaan tai televisiossa esiintyviin ohjelmiin. Puhuttaessa pelkästä mediasta viitataan lehdistöön sekä television uutisiin.

1.3 Aineisto ja aikaisempi tutkimus

Aineistona tutkielmassa on lehtien mielipidepalstoilla julkaistuja mielipidekirjoituksia vuosilta 1986–1987. Tutkimuksessa käytettävät sanomalehdet ovat Helsingin Sanomat, Ilta-Sanomat, Hufvudstadsbladet sekä Aamulehti. Valitsin tutkielman aineistoksi neljä eri lehteä, sillä halusin saada mahdollisimman laajan otannan materiaalia. Lehtien lukumäärän lisäksi halusin huomioida tutkielmassa myös eri tyyppiset lehdet, jotta tutkielmassa käytettävä aineisto olisi mahdollisimman monipuolista. Helsingin Sanomat valitsin tutkimuksen aineistoksi siksi, että lehti on yksi suurimmista suomalaisista lehdistä, Ilta-Sanomat siksi, että iltapäivälehtenä se tuo vastapainoa muille lehdille kevyemmällä sisällöllään. Hufvudstadsbladetin valitsin siksi, että koin tärkeäksi huomioida tutkimuksessa myös ruotsinkielisen lehdistön. Vaikka ruotsinkielisten osuus on Suomessa pieni, koin tärkeäksi huomioida molemmat kotimaiset kielet tarkastelemalla myös ruotsinkielistä lehdistöä. Aamulehti taas on muista lehdistä poiketen maakuntalehti, ja täten katsoin sen sopivan aineistoon edustamaan maakuntia. Aineisto on hankittu Helsingin Sanomien ja Ilta-Sanomien osalta Päivälehdien arkistolla hakusanoja käyttäen. Näitä hakusanoja olivat seuraavat: videolaki, videotarkastuslaki, väkivaltavideolaki, videosensuuri. Hufvudstadsbladet ja Aamulehti eivät ole saatavilla sähköisesti, vaan ne löytyvät Kansalliskirjastosta mikrofilmiltä. Tarkastelin tämän aineiston manuaalisesti käymällä läpi kaikki julkaisut vuosilta 1986–1987.

Mielipidekirjoitukset valitsin aineistoksi siksi, että ne tarjoavat katsauksen kansan mielipiteisiin videolain suhteen. Aineistona mielipidekirjoitukset tarjoavat erilaisen näkemyksen aiheesta käytyyn keskusteluun ja tätä kautta voi ilmetä tärkeitä seikkoja videolaista käydyn keskustelun ymmärtämiselle. Mielipidekirjoituksissa on erityislaatuista se, että mielipidepalstalle voi kirjoittaa kuka vain— opiskelija, elokuvaharrastaja tai poliitikko. On mahdollista, että tämä näkyy aineistossa kiinnostavalla tavalla, ja onkin mielekästä tutkia, ketkä mielipidepalstalle ovat kirjoittaneet. On kuitenkin syytä ottaa huomioon, että mielipidepalsta itsessään ei tarjoa tarkkaa ja objektiivista kuvaa siitä, millaista keskustelua ja millaisia mielipiteitä koko Suomessa ylipäätään on ollut. Se ei ole luotettava mittari julkisesta keskustelusta. Palstalla julkaistut mielipidekirjoitukset itsessään luovat julkista keskustelua ja vaikuttavat siihen, mutta mielipidepalsta ei edusta julkista keskustelua kokonaisuudessaan. Lehdet itse valikoivat, mitä kirjoituksia ne päättävät mielipidepalstallaan julkaista. Ne ovat vain yksi keskustelualusta muiden joukossa, eikä kaikkea julkista keskustelua käydä mielipidepalstoilla. Täten tutkielma ei pyrikään kuvaamaan videolaista käytyä julkista keskustelua kokonaisuudessaan tai väittämään, että mielipidekirjoitukset tarjoavat täydellisen otannan videolakia koskevasta julkisesta keskustelusta. Tutkielma keskittyy käsittelemään tiettyjen lehtien mielipidepalstoilla julkaistuja kirjoituksia ja tutkimaan, millaista keskustelua tällä tietyllä arenalla on käyty.

Videolakia ja aihepiiriä audiovisuaalisen median eri vaiheista sekä sensuuritoimenpiteistä on tutkittu kiitettävästi. Tutkielman kannalta hyödyllisimpiä tutkimuksia on Juha Samolan työt. Samola on ollut audiovisuaalisella alalla pitkään, ja tässä tutkimuksessa hyödynnän hänen artikkeleitaan. Ensimmäinen tutkielmassa käytetty artikkeli on *Elokuva, televisio, video* teoksesta *Uusi tekniikka, taiteet ja taidepolitiikka* (1985). Tämä artikkeli tarjoaa hyvän yleiskatsauksen videoista 1980-luvun alkupuolella, esimerkiksi millaiset olivat videoiden markkinat, millaisia videot olivat alun perin sekä miten videot kehittyivät. Tutkimuksessa käytetään myös Samolan artikkelia *Erään lain vaiheita* teoksesta *Uhka silmälle* (1989), joka käsittelee videolakia hyvin vaihe vaiheelta ja täten tarjoaa hyvän kontekstin aineistolle. Samolan lisäksi Jari Sedergrenin teos *Taistelu elokuvansensuurista: Valtiollisen elokuvatarkastuksen historia 1946–2006* osoittautui tutkimuksen kannalta hyödylliseksi teokseksi. Sen lisäksi, että siinä käsitellään videolakia, siinä käydään läpi pitkällisesti elokuvan sensuurin historiaa aina vuodesta 1911 alkaen. Näin ollen teos tarjoaa hyvän käsityksen pitkän aikavälin kehityksestä audiovisuaalisen median sensuroinnissa ja täten tarjoaa kontekstia esimerkiksi siihen, miten videolaki istuu tähän kokonaisuuteen.

Käytän tutkimuksissani myös aikaisempaa tutkimusta, joka liittyy aihepiiriin, muttei ole tutkimusta nimenomaan videolaista. Yleisradion toimittama teos *Televisio ja väkivalta: Suomalaisia näkökulmia* (1988) sisältää lukuisia tutkimuksen kannalta hyödyllisiä artikkeleita, vaikka lähtökohtana onkin television ja väkivallan suhde. Patrik Törnruddin artikkeli *Väkivalta Suomessa eilen ja tänään* on hyödyllinen tutkimuksen kannalta, sillä tämä artikkeli tarjoaa katsauksen väkivaltarikoksiin ja niiden kehitykseen Suomessa sotien jälkeisestä ajasta aina 1980-luvun alkupuoliskolle. Tämä teos auttaa osoittamaan, millaista väkivaltarikosten kehitys on todellisuudessa ollut nuorison keskuudessa suhteessa siihen, mitä mielipidepalstoilla on keskusteltu. Törnruddin lisäksi kyseisessä teoksessa julkaistu Kauko Aromaan artikkeli *Väkivaltarikollisuus ja television aikakausi* jatkaa samalla linjalla tarjoten hyödyllistä informaatiota väkivaltarikoksien kehityskulusta sekä väkivaltarikoksien ja television suhteesta. Ilkka Heiskasen artikkeli *Miten mediaväkivallasta on keskusteltu* samaisesta teoksesta on myös hyödyllinen tämän tutkimuksen kontekstualisoinnin kannalta, sillä se osoittaa, millaista keskustelua audiovisuaalisessa mediassa näkyvästä väkivallasta on käyty ennen 1980-lukua.

Videolakia koskevaa keskustelua on tutkittu ja siitä on kirjoitettu. Pertti Hemanuksen artikkeli *Paha vihollinen, hyvä vihollinen* teoksesta *Televisio ja väkivalta: Suomalaisia näkökulmia* (1988) on hyödyllinen tutkimukseni kannalta, sillä se vaikka se käsittelee televisiossa esiintyvistä väkivallasta käytyä keskustelua, voi siitä löytää yhtymäkohtia videota koskevaan keskusteluun. Markus Ylijoen Pro gradu-tutkielma *Kulttuuritunkeutuja ja lasten kasvatuksen vääristäjä? Videokeskustelu eduskunnassa 1980-1987* (2003) käsittelee videolaista käytyä poliittista keskustelua ja sen kulttuuripoliittista ulottuvuutta. Ylijoen tutkimus tarjoaa hyvän kontekstin ja vertailukohdan sille, millaista keskustelua on käyty muulla kuin poliittisella areenalla. Ylijoki ja Hemanus eivät ole ainoita keskustelusta kirjoittaneita, vaan myös Veli-Matti Poutanen on kirjoittanut aiheesta Pro gradu-tutkielmassaan *Videosensuuri. Viestintävälineen erityispiirteet ja sensuuri-ideologia*. Kyseinen tutkielma on kuitenkin kirjoitettu sosiologian näkökulmasta ja käsittelee sitä, miten sensuuri-ideologia on esiintynyt lehdistössä syksyllä 1986. Myös Jiri Sironen on Pro gradu-tutkielmassaan *Videolaista elokuvien aikuissensuurin poistumiseen: Sensuuripuhunnat ja kuvaohjelmien kulttuurinen sääntely 1980-luvulta nykypäivään* (2006) käsitellyt videolakia koskenutta keskustelua sensuurin näkökulmasta. Tämä on kulttuuripolitiikan ja valtio-opin tieteenalaan kuuluva tutkielma, mutta koen, että työ täydentää aiempaa tutkimusta. Sisällöltään tutkielma on osittain samankaltainen kuin Ylijoen, sillä työssä käsitellään ja analysoidaan eduskuntakeskustelua.

Työ on kuitenkin samankaltainen myös Veli-Matti Poutasen työn kanssa, sillä myös Sirosen työssä käsiteltiin sensuuria. Sirosen työssä tarkasteltiin sensuurin puolesta ja vastaan käytettyä retoriikkaa. David Buckinghamin artikkeli *Electronic child abuse? Rethinking the media's effects on children* teoksessa *Ill Effects: the media/ violence debate* (2001) tarjoaa näkemystä siihen, miten audiovisuaalinen media vaikuttaa lapsiin.

Edellä mainittujen lisäksi halusin tuoda tutkimukseen mukaan myös kansainvälistä näkökulmaa. Brittiläisen Keith Roen tutkimus Götterborgin yliopistosta *The Swedish Moral Panic Over Video 1980–84* (1987) tuo tutkimukseen vertailukohtaa toisesta pohjoismaasta ja osoittaa, millaista keskustelua aiheesta on käyty Ruotsissa. Toki ajallisesti teos on ennen tämän tutkimuksen aikarajausta, mutta uskon tutkimuksen tuovan silti arvokasta näkemystä.

Huomionarvoista aikaisemmassa tutkimuksessa on se, että suuri osa siitä on aikalaisten kirjoittamaa. Esimerkiksi Samolan tekstit ja Poutasen tutkielma on kirjoitettu 1980-luvun aikana. Osa aikaisemmasta tutkimuksesta on kirjoitettu ennen kuin vuoden 1987 videolaki astui voimaan. Tämä seikka pyritään ottamaan huomioon aikaisempaa tutkimusta käytettäessä. Aikaisemmassa tutkimuksessa on huomionarvoista myös se, että Juha Samola on itse osallistunut kyseessä olevan videolain tekoon. Sedergrenin teoksesta käy ilmi, että Juha Samola osallistui lain valmisteluun neljän vuoden ajan opetusministeriön videotuotoimikunnan sihteerinä. Tämä vahvistaa hänen artikkeliaan videolain vaiheista, sillä olihan hän itse mukana valmistelemassa lakia. Sekä Sedergrenin että Sirolan töistä käy ilmi myös se, että Samola oli yksi videolain ankarimpia vastustajia. Tämä heijastuu jonkin verran hänen teksteissään, mutta en näe tämän olevan sen suurempi ongelma. Koen, että Samolan tekstejä voi käyttää tutkimuksessa, kunhan harjoittaa tilanteen vaatimaa lähdekritiikkiä ja pitää mielessä, ettei hänen tekstinsä ole välttämättä täysin objektiivista.

Koen, että tutkielmani on merkittävä siksi, ettei mielipidepalstoilla käytyä keskustelua videolaista ole tutkittu näin laajasti. Aikaisempi tutkimus keskittyy videolaista käytyyn poliittiseen keskusteluun sekä sensuuri-ideologian esiintymiseen videolakia koskevassa keskustelussa. Näiden lisäksi videolaista ja videoväkivallasta käytyä keskustelua on tutkittu yleisellä tasolla. Kukaan ei ole kuitenkaan tutkinut lehtien mielipidepalstoilla käytyä kokonaisvaltaista keskustelua videolaista. Mielipidepalstoilla käydyn keskustelun tutkiminen on tärkeää, sillä se auttaa hahmottamaan, millaista videolaista käyty julkinen keskustelu on kokonaisuudessaan ollut. Tutkielmassani hahmotan myös, miten videolaista käyty keskustelu

lehtien mielipidepalstoilla istuu muuhun julkiseen keskusteluun videolaista. Tutkimukseni eroaa aikaisemmasta tutkimuksesta myös siten, että tämä ei ole aikalaisten tekemää. Tämä erottaa minut muista tutkijoista ja mahdollisesti tarjoaa tuoretta näkökulmaa tutkimukseeni. Jokainen tutkimus on kuitenkin oman aikansa tuote.

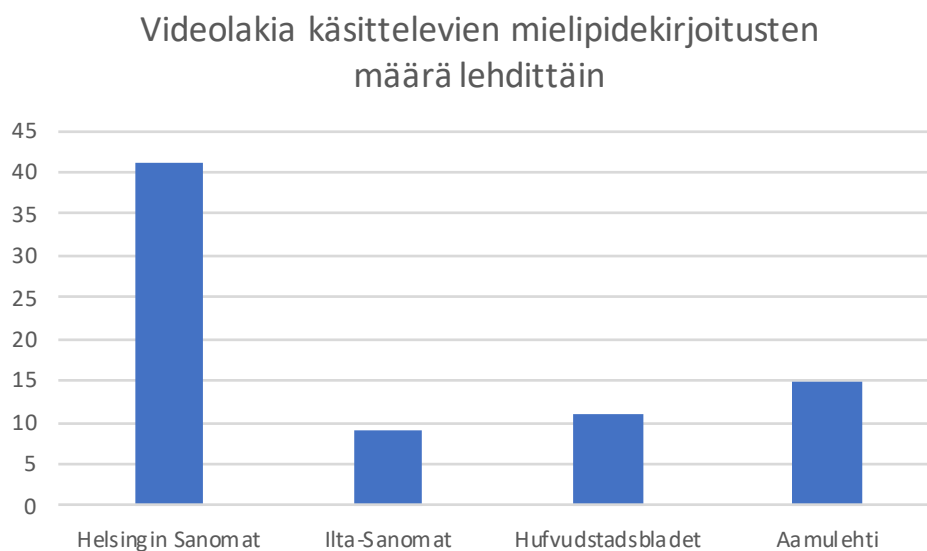
Tutkielma etenee siten, että tarkastelen ensin videolakia käsitteleviä mielipidekirjoituksia määrällisesti analysoiden. Teen tämän tutkimalla, mikä videolakia koskevien mielipidekirjoitusten määrä on lehdittäin tarkasteltuna ja mitkä mahdolliset syyt eri määriille voi olla. Tämän jälkeen tutkin aineiston jakautumista ajallisesti vuosina 1986 sekä 1987 ja mahdollisia syitä ajalliselle jakautumiselle. Kolmannessa luvussa käsittelen videolaista käytyä julkista keskustelua yleisesti, politiikassa sekä kansainvälisesti tarkasteltuna, jonka jälkeen tutkin videolain kannatuksen ja vastustuksen jakautumista lehdittäin. Kolmannen luvun viimeisessä alaluvussa tutkin, ketkä ovat ottaneet osaa mielipidepalstoilla käytyyn keskusteluun, ja mitä keskustelun osanottajista voi päätellä.

Neljännessä luvussa tutkin, millaisia perusteita videolakia käsittelevissä mielipidekirjoituksissa on käytetty lakia vastaan. Tutkin aineistoa temaattisesti analysoimalla mielipidekirjoituksissa käytettyjä perusteita videolakia vastaan, sekä millä perustein videolakiin ylipäättään suhtaudutaan. Perusteet on jaettu eri teemoihin, jotka käsittelen eri alaluvuissa. Havainnollistan perusteita esimerkein. Viidennessä alaluvussa tutkin millaisia perusteita videolakia käsittelevissä mielipidekirjoituksissa on käytetty lain puolesta. Tutkin aineistoa temaattisesti kuten neljännessä luvussa. Keskustelun polarisoituneisuuden takia on mielekästä käydä aineisto läpi jaottelemalla lakia puolustavat ja lakia vastustavat näkemykset eri lukuihin. Tämä jaottelu antaa mahdollisuuden tarkastella näitä kahta ääripäätä erikseen.

2. Mieli­pidekirjoitusten jakautuminen

2.1 Mieli­pidekirjoitusten määrä lehdittäin tarkasteltuna

Tutkielman kannalta on mielekäs­tä tutkia ensin, miten aineisto on jakautunut lehdittäin ja pohtia, millaisia erilaisia syitä tietynlaiselle jakautumiselle voi mahdollisesti olla. Tämä tukee aineiston myöhempää tarkastelua. Seuraavasta kuvaajasta näkyy, miten videolakia käsittelevät mieli­pidekirjoitukset ovat jakautuneet lehdittäin.

Kuva 1: Videolakia käsittelevien mieli­pidekirjoitusten määrä eriteltynä lehdittäin ajanjaksolla 1986–1987.

Kuvaajaa tarkasteltaessa voi selvästi nähdä, miten aineisto ovat jakautunut eri lehtien kesken. Aineistossa on yhteensä 76 mieli­pidekirjoitusta. Tutkimuksen aikarajauksen aikana 1986–1987 oli Helsingin Sanomissa yhteensä 41 mieli­pidekirjoitusta ja Ilta-Sanomissa yhdeksän. Hufvudstadsbladetissa oli mieli­pidekirjoituksia hieman enemmän kuin Ilta-Sanomissa eli 11 kappaletta, Aamulehdessä taas yhteensä 15. Tarkasteltavien lehtien väliset erot mieli­pidekirjoitusten lukumäärässä ovat vähäisiä liikkuen 9–15 kappaleen välillä. Helsingin Sanomat muodostaa selvän poikkeuksen 41 mieli­pidekirjoituksella.

Tälle huomattavalle erolle Helsingin Sanomien ja muiden lehtien lukumääriin nähden voi olla lukuisia eri syitä. Yksi merkittävin syy on, että Helsingin Sanomat oli levikiltään Suomen

suurin lehti. Helsingin Sanomien levikki on tarkasteltuina vuosina ollut ensin 430 000 kappaletta, sitten noussut 440 000 kappaleeseen.¹⁵ 1980-luvun puolivälissä miltei joka neljäs suomalainen koti tilasi Helsingin Sanomia ja pääkaupunkiseudulla arkipäivinä levikkipeitto oli peräti 77 prosenttia.¹⁶ Tämä tarkoittaa, että lehti tavoitti laajemman lukijakunnan suhteessa muihin tarkasteltuihin lehtiin. Tulkitsen, että laajempi lukijakunta tarkoittaa enemmän potentiaalisia kirjoittajia mielipidepalstalle. Toki on huomattava, ettei lehden lukijamäärä ole suoraan verrannollinen mielipidekirjoitusten määrään. Katson suuremman lukijakunnan tarkoittavan kuitenkin, että lehti tavoittaa enemmän ihmisiä ja täten sillä on enemmän potentiaalisia mielipidekirjoittajia.

Mahdollinen syy mielipidekirjoitusten suureen määrään on se, että Helsingin Sanomat on houkuttanut enemmän kirjoittajia. Ihmiset, jotka halusivat ilmaista mielipiteensä videolaista julkisesti ja ottaa tällä tapaa osaa keskusteluun, ovat suuren lehden ja levikin houkuttelemana lähettäneet mielipidekirjoituksensa nimenomaan Helsingin Sanomiin suuren yleisön toivossa. Mitä enemmän lukijoita, sitä suurempi lukijakunta omille mielipiteille. On myös täysin mahdollista, että Helsingin Sanomien mielipidekirjoitusten määrä johtuu puhtaasti siitä, että sillä on paljon lukijoita, jotka haluavat ilmaista mielipiteensä nimenomaan omassa lehdessä. Jos lukija tilaa Helsingin Sanomia, hän ei todennäköisesti lähettäisi mielipidekirjoitustaan esimerkiksi Aamulehteen.

Mielipidekirjoitusten määrää pohtiessa on myös hyvä ottaa huomioon mielipidekirjoituksille varattu palstatila. Helsingin Sanomissa mielipidepalstan koko vaihteli aina puolesta sivusta jopa kahteen sivuun. Tämä mahdollistaa sen, että lehden on mahdollista julkaista suurempi määrä mielipidekirjoituksia. Helsingin Sanomat oli tarkasteltavana ajankohtana broadsheet-kokoa eli suurin sanomalehtien formaatti.¹⁷ Tämä tarkoittaa sitä, että mielipidepalstalle oli omistettu varsin paljon tilaa mahdollistaen suuren määrän julkaistavia mielipidekirjoituksia. Tämä mahdollisesti selittää mielipidekirjoitusten suurta määrää.

¹⁵ Sanoma-yhtymä toimintakertomus 1988, https://www.paivalehdenarkisto.fi/arkisto_luettelot/Toimintakertomukset/PLA-H-269-1_Toimintakertomus_1988.pdf (viitattu 17.4.2020), 53.

¹⁶ Jensen-Eriksen ja Kuorelahti 2017, 351.

¹⁷ ”Helsingin Sanomien suuri lehti uudistus toteutuu tammikuussa”, 31.7.2012, <https://www.hs.fi/talous/art-2000002548263.html> (viitattu 6.7.2020).

Eräs mahdollinen syy mielipidekirjoitusten suureen määrään Helsingin Sanomissa on se, että lehti itsessään oli ottanut kantaa videolakiin. 1980-luvun alussa Helsingin Sanomat oli asettautunut kannattamaan videolakia, kun taas tultaessa tutkimuksen tarkasteltavaan ajanjaksoon 1986–1987 oli lehti muuttanut kantaansa vastustamaan lakia.¹⁸ Tämä näkyi muun muassa lehden pääkirjoituksissa, joissa otettiin kantaa videolakia vastaan. Tämä on voinut vaikuttaa siihen, että mielipidepalstalle on hyväksytty enemmän nimenomaan videolakia käsitteleviä kirjoituksia muiden kirjoitusten kustannuksella. Toisaalta lehden kannanotto on voinut myös inspiroida muita tarttumaan kynään ja ilmaisemaan kantansa asiaan.

Toiseksi suurin määrä aineistoa on Aamulehdellä. Aamulehti on tamperelainen maakuntalehti ja on yksi Suomen suurimmista maakuntalehdistä. Tämän lisäksi lehdessä käsitellään myös kansallisia asioita. Lehti ei kuitenkaan ole valtakunnallinen, joten lukijakunta on rajatumpi. Tämä voi selittää eroa esimerkiksi Helsingin Sanomissa ilmestyneiden mielipidekirjoitusten määrään. Aamulehden levikki on tarkasteltavana ajankohtana ollut noin 140 000–141 000 eli huomattavasti vähemmän kuin Helsingin Sanomilla.¹⁹ Tulkintani mukaan tämä selittää suuren eron mielipidekirjoitusten määrässä.

On myös mahdollista, ettei lehti syystä tai toisesta ole halunnut julkaista aihetta koskevia mielipidekirjoituksia. Tämä on kuitenkin epätodennäköistä, sillä videolaki oli tunteita herättävä aihe, joka olisi varmasti herättänyt keskustelua lehden mielipidepalstalla. Myös lehden poliittinen sitoutuneisuus voi mahdollisesti selittää mielipidekirjoitusten määrää. Aamulehti oli kokoomuksen kannattaja 1990-luvun alkuun asti,²⁰ ja vaikka tiedossa ei ole lehden omaa kantaa videolakiin, on mahdollista, että poliittinen sitoutuneisuus on voinut vaikuttaa lehden toimitukseen. Oikeistolaisina kokoomuslaiset pitkälti vastustivat videolakia, mikä on voinut vaikuttaa Aamulehdessä julkaistaviin mielipidekirjoituksiin. On mahdollista, ettei Aamulehti ole halunnut julkaista Kokoomuksen vallitsevan mielipiteen vastaisia mielipidekirjoituksia eli videolakia kannattavia mielipidekirjoituksia. On kuitenkin myös täysin mahdollista, ettei poliittinen sitoutuneisuus vaikuttanut ollenkaan mielipidekirjoitusten määriin. Mielipidepalstan koko Aamulehdessä puolestaan oli noin puolen sivun kokoinen. Lehden koko taas oli

¹⁸ Sedergren 2006, 423.

¹⁹ ”Sanomalehtien tarkastettuja levikkejä 1986”, Suomen Lehdistö, 10/1986, 40; ”Sanomalehtien tarkastettuja levikkejä 1987”, Suomen Lehdistö, 9/1987, 80.

²⁰ ”40 kysymystä ja vastausta Aamulehden journalismista”, 3.5.2019, www.aamulehti.fi/a/a1cffb5c-4271-4e0c-bbff-c808767140f2 (viitattu 16.4.2020).

broadsheet eli samaa kokoa Helsingin Sanomien kanssa.²¹ Vaikka lehden koko oli sama kuin Helsingin Sanomissa, ei mielipidepalstan koko ollut kuin puoli sivua verrattuna Helsingin Sanomien puolesta sivusta jopa kahteen sivuun. Tämä mahdollisesti selittää julkaistujen mielipidekirjoitusten alhaista määrää ja suurta eroa aineiston määrään Helsingin Sanomissa.

Hufvudstadsbladet on ruotsinkielisistä lehdistä Suomen suurin eikä se ole paikallislehti. Kielen takia levikki on kuitenkin rajattu tietylle, verrattain niukalle lukijakunnalle. Ruotsinkielisten osuus Suomen väestömäärästä oli Tilastokeskuksen mukaan kuusi prosenttia tarkasteltavana ajankohtana²², eikä ole oletettavaa, että kaikki ruotsinkieliset automaattisesti tilaisivat Hufvudstadsbladetia. Lehden levikki on tarkasteltavana ajankohtana ollut noin 66 000–65 000²³ eli selvästi pienempi kuin muiden tarkasteltavien lehtien. Lehti ei kuitenkaan ole paikallinen, vaan käsittelee koko Suomen asioita laajentaen lukijakuntaansa. Mielestäni on oletettavaa, että aiheesta kirjoitettujen mielipidekirjoitusten alhainen lukumäärä johtuu lehden ruotsinkielisyydestä ja täten pienemmästä lukijakunnasta. Hufvudstadsbladetin koko puolestaan oli Helsingin Sanomien ja Aamulehden tavoin broadsheet-kokoa.²⁴ Mielipidepalstan koko kuitenkin vaihteli mielipidekirjoitusten määrän mukaan, välillä mielipidepalsta oli puoli sivua, välillä sitä ei ollut ollenkaan. Tämä kertoo, ettei mielipidekirjoitusten määrä ylipäätään ollut kovin suuri.

Tarkastelluista lehdistä Ilta-Sanomilla oli vähiten mielipidekirjoituksia, vain yhdeksän kappaletta. Ilta-Sanomien levikki on ollut ensimmäisenä tarkasteluvuonna 193 000, vuonna 1987 taas 204 000.²⁵ Levikiltään Ilta-Sanomien on siis toiseksi suurin tarkastelluista lehdistä, mutta silti noin puolet vähemmän kuin Helsingin Sanomilla. Ilta-Sanomien on Suomen suurin iltapäivälehti. Tässä tapauksessa suuri levikki ei kuitenkaan tarkoita suurempaa mielipidekirjoitusten määrää, vaan näiden kahden korrelaatiota ei Ilta-Sanomien kohdalla näytä olevan. Teknisesti tarkasteltuna mielipidepalstan koko Ilta-Sanomissa oli koko sivun kokoinen

²¹ Reunanen 2013, 42.

²² ”Ruotsinkielisten ja vieraskielisten osuus väestöstä 1900–2018”, Väestö rakenne-verkkojulkaisu, Tilastokeskus. https://www.stat.fi/til/vaerak/2018/01/vaerak_2018_01_2019-11-22_kuv_001_fi.html (viitattu 7.7.2020).

²³ ”Sanomalehtien tarkastettuja levikkejä 1986”, Suomen Lehdistö, 10/1986, 40; ”Sanomalehtien tarkastettuja levikkejä 1987”, 9/1987, 80.

²⁴ Pulkkinen 2008, 84.

²⁵ Sanoma Yhtymien toimintakertomus 1988, https://www.paivalehdenarkisto.fi/arkisto_luettelot/Toimintakertomukset/PLA-H-269-1_Toimintakertomus_1988.pdf, (viitattu 17.4.2020), 53.

ja lehden formaatti itsessään oli tabloidi.²⁶ Tämä tarkoittaa, että tilaa mielipidekirjoituksille oli vähemmän kuin muissa lehdissä, mikä on varmasti vaikuttanut mielipidekirjoitusten määrään.

Ilta-Sanomien mielipidekirjoitusten määrää tarkastellessa on hyvä ottaa huomioon, ettei lehti ole profiloitunut samalla tavalla kuin muut tarkastellussa olevat lehdet. Iltapäivälehtenä Ilta-Sanomat keskittyy pääasiassa viihteeseen, uutisiin sekä urheiluun. Tulkintani mukaan Ilta-Sanomat ei ole profiloitunut toimimaan alustana vakavalle yhteiskunnalliselle keskustelulle toisin kuin muut tarkastellut lehdet. On siis mahdollista, että lehden lukijakunta ei ole kokenut tarvetta ilmaista mielipidettään lehdessä ja ottaa osaa julkiseen keskusteluun lainsäädännöstä. Uskoisin, että mielipidekirjoitusten pieni määrä johtuu pääasiassa siitä, ettei aiheesta ole kirjoitettu enempää. Ilta-Sanomat on tunnettu siitä, että se käsittelee huomiota herättäviä aiheita ja herättää lukijoissa tunteita, joten jos tästä erittäin voimakkaita tunteita herättävästä lainsäädännöstä olisi intouduttu lähettämään lehteen mielipidekirjoituksia enemmän, olisi niitä varmasti julkaistu myös enemmän.

Syy nimenomaan levikin tarkasteluun mielipidekirjoitusten määrää pohtiessa on se, että levikki indikoi lehden suosiosta. Sen kuinka paljon ihmisiä luki kutakin lehteä, voidaan katsoa vaikuttaneen siihen, kuinka paljon mielipidekirjoituksia kuhunkin lehteen lähetettiin. On todennäköistä, että levikiltään suureen Helsingin Sanomiin lähetettiin enemmän mielipidekirjoituksia kuin pienempään Hufvudstadsbladetiin. On kuitenkin selvää, ettei levikki ole ainoa asia, mikä on voinut vaikuttaa mielipidekirjoitusten määriin. Lehdissä ilmestyneiden mielipidekirjoitusten määrän on vaikuttanut se, kuinka paljon mielipidekirjoituksia lehden toimitus on päättänyt julkaista. Julkaistujen mielipidekirjoitusten määrän riippuessa lehden toimituksesta on huomioitava, ettei lehden potentiaalinen kirjoittajien ja lähetettyjen mielipidekirjoitusten määrä kerro meille kaikkea. Esimerkiksi Aamulehden mielipidepalstalla uuden vuoden aattona vuonna 1986 julkaistussa tekstissä kerrotaan, että yleisönosastokirjoituksia lähetettiin lehteen 5 890, joista 3 065 julkaistiin.²⁷ Aamulehdessä julkaistiin vuoden aikana siis 52 prosenttia sille lähetetyistä mielipidekirjoituksista eli hieman yli puolet. Tämä tarkoittaa, että lähes puolet lehdelle lähetetyistä mielipidekirjoituksista jäi julkaisematta. Kyseisessä Aamulehden kirjoituksessa mielipiteiden julkaisemattomuutta perusteltiin tilan puutteella, liian pitkillä mielipidekirjoituksilla, sekavilla kirjoituksilla sekä

²⁶ Reunanen 2013, 6.

²⁷ ”Mielipidevuoden tilinpäätös, yli 6 000 kirjoitusta”, Aamulehti, 31.12.1986, 4.

liian toistuvilla aiheilla.²⁸ Aamulehden syy liian toistuneista aiheista on huomionarvoinen seikka. Nähdäkseni tämä voi tarkoittaa sitä, että vaikka videolaki olisi herättänyt keskustelua ja aiheesta olisi lähetetty paljon mielipidekirjoituksia, ei kaikkia kirjoituksia välttämättä ole julkaistu siksi, että aihe oli liian toistunut.

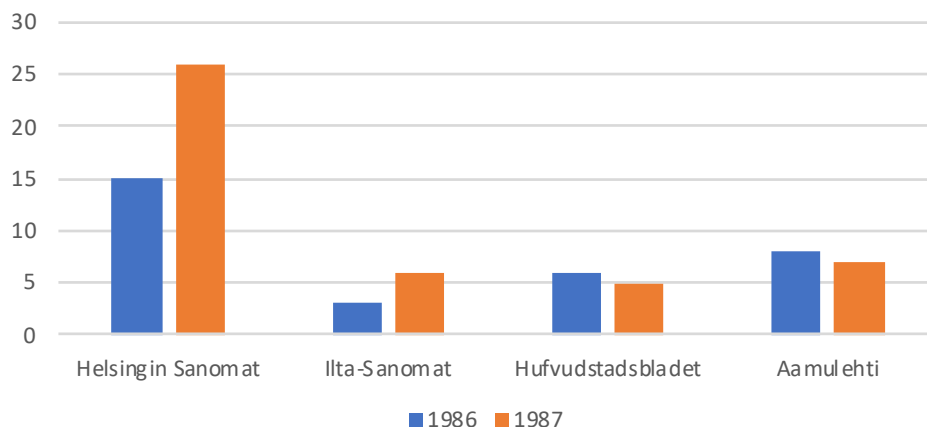
Syy siihen, miksi tietyissä lehdissä oli vähän mielipidekirjoituksia on tulkintani mukaan voinut olla yksinkertaisesti se, ettei lehden lukijakunta ole kirjoittanut aiheesta enempää mielipidekirjoituksia. Kirjoittamattomuuteen taas on voinut vaikuttaa moni asia, kuten tietyn lehden lukijoiden kiinnostuksen puute asiaa kohtaan taikka muiden puheenaiheiden kiinnostavuus verrattuna videolakiin. Käsiteltävänä ajanjaksona on kuitenkin ollut paljon muitakin keskustelua herättäneitä ajankohtaisia asioita. Esimerkiksi Hufvudstadsbladetin mielipidepalstalla puhuttiin runsaasti Tšernobylin ydinonnettomuudesta, kun taas Ilta-Sanomien mielipidepalstalla keskustelua herätti rattijuopumus. Tämä seikka on varmasti vaikuttanut mielipidekirjoitusten määrään. Tämän lisäksi julkaistujen mielipidekirjoitusten määrään on mahdollisesti vaikuttanut aiemmin mainittu poliittinen sitoutuneisuus. Jos lehdellä on ollut jonkin asteinen poliittinen sitoutuneisuus, on se voinut vaikuttaa siihen, millaisia kirjoituksia mielipidepalstalle on julkaistu.

2.2 Mielipidekirjoitusten ajallinen jakautuminen

Sen lisäksi, että tarkastelen aineiston jakautumista lehdittäin, tutkin tarkemmin myös sitä, miten mielipidekirjoitukset ovat muutoin jakautuneet. Tutkielman kannalta on mielekästä selvittää, miten aineisto on jakautunut tarkasteltavalle ajanjaksolle. Aloitan tämän tutkimalla ensin sitä, miten mielipidekirjoitukset ovat jakautuneet vuosittain per tarkasteltava lehti.

²⁸ Ibid.

Videolakia käsittelevien mielipidekirjoitusten määrä vuosittain

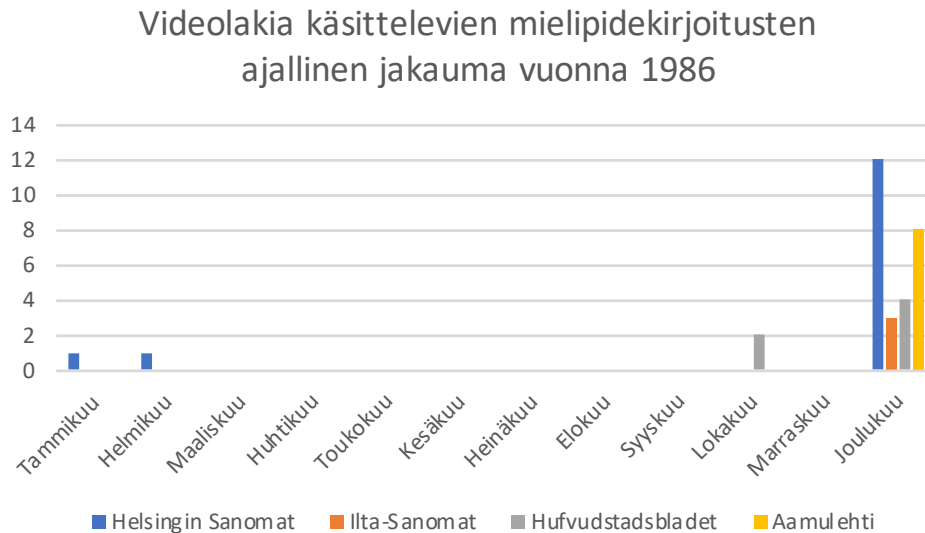

Kuva 2: Mielipidekirjoitusten määrä vuosittain tarkasteltuna ajanjaksona 1986–1987.

Aineiston jakautumista tutkiessani ilmeni, että videolakia koskevia mielipidekirjoituksia oli vuonna 1986 yhteensä 32, kun taas vuonna 1987 kirjoituksia oli yhteensä 44. Mielipidekirjoitukset siis painottuvat vuoteen 1987, jolloin mielipidekirjoituksia oli 12 kappaletta enemmän kuin edellisellä vuonna. Vuosittain tarkasteltuna selviää kuitenkin, että julkaisujen määrä ei vaihdellut suuresti yksittäisissä lehdissä vuosien välillä. Poikkeuksen tähän tekee Helsingin Sanomat, jonka kirjoitusten määrässä näkyy selkeä ero tarkasteltujen vuosien välillä. Vuonna 1986 Helsingin Sanomissa oli 15 mielipidekirjoitusta aiheesta, kun taas seuraavana vuonna kirjoituksia oli 26 kappaletta. Tämä on miltei tuplasti enemmän. Myös Ilta-Sanomissa oli enemmän mielipidekirjoituksia vuonna 1987 kuin 1986, mutta ei yhtä suurella erolla kuin Helsingin Sanomissa. Ilta-Sanomissa julkaistiin vain kolme videolakia koskevaa mielipidekirjoitusta vuonna 1986, kun taas vuonna 1987 kirjoitusten määrä tuplaantui kuuteen. Aamulehti ja Hufvudstadsbladet ovat poikkeuksia Helsingin Sanomien ja Ilta-Sanomien osoittamaan trendiin. Toisin kuin muut lehdet, joissa kirjoitusten määrä nousi, Aamulehdessä ja Hufvudstadsbladetissa mielipidekirjoitusten määrä väheni. Erityisen suuresta vähenemisestä ei voida puhua, mutta mielipidekirjoitusten määrä kuitenkin väheni Aamulehdessä kahdeksasta seitsemään ja Hufvudstadsbladetissa kuudesta viiteen.

Helsingin Sanomien suhteen on arvattavaa, mistä mielipidekirjoitusten määrän kasvu tarkasteltavien vuosien välillä johtui. Tulkitsen kasvun johtuvan siitä, että aihe oli ajankohtaisempi vuonna 1987. Sama teoria pätee Ilta-Sanomien kasvaneeseen

mielipidekirjoitusten määrään, vaikka kasvu olikin maltillisempaa. Aineiston määrän väheneminen Hufvudstadsbladetissa sekä Aamulehdessä on niin pientä, että pidän todennäköisenä sitä, ettei erityistä selitystä näille muutoksille löydy. Muutokset aineiston määrässä voivat olla täysin sattumanvaraista.

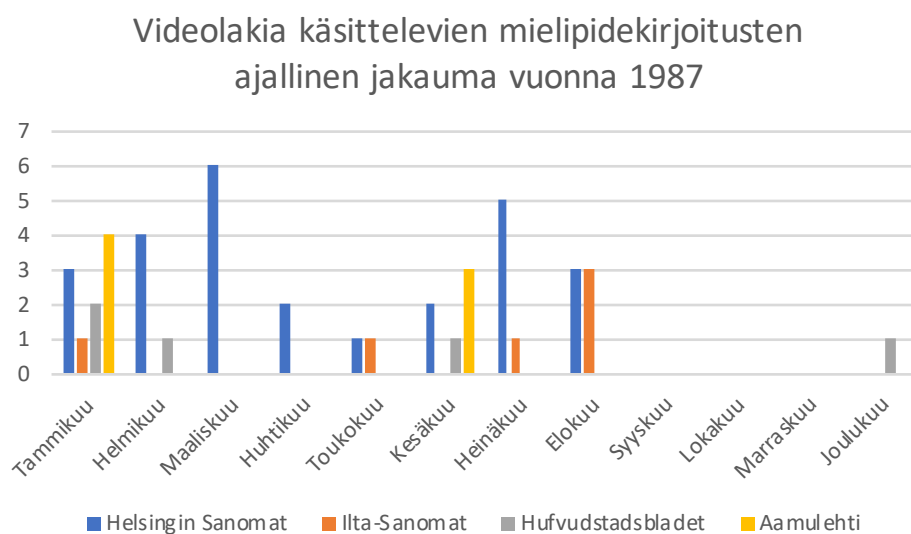
Kuva 3: Mielipidekirjoitusten ajallinen jakauma lehdittäin vuonna 1986.

Seuraavaksi tutkin aineiston jakautumista ajallisesti vuosien 1986 sekä 1987 aikana. Ensimmäisenä tarkastelussa on vuosi 1986. Kuten kuvaajasta näkyy, ovat mielipidekirjoitukset painottuneet selkeästi vuoden 1986 loppuun. Syy aineiston painottumiselle vuoden 1986 joulukuuhun on selkeä. Tulkintani mukaan painottuminen johtuu lakiesityksen etenemisestä. Lakiesitystä video- ja muiden kuvaohjelmien tarkastamisesta oli valmisteltu jo pitkään, mutta joulun kynnyksellä tapahtui merkittävä käänne. Tällöin toinen lakivaliokunta päätti, että lakia tulisi kiristää huomattavasti. Lain tiukentaminen liittyi videoita koskeviin ikärajoihin. Lakivaliokunta oli päättänyt, että ylin sallittu ikäraja tulisi olemaan 16 vuotta, eikä 18 vuotta. Tämä oli huomattava muutos, sillä se tarkoitti alaikäisiltä kiellettyjen videoiden kieltämistä kokonaan. Tämä tarkoitti siis sitä, että edes täysi-ikäiset kansalaiset eivät saaneet nähdä 18-vuoden ikärajalta varustettuja videoita.²⁹

Tämä muutos lakiehdotuksessa aiheutti ymmärrettävästi paljon keskustelua niin päättäjien kuin kansankin keskuudessa. Valtio oli jo valmiiksi vaikuttamassa lainsäädännöllisin keinoin

²⁹ Sedergren 2006, 427.

yksityiseen sfääriin videolain kanssa, mutta uusi muutos tarkoitti merkittävämpää puuttumista yksityisinä pidettyihin asioihin. Muutos tulisi rajaamaan ihmisten vapaa-ajan viettoa, ja valtio tulisi määrittelemään, mitä aikuiset ihmiset saisivat katsoa kotonaan. Tämä muutos vuoden 1986 lopussa selittää, miksi mielipidekirjoitukset eivät jakautuneet tasaisesti vuoden aikana, vaan kerääntyivät pääasiassa joulukuulle. Veli-Matti Poutasen tutkimus tukee teoriaani, sillä hänen mukaansa keskustelun piikki oli vuoden 1986 joulukuussa yllä mainitun syyn takia³⁰. Mielipidekirjoitusten puute ennen vuoden 1986 joulukuuta indikoi, että videolakia alkuperäisessä muodossaan ei välttämättä koettu varsinaisena uhkana. Tulkitsen vasta lakiesitykseen tehdyn muutoksen ylittäneen tietynlaisen kynnyksen ja näin herättäneen ihmisissä kasvavan tarpeen ilmaista mielipiteensä asiassa. Yhtäkkiä videolaki kontrolloisi täysi-ikäisten kansalaisten elämää tiukemmin kuin aluksi oletettiin, ja tämä on aiheuttanut vahvan tunnereaktion, joka johti aktiiviseen keskusteluun lehtien mielipidepalstoilla.

Kuva 4: Mielipidekirjoitusten ajallinen jakauma lehdittäin vuonna 1987.

Vuoden 1987 kuvaajaa tarkastellessa ei ole havaittavissa samankaltaista jyrkkää painotusta yhteen tiettyyn kuukauteen, kuten vuonna 1986. Sen sijaan mielipidekirjoitukset yleisesti ovat hajaantuneet ajallisesti tasaisemmin painottuen kuitenkin selkeästi vuoden 1987 ensimmäiseen puoliskoon. Syksyllä on havaittavissa hiljenemistä, kun lokakuussa tai marraskuussa ei ollut ainuttakaan mielipidekirjoitusta. Aineiston perusteella tulkitsen mielipidekirjoitusten

³⁰ Poutanen 1987, 25.

painottumisen vuoden 1987 ensimmäiselle puoliskolle johtuneen kahdesta seikasta. Ensiksi, alkuvuoden kirjoitusten määrä johtuu todennäköisesti vuoden 1986 joulukuussa alkaneesta aktiivisesta keskustelusta. Mielestäni olisi epätodennäköistä, että keskustelu aiheesta olisi lakannut välittömästi vuoden vaihtuessa. Kuvien 3 ja 4 tilastoista päättelen, että joulukuussa 1986 alkanut kiivaampi keskustelu on vain luonnollisesti jatkunut tammikuuhun 1987. Tammikuun jälkeen mielipidekirjoitusten määrä aiheesta laski, minkä katson tarkoittavan sitä, että keskustelu hiipui orgaanisesti. On mahdollista, että lakiesitystä käytettiin osana kevään 1987 eduskuntavaalien vaalikampanjointia ja aihe pysyi tällä tapaa pinnalla. On kuitenkin oletettavaa, että loppuvuoden 1986 muutoksen ja sen aiheuttaman keskustelun myötä aihe pysyi ajankohtaisena tasaisemmin verrattuna edelliseen vuoteen.

Toinen seikka, joka on nähdäkseni vaikuttanut mielipidekirjoitusten määrään vuoden 1987 ensimmäisen puoliskon aikana, on lain eteneminen. Perustuslakiin puuttumisen takia laki vaati pidemmän säätämisyjärjestyksen, mikä tarkoitti sitä, että lakia käsiteltiin vielä eduskuntavaalien jälkeen uusien valtiopäivien aikaan keväällä 1987. Vuoden 1986 joulukuussa tapahtuneen äkillisen ja tiukan muutoksen herättämän huomion jälkeen ihmiset ovat mahdollisesti kiinnittäneet enemmän huomiota asian etenemiseen. Laki hyväksyttiin kesällä, minkä oletan lisänneen mielipidekirjoitusten määrää. Kun todennäköisyys videolain hyväksymisestä kasvoi, on asiaan haluttu yrittää vaikuttaa herättämällä julkista keskustelua lehtien mielipidepalstoilla. Mielipidepalsta on nähty väylänä saada oma ääni kuuluviin ja vaikuttaa asiaan. Tämä voi olla syynä sille, miksi mielipidekirjoitusten määrä nousi hieman kesällä, ennen kuin laki hyväksyttiin heinäkuun lopulla. Syy siihen, miksi mielipidekirjoituksia ei ollut enempää lain hyväksymisen kynnyksellä on voinut olla se, että usko omaan vaikutusvaltaan on huvennut. Videolaista oli keskusteltu joulukuusta 1986 lähtien tasaiseen tahtiin, mutta mikään ei silti muuttunut. Erityisesti lain vastustajat ovat voineet menettää uskonsa siihen, että julkisella keskustelulla voisi vaikuttaa.

Yleisesti tarkasteltuna aineisto on jakautunut ajallisesti tasaisesti vuoden 1987 alkupuoliskolle. Lehdittäin tarkasteltuna aineisto ei kuitenkaan jakaudu yhtä tasaisesti. Erityisesti Aamulehti erottautuu muista lehdistä, sillä se on selkeästi keskittynyt tammikuuhun ja kesäkuuhun. Aamulehden lisäksi Ilta-Sanomilla on selkeä katkos helmikuusta kesäkuuhun. En usko, että aineiston jakautumiselle lehdittäin on merkittävää yksittäistä syytä. Tulkitsen keskustelun videolaista aktivoituneen Aamulehden ja Ilta-Sanomien osalta kesäkuussa siksi, että lain hyväksyminen oli lähempänä ja aihe on ollut ajankohtainen. Aineisto on kuitenkin Helsingin

Sanomien ja Hufvudstadsbladetin osalta jakautunut tasaisemmin kuin edellisenä tarkasteltuna vuotena. Täysin tasaista aineiston jakautumista ei ole edes syytä olettaa, sillä on luonnollista, että keskustelu mielipidepalstoilla etenee sykleissä. Loppuen lopuksi videolaki ei ole sen kokoluokan aihe, josta keskusteltaisiin mielipidepalstoilla jatkuvasti. Ei voi olettaa, että keskustelua käytäisiin päivittäin tai edes viikoittain koko tarkasteltuna ajankohtana.

Aineistoa tarkastellessa on myös hyvä pitää mielessä, että tarkasteltujen lehtien toimitukset vaikuttavat mielipidekirjoitusten määriin. On mahdollista, että mielipidekirjoitusten epätasainen jakautuminen johtuu siitä, etteivät toimitukset halunneet jatkuvasti julkaista mielipidekirjoituksia videolaista. Lehtien toimitukset ovat voineet nähdä videolain liian toistuneena aiheena, jonka takia sitä käsitelleitä mielipidekirjoituksia ei välttämättä ole haluttu julkaista jatkuvasti. Mielestäni tämä on yksi mahdollinen syy sille, miksi esimerkiksi Aamulehden palstalla keskusteltiin videolaista vain tammikuussa jatkumona joulukuun 1986 keskustelulle ja kesäkuussa lain hyväksymisen lähestyessä, jolloin aihe oli taas ajankohtainen. Todellisuudessa lehdet eivät julkaisseet kaikkia mielipidekirjoituksia eikä ole tietoa siitä, kuinka paljon mielipidekirjoituksia lehdet vastaanottavat ja kuinka moni näistä lähetetyistä kirjoituksista päätyy julkaistavaksi.³¹

³¹ Pois lukien Aamulehti, joka julkaisi tämän tiedon mielipidepalstallaan vuoden 1986 osalta.

3. Koko kansaa jakava videosota

3.1 1980-luvun kiivas videokeskustelu

1980-luvun videokeskustelu oli luonteeltaan kiivasta ja polarisoitunutta. Laajempi keskustelu audiovisuaalisen median ja väkivallan suhteesta on kuitenkin lähtöisin jo 1950-luvulta. Tällöin yhteiskunnan ja talouden nopea muutos aiheutti turvattomuutta, jota haluttiin lievittää konservatiivisilla arvoilla. Lehdet ja uutiset uutisoivat toistuvasti väkivallanteoista, joiden arveltiin johtuvan elokuvien ja myöhemmin television aiheuttamasta moraalisesta rappeutumisesta. Tämän kaltainen uutisointi kiihdytti keskustelua eri viestintävälineiden yhteiskunnallisista vaikutuksista sekä mahdollisesta osuudesta rikollisuuden kasvuun. Huoli kohdistui erityisesti nuoriin sekä heidän moraalisiin ja ideologisiin näkemyksiinsä.³² 1960-luvulle tultaessa arvomaailma liberalisoitui, mikä tarkoitti sallivampaa ilmapiiriä ja avoimempaa keskustelua mediaväkivallasta. Tämä muuttanut arvomaailma mahdollisti sekä väkivallan että seksin vapaamman esittämisen audiovisuaalisessa mediassa. 1960-luvulla katsottiin, että yhteiskunnassa esiintyvä väkivalta, myös nuorten toteuttamana, oli vastalause tekopyhälle järjestelmälle. 1970-luvulle tultaessa suhtautuminen muuttui vielä sallivammaksi – varauksellinen suhtautuminen mediaväkivaltaan nähtiin pelkuruutena, kyvyttömyytenä kohdata ihmisen ”todellista” luonnetta sekä luonnollista ”tuhoamisviettiä”.³³

Kontrastina 1970-lukuun vallitsi 1980-luvun alussa kiristynyt moraalinen ilmapiiri ja keskustelussa esiintyi ”moraalipaniikkia”³⁴. Tutkija Keith Roen mukaan moraalipaniikin kohdistaminen nuorten suosimiin asioihin ei ollut uutta. Itseasiassa se kohdistui usein nimenomaan valtavirrasta poikkeaviin nuorisokulttuurin muotoihin.³⁵ Tässä tapauksessa moraalipaniikin kohteeksi nousi nuorten suosima video, joka joutui huonon maineensa vuoksi julkisuudessa voimakkaan moralisoivan keskustelun kohteeksi.³⁶ Tästä kiristyneestä ilmapiiristä kertoo hyvin keskustelussa tiheästi esiintyneet termit ”videohysteria” sekä

³² Heiskanen 1988, 85.

³³ Heiskanen 1988, 88–89.

³⁴ Moraalipaniikki: henkilö tai ryhmä henkilöitä määritellään uhkana yhteiskunnallisille arvoille ja intresseille. Tämä uhka esitetään stereotyyppisesti joukkotiedotusvälineissä. Ihmisille lietsotaan pelkoa ja vihaa kyseistä ihmistä tai ihmisryhmää kohtaan. Sosiaalisesti valtuutetut ihmiset tarjoavat ratkaisun nähtyyn ongelmaan ja tätä kautta osoittavat moraalisen ylemmyytensä. Ilmiö itsessään ei ole uusi, vaan moraalipaniikkia voi katsoa tapahtuneen esimerkiksi 1600-luvun noitavainojen aikaan. Nykypäivänä moraalipaniikkia on kohdistunut esimerkiksi huumeisiin ja nuorisokulttuuriin. Cohen 1972, 1–2; Tenhunen 2009, 1–8.

³⁵ Roe 1987, 3.

³⁶ Samola 1989, 186.

”videosota”.³⁷ Nämä kuvaavat hyvin videota kohtaan tunnettuja vahvoja tunteita, puolin ja toisin. Roen mukaan media lietsoi keskustelua videoväkivallasta ja jopa vääristeli tietoa. Jiri Sirosen näkemys siitä, että mediassa vääristeltiin esimerkiksi väkivallan harjoittamisen ja väkivallan katsomisen suhdetta, vahvistaa Roen havaintoa.³⁸ Keskustelu videoväkivallasta oli tunteikasta, ja median toiminta edisti tätä.

Merkillisintä keskustelussa on, että Juha Samolan mukaan useat videota arvostelevat henkilöt, niin yksityiset henkilöt kuin lainsäätäjätkin, eivät olleet perillä arvosteltavastaan asiasta. He eivät olleet nähneet paheksumiaan elokuvia. Samola katsoo, että tämä johti usein siihen, että mielipiteet perustettiin huhuille sekä erityisesti lainsäätäjien kohdalla lakia valmistelemissa kokouksissa näytettyihin yksittäisiin konteksteistaan irrotettuihin väkivaltaisiin kohtauksiin elokuvista. Tässä kohtaa on hyvä kuitenkin muistaa, että Samola vastusti lakia eikä täten ole puolueeton asian suhteen. Tämä voi näkyä esimerkiksi lain kannattajien kyseenalaistamisena edellä mainitulla tavalla. On kuitenkin oletettavaa, että hänen näkemyksessään on perää. Samola on kuitenkin itse ollut osa videotuomioita ja täten ollut osa prosessia. Samolan näkemystä vahvistaa Jiri Sirosen näkemys siitä, että videolaki sekä etenkin sen tiukennos on pitkälti alaa tuntemattomien ihmisten tekemä.³⁹ Pidän Samolan ja Sirosen käsityksiä uskottavina. Kuinka todennäköistä on, että kaikki lainsäätäjät ovat perehtyneet videomarkkinoihin, varsinkin, kun videomarkkinoiden edustajia ei kuultu valiokunnissa lakia valmistellessa?

Videolaki ei suinkaan ollut ainoa keskustelua herättävä aihe lehtien mielipidepalstoilla. Tarkasteltavana ajanjaksona vastaavia voimakkaita tunteita keskusteluissa herätti esimerkiksi rockfestivaalit, AIDS sekä rattijuopumus.⁴⁰ Esimerkiksi Hufvudstadsbladetissa mielipidepalstalla keskusteltiin laajalti AIDSista, kun taas Ilta-Sanomissa nousi esiin mielipiteet rattijuoppoudesta. Näitä muita voimakkaita tunteita herättäneitä asioita vertailtiin aika ajoin myös videolakiin. Ilta-Sanomissa 26.1.1987 julkaistussa mielipidekirjoituksessa nimimerkki ”Kahden pienen pojan vanhemmat” Imatralta kirjoitti:

³⁷ Sedergren 2006, 420.

³⁸ Sironen 2006, 39–40.

³⁹ Sironen 2006, 45.

⁴⁰ Sedergren 2006, 420.

Kun poltat kirkon, saat kymmenen vuotta vankeutta ja sakon päälle. Kun rattijuoppo ajaa syyttömiä ihmisiä kuoliaaksi, hän saa vain muutaman tonnin sakkoja ja kortti menee muutamaksi kuukaudeksi kuivumaan. Luulevatko lainsäätäjät, että rattijuopot saadaan näin koskaan pois. No way. Reino Paasilinnakin voisi käyttää aikaansa todella tärkeiden asioiden eteen, eikä älyttömiin, kuten videolakiin. Kummat tappavat enemmän ihmisiä, rattijuopot vai väkivaltavideoiden katsojat?⁴¹

Esimerkistä selviää, että kirjoittaja toivoisi poliitikkojen keskittyvän henkeä ja terveyttä uhkaavien asioiden ratkaisemiseen videolain sijaan. Kirjoittaja tuo esiin rattijuoppouden olevan pahimmillaan tappavaa toisin kuin videoväkivalta. Kirjoituksessa mainittu Reino Paasilinna oli sosiaalidemokraattisen puolueen kansanedustaja ja yksi videolain äänekkäimmistä kannattajista. Paasilinnan itsensä mukaan lakia tituleerattiin ”Lex Paasilinnaksi”.⁴² Voi olla, että Paasilinna muodostui monelle lain vastustajalle eräänlaiseksi videolain kannattajien edustajaksi ja siksi hänet on tässäkin mielipidekirjoituksessa nostettu esiin kaikista lakia ajavista poliitikoista.

Politiikassa käyty keskustelu alkoi Markus Yljoen mukaan jo vuonna 1980, kun perustettiin ensimmäinen videoihin liittyvä työryhmä selvittämään videolaitteiden yleistymistä ja mahdollisten haittavaikutusten säätelyä.⁴³ Oikeusministeriön työryhmän ohella toimi opetusministeriön työryhmä, jonka tarkoitus oli tehdä esitys valtiovallan tarpeellisista kulttuuri, opetus ja viestintäpoliittisista toimenpiteistä.⁴⁴ Oikeusministeriön työryhmä sai raporttinsa ”Selvitys väkivaltavideoiden säätelystä” valmiiksi jo vuonna 1981. Raportissa todettiin jälkikäteisen säätelyn eli väkivaltaa sisältävien videoiden levittämisen kieltämisen olevan riittävä keino. Työryhmä totesi raportissaan, että yksityiseen sfääriin ulottuvalla kontrollilla tulisi olla korkeampi kynnyks toteutua. Toimia vaadittiin nopeasti, ja jo vuonna 1982 annettiin eduskunnalle hallituksen esitys 116 laiksi rikoslain 16§ muuttamisesta. Esityksen mukaan ennakkotarkastus olisi paras keino kontrolloida videoiden tarjontaa, mutta sen todettiin olevan epätarkoituksenmukainen sekä rajoittavan ilmaisunvapautta. Esityksessä todettiin jälkikäteisen

⁴¹ Nimimerkki Kahden pienen pojan vanhemmat, ”Liian pieni tuomio”, Ilta-Sanomat, 26.1.1987.

⁴² Sedergren 2006, 429. Lex Paasilinna-nimitys syntyi Reino Paasilinnan haastattelusta, jonka katsottiin aloittaneen eduskuntakeskustelun Suomessa. Haastattelussa käsiteltiin valtion Elokuvatarkastamon kieltämää elokuvaa Teksasin moottorisahamurhat (1974).

⁴³ Ylijoki 2003, 22.

⁴⁴ Ylijoki 2003, 28.

kontrollin riittävän. Jos tehdyt muutokset eivät riittäisi, olisi ennakkotarkastukseen syytä siirtyä.⁴⁵

Ylijoen näkemyksen mukaan keskustelu videolaista vuosina 1986–1987 oli poliittisella areenalla jakautunut siten, että lakia vastustava ryhmittymä koostui pitkälti oikeiston edustajista, kun taas lakia kannattava ryhmittymä koostui pitkälti vasemmiston edustajista.⁴⁶ Jiri Sirosen mukaan videolaki oli enemmänkin ”omantunnonkysymys”, joten yhtenäistä linjaa asian suhteen ei ollut kuin SKDL:llä, joka kannatti videolakia.⁴⁷ Tämä tekee puolueiden jaottelusta lakia vastustaviin ja kannattaviin hankalaa ja keinotekoista, eikä tällaista tarkkaa jakoa esiinny myöskään tutkimuskirjallisuudessa. Lukemani perusteella luotan kuitenkin Ylijoen havaintoon siitä, että yleisesti katsoen lakia kannattavassa ryhmittymässä enemmistö oli vasemmiston edustajia, kun taas lakia vastustavassa ryhmittymässä oli pääasiassa oikeiston edustajia. Ylijoen havaintoa tukee muussa tutkimuskirjallisuudessa vallitseva näkemys vasemmiston ja oikeiston jakoon.

Ylijoen mukaan lakia kannattava ryhmittymä korosti lasten suojelullista⁴⁸ näkökulmaa sekä yhteiskunnan vastuuta lasten kasvattamisessa.⁴⁹ Pertti Hemanuksen artikkelista käy selville, että vasemmisto oli huolissaan myös televisiossa esiintyvistä väkivallasta. Hemanus arvelee, että tämä johtuu vasemmiston kriittisyydestä lännessä vallitsevaa massakulttuuria kohtaan.⁵⁰ Vaikka Hemanus on tutkinut televisioväkivaltaa, hänen näkemystään voi mielestäni soveltaa myös videolakiin. Media on eri, mutta on epätodennäköistä, että kanta videoiden väkivaltaan olisi eriävä vain, koska kyseessä oli video eikä televisio. Vasemmisto oli siis kriittinen ylipäätään audiovisuaalisessa mediassa esiintyvää väkivaltaa kohtaan.

Lakia vastustava ryhmittymä taas katsoi lasten suojelun olevan hämäys alan säätelemiseksi. Videolain vastustajat kantoivat huolta videolain taloudellisesta ulottuvuudesta. Vastustavan ryhmittymän oikeistolaiset olivat kuitenkin eniten huolissaan sensuurin perusteista sekä sensuurin yhteiskunnallisesta merkityksestä. Lain vastustajat myös katsoivat videolain siirtävän vastuun lasten kasvatuksesta valtiolle oman kodin sijaan. Vastustajat olivat sitä mieltä, että

⁴⁵ Ylijoki 2003, 24–25.

⁴⁶ Ylijoki 2003, 32.

⁴⁷ Sirosen 2006, 43–44.

⁴⁸ Lasten suojelusta puhuttaessa ei tarkoiteta instituutiota, eikä sitä täten ole kirjoitettu yhteen.

⁴⁹ Ylijoki 2003, 32.

⁵⁰ Hemanus 1988, 119. Erityisen kritiikin kohteena oli yhdysvaltainen kulttuuriteollisuus.

vastuu kasvatuksesta kuului pohjimmiltaan kodille. Lain kannattajat taas toivat esille huolen esimerkiksi heitteille jätetyistä lapsista, joiden kotikasvatus ei tavalla tai toisella ollut asianmukaista. Lakia kannattava puoli nosti esiin myös yksinhuoltajat todeten, ettei perhe välttämättä kyennyt valvomaan lasten toimintaa.⁵¹

Ylijoen mukaan videosta käyty keskustelu ei kuitenkaan ollut yksinomaan kielteistä, vaan eduskunnassa keskusteltiin 1980-luvun puolivälissä myös videoiden hyödyllisestä käytöstä. Tämä tarkoitti lähinnä videoiden levittämistä kirjastoissa. Videoissa nähtiin siis potentiaalisesti sivistävä puoli. Ylijoen mukaan kirjastoalalla suhtauduttiin ajatukseen kuitenkin ristiriitaisesti. Toisaalta oltiin huolestuneita videoiden sisällöstä sekä kaupallisuudesta, toisaalta video nähtiin mahdollisena opetusvälineenä ja sivistäjänä.⁵²

Lakia valmistelemassa oli kasvatukseen ja lastensuojeluun keskittyneitä asiantuntijoita. Enemmistö asiantuntijoista oli näiltä aloilta eikä muutoksia kokoonpanoon juurikaan tehty.⁵³ Vasta vuoden 1987 valtiopäivillä kuultiin myös elokuvaharrastajien lausuntoja. On kuitenkin huomionarvoista, että elokuvaharrastajat itse lähettivät kannanotot. Videoalan mielipidettä ei ollut erikseen pyydetty. Siinä missä kasvatukseen ja lastensuojeluun keskittyneet asiantuntijat olivat vahvasti lain kannalla, oli elokuvaharrastajilla tyystin toinen näkemys. Heidän mukaansa videolain perusteet olivat heikot, ja laki itsessään oli syrjivä videoita kohtaan.⁵⁴ Elokuva-alan syytös syrjivästä laista ei ollut kaukaa haettu. Lain valmistelussa ei kuultu sen kohteena olevan alan edustajia. Videoalan sivuuttaminen ei kuitenkaan yllätä, sillä videolain valmistelussa ei oltu niinkään kiinnostuneita vaikutuksista videoalaan, vaan huomio oli keskittynyt lasten suojeluun. On hyvä pohtia olisiko lopputulos ollut toisenlainen, jos lakia olisi valmisteltu videolain kanssa yhdessä. Videoala oli kuitenkin aktiivisesti pyrkinyt ratkaisemaan ongelmaa omalla toiminnallaan Suomen Ääni- ja kuvatalennetuottajat ÄKT ry:n perustaessa vapaaehtoisen tarkastuselimen vuonna 1984.⁵⁵ Toisaalta Samolan näkemyksen mukaan videolaki on osittain videoalan syytä, sillä se ei tarpeeksi ajoissa reagoinut ongelmaan. Samola kuitenkin toteaa videoalan maineen olleen niin huono, etteivät minkäänlaiset alan oman reformit olisi voineet estää videolakia.⁵⁶

⁵¹ Ylijoki 2003, 32–34.

⁵² Ylijoki 2003, 29.

⁵³ Ylijoki 2003, 31.

⁵⁴ Ylijoki 2003, 34–35.

⁵⁵ Samola 1989, 188.

⁵⁶ Ibid.

Videolakia on hyvä tarkastella myös kansainvälisesti. Ruotsissa kehitys videoiden haittavaikutuksista käydyssä keskustelussa oli samankaltaista kuin Suomessa. Keskustelu eteni pitkälti samalla aikataululla, ja videoväkivallasta sekä sen vaikutuksista yhteiskuntaan keskusteltiin vilkkaasti. Kuten Suomessa myös Ruotsissa lapset ja nuoret olivat erityisen huolen kohteena.⁵⁷ Keskustelu videosta kasvoi videoiden tullessa entistä suosittumaksi audiovisuaaliseksi mediaksi. Keith Roen mukaan Ruotsissa video sanana symboloi uuden audiovisuaalisen median vahingollisia vaikutuksia yhteiskuntaan ja tämän aiheuttamaa uhkaa perinteiselle kulttuurille ja perinteisille arvoille. Videon nähtiin laittavan lapset ja nuoret vaaraan sekä suorastaan yllyttävän heitä väkivaltaan. Videota käsiteltiin samassa yhteydessä esimerkiksi huumeiden, alkoholin ja seksin kanssa, mutta se yhdistettiin myös koulusta lintsaamiseen.⁵⁸

Ruotsin mediassa syntynyt keskustelu antoi hyvän pohjan kontrollin asettamiselle. Lakiehdotuksia videoiden kontrolloimiseksi tehtiin jo aivan 1980-luvun alussa.⁵⁹ Videoita pyrittiin kontrolloimaan aluksi verotuksellisin keinoin, mutta myöhemmin raakaa väkivaltaa sisältävien elokuvien myynnistä tuli kuitenkin rangaistavaa.⁶⁰ Keskustelu videoiden lainsäädännöllisestä kontrolloimisesta kuitenkin nousi pinnalle aika ajoin vielä 1990-luvulle asti. Ruotsiin ei ikinä tullut Suomen kaltaista videoiden ennakkosensuurilakia.⁶¹ Ruotsissa säädettiin ainoastaan elokuvien ja videoiden julkista esittämistä koskeva laki 1990.⁶² Muista pohjoismaista Tanskassa taas ei Jiri Sirosen mukaan saanut olla sensuuria vuoden 1953 perustuslain perusteella ja elokuvien ennakkotarkastus purettiinkin jo vuonna 1969.⁶³ Tanskan voidaan siis katsoa olleen edelläkävijä sen purkaessa audiovisuaalista mediaa koskevaa sensuuria jo vuosikymmeniä ennen Suomea.⁶⁴

⁵⁷ Videovåldsdebatten, Studio S, 1980. <https://www.youtube.com/watch?v=Lgj6gR-Kbt0&t=521s> (viitattu 20.4.2020). Alun perin näytetty Sveriges Televisionin toimesta 2.12.1980, mutta ei ole saatavilla SVT:n verkkosivuilla.

⁵⁸ Roe 1987, 1–9.

⁵⁹ Förbud mot video med våldsinslag, 1981. https://riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/forbud-mot-video-med-valdsinslag_G5021642 (viitattu 5.5.2020).

⁶⁰ Roe 1987, 9–14.

⁶¹ Ylijoki 2003, 39.

⁶² Lag (1990:886) om granskning och kontroll av filmer och videogram. Sveriges riksdag. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-1990886-om-granskning-och-kontroll-av_sfs-1990-886 (viitattu 2.7.2020).

⁶³ Sironen 2006, 19.

⁶⁴ Tanskassa elokuvien ennakkosensuuri poistui 1969, kun taas Suomessa elokuvien ennakkosensuuri poistui vasta 2001. Sironen 2006, 19; Finlex, laki elokuvien tarkastuksesta 299/1965. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1965/19650299> (viitattu 27.4.2020).

Ainoastaan Isossa-Britanniassa oli vastaavanlainen videoiden ennakkosensuurilaki, joka astui voimaan 1985. Britanniassa kehityskaari oli samankaltainen kuin Suomella ja Ruotsilla, sillä myös siellä koettiin moraalipaniikkia väkivallalla ja pornolla höystetyistä videoista. Myös Iso-Britannian ratkaisuna oli videoita koskeva ennakkosensuurilaki.⁶⁵ Suomen videoita koskeva ennakkosensuurilaki ei siis ollut täysin ainutlaatuinen länsimaisessa oikeusvaltiossa, mutta joka tapauksessa harvinainen. Suomessa käyty keskustelu videoista, niissä esiintyvistä väkivallasta ja väkivallan vaikutuksista yhteiskuntaan korreloi sen kanssa, millaista keskustelua muualla on käyty samasta aiheesta.

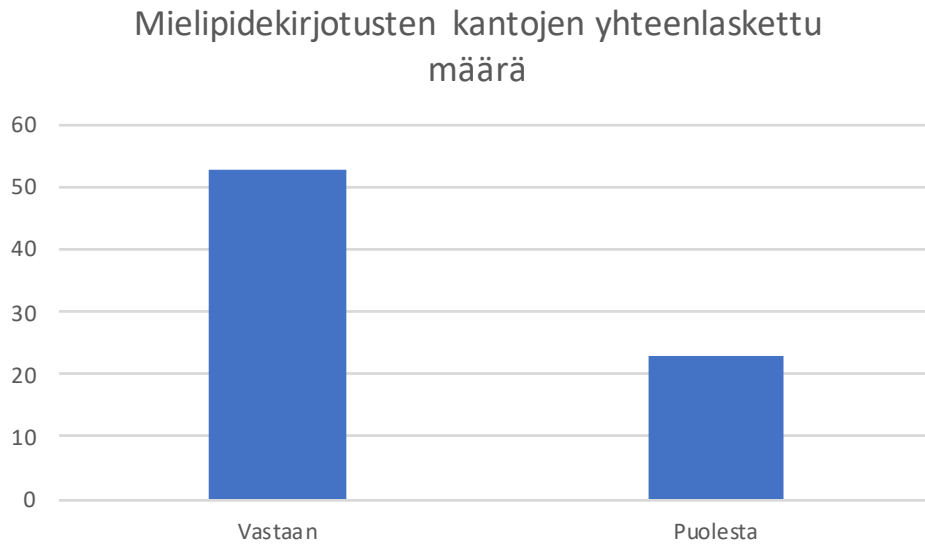
Sedergrenin mukaan keskustelu uuden median aiheuttamasta moraalisesta rappeumasta sekä vahingollisista vaikutuksista yhteiskuntaan ei ollut uusi ilmiö. Jokainen uusi audiovisuaalinen media on joutunut kokemaan vastaavanlaista keskustelua sekä kritiikkiä. Huoli audiovisuaalisen median vaikutuksesta näkyi jo vuonna 1945 säädetyistä laista koskien elokuvia, jolloin haluttiin säädellä elokuvia ja niiden sisältöä ennakkotarkastuksen keinoin. Tässä laissa säädettiin, ettei elokuvaa voinut hyväksyä esitykseen, jos se sisälsi jotakin lain tai hyvän tavan vastaista, tai saattoi muuten vaikuttaa raaistavasti tai demoralisoivasti.⁶⁶ Video ei siis suinkaan ole ainoa audiovisuaalinen media, joka on saanut osakseen kritiikkiä, epäluuloa ja sensurointia. Näihin kohdistuvaa kritiikkiä ja epäluuloa voisi verrata 2000-luvun keskusteluun väkivaltaa sisältävistä videopeleistä ja niiden vaikutuksista nuoriin.

3.2 Kannatuksen ja vastustuksen jakautuminen lehdittäin

Tutkielman kannalta on mielekästä selvittää, miten paljon videolakia vastustavia ja kannattavia mielipidekirjoituksia on suhteessa toisiinsa. Ensin selvitin, kuinka paljon lehtien yhteenlaskettu lukumäärä oli vastustavissa mielipidekirjoituksissa sekä puolustavissa mielipidekirjoituksissa.

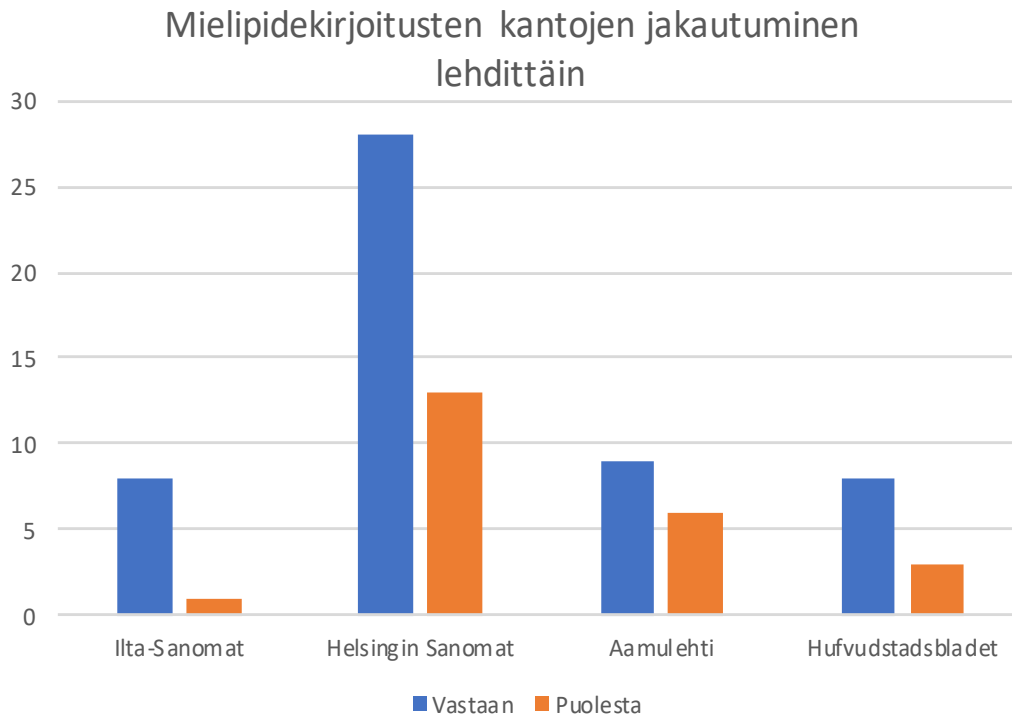
⁶⁵ Samola 1989, 188. Lisää aiheesta: J. Petley, *Film and Video censorship in modern Britain*, Edinburgh University Press, 2011.

⁶⁶ Sedergren 2006, 44–45.

Kuva 5: Mielipidekirjoitusten eri kantojen yhteenlaskettu määrä.

Kuvaajaa tarkastellessa huomasin videolakia vastustavien mielipidekirjoitusten määrän olevan suurempi, kuin videolakia kannattavien mielipidekirjoitusten lukumäärä. Videolakia vastustavia mielipidekirjoituksia oli 53 kappaletta, kun taas videolakia kannattavia mielipidekirjoituksia oli 23 kappaletta. Videolakia vastustavia mielipidekirjoituksia on siis 30 kappaletta enemmän kuin videolakia kannattavia mielipidekirjoituksia. Prosentuaalisesti aineiston kaikista mielipidekirjoituksista 30 prosenttia kannattaa videolakia ja 70 prosenttia eli suurin osa mielipidekirjoituksista vastustaa videolakia. Videolakia on siis vastustettu tarkasteltujen lehtien mielipidepalstoilla huomattavasti enemmän kuin kannatettu. Syitä tälle jakaumalle voi olla monia, ja ne kytkeytyvät pitkälti aikaisemmin käsiteltyihin syihin mielipidekirjoitusten määristä lehdissä. Tutkielman kannalta on mielekästä tarkastella myös, miten nämä kannat ovat jakautuneet lehdittäin.

Kuva 6: Mielipidekirjoitusten jakautuminen puolesta ja vastaan lehdittäin tarkasteltuna.

Kuvaajaa tarkastellessa huomaa, että kaikissa tarkastelluissa lehdissä on enemmän videolakia vastustavia mielipidekirjoituksia kuin videolakia kannattavia. Lehdet ovat siinä suhteessa yhteneväisessä linjassa. Lehtien välillä on kuitenkin eroa siinä, missä suhteessa nämä kannat ovat toisiinsa. Ilta-Sanomissa ero vastustavien ja kannattavien mielipidekirjoitusten välillä on suuri. Ilta-Sanomissa oli kahdeksan videolakia vastustavaa mielipidekirjoitusta ja vain yksi videolakia kannattava mielipidekirjoitus, eli videolakia siis vastustettiin selvästi enemmän kuin kannatettiin. Myös Helsingin Sanomissa videolakia vastustavien mielipidekirjoitusten osuus on suurempi kuin videolakia kannattavien mielipidekirjoitusten osuus. Helsingin Sanomissa lakia vastustavia mielipidekirjoituksia oli 28, kun taas videolakia kannattavia mielipidekirjoituksia oli vain 13. Ero on siis huomattava. Aamulehdessä ja Hufvudstadsbladetissa erot eri kantojen välillä eivät ole niin suuret kuin kahdessa edellä mainitussa lehdessä. Aamulehdessä videolakia vastustavia mielipidekirjoituksia oli yhdeksän, kun taas lakia kannattavia mielipidekirjoituksia oli kuusi. Ero on pieni verrattuna Ilta-Sanomiin ja Helsingin Sanomiin. Hufvudstadsbladetissa lakia vastustavia mielipidekirjoituksia oli kahdeksan, kun taas kannattavia oli kolme kappaletta. Ero on siis suurempi kuin Aamulehdessä, mutta pienempi kuin Ilta-Sanomissa.

Videolakia vastustavien mielipidekirjoitusten suurempi määrä voi johtua lukuisista eri syistä. On mahdollista, että lakia vastustaneet henkilöt ovat halunneet ilmaista kantansa enemmän kuin lakia kannattaneet. Täten videolakia vastustavia mielipidekirjoituksia olisi enemmän julkaistavaksi kuin lakia kannattavia mielipidekirjoituksia. On myös hyvin mahdollista, että lehden toimitus on julkaissut enemmän videolakia vastustavia tekstejä kuin lakia kannattavia. Siihen, mitä mielipidekirjoituksia lehdet ovat julkaisseet, on voinut vaikuttaa pari eri asiaa. Siihen on voinut vaikuttaa lehden mahdollinen poliittinen sitoutuneisuus tai olemassa oleva kanta lakiin. Lehdet ovat voineet haluta julkaista mielipidekirjoituksia, jotka tukevat sen näkemystä asiasta. Ei kuitenkaan voi sanoa varmuudella, onko asia todellisuudessa vaikuttanut julkaistuihin mielipidekirjoituksiin ja jos on niin kuinka suurissa määrin.

Toisaalta taas on hyvin mahdollista, että lehdet ovat valinneet mielipidekirjoituksista ne kaikista huomiota herättävimmät. Tämä on voitu tehdä siinä toivossa, että se herättää lisää keskustelua aiheesta tai siksi, että sisällön on katsottu olevan viihteellistä. Luonnollinen syy videolakia vastustavien mielipidekirjoitusten suurempaan lukumäärään voi olla myös se, että tarkasteltavien lehtien lukijat ovat yksinkertaisesti vastustaneet lakia enemmän kuin kannattaneet. Julkinen keskustelu videolaista oli vahvasti polarisoitunutta, mutta aineistosta nousseen jakauman perusteella julkisessa keskustelussa videolakia vastustettiin enemmän kuin puolustettiin. Yllä olevat kuvaajat vahvistavat tämän ainakin tutkielmassa tarkasteltavien lehtien osalta. Todellisia syitä videolakia vastustavien mielipidekirjoitusten suurempaan määrään ei voi kuitenkaan varmasti tietää.

3.3 Mielipiteet nimimerkkien takaa sekä akatemiasta

Tutkielman kannalta on myös mielekästä tarkastella, ketkä ottivat osaa lehtien mielipidepalstoilla käytyyn keskusteluun. Mielipidepalsta tarjoaa monipuolisen alustan keskustelulle, sillä palstalla käytyyn keskusteluun voi osallistua kuka tahansa. Mielipidepalstalla käytyyn keskusteluun voi osallistua myös he, keillä ei tyypillisesti ole ääntä julkisessa keskustelussa. Julkisuuden henkilöillä, professoreilla ja kansanedustajilla on mahdollisuus ilmaista mielipiteensä julkisella areenalla. Tavallisella kansalaisella ei kuitenkaan välttämättä ole mahdollisuutta saada ääntänsä kuuluviin samalla tavalla. Mielipidepalsta tarjoaa tavalliselle kansalaiselle alustan ilmaista oma mielipiteensä ja ottaa osaa julkiseen keskusteluun. Lehdet ovat hyvin saavutettava keskustelufoorumi yhteiskunnallisesta asemasta riippumatta. Tämä on erityisen tärkeää aikakautena, jolloin internetin keskustelupalstat tai

sosiaalinen media eivät vielä olleet vaihtoehtoja. Omalla tavallaan mielipidepalstat tarjosivat tasa-arvoisen alustan keskustelulle ihmisille, ketkä eivät muuten välttämättä kommunikoi keskenään. Toki mielipidepalstalla käyty keskustelu on erilaista siinä suhteessa, ettei siinä välttämättä keskustella toinen toiselle kuten perinteisessä keskustelussa on tapana, vaan ilmaistaan mielipiteitä julkisesti, ja sitä kautta syntyy vuoropuhelua eri puheenvuorojen välillä.

Aineistoa tarkastelemalla selviää, että lukuisat mielipidekirjoitukset allekirjoitettiin nimimerkeillä. Tämä tarkoittaa, ettei näiden mielipidekirjoitusten kirjoittajien henkilöllisyyttä ole selvillä, eikä näistä nimimerkeistä voi päätellä juurikaan. Esimerkiksi Ilta-Sanomien osalta vain kaksi mielipidekirjoitusta oli kirjoitettu omalla nimellä, loppujen ollessa nimimerkkejä. Myös Aamulehden aineistossa suosittiin nimimerkkejä. Helsingin Sanomissa taas pyydettiin kirjoittamaan omalla nimellä, ja suurin osa Helsingin Sanomien aineistosta onkin kirjoittajan omalla nimellä. Helsingin Sanomissa erityislaatuista on, että mielipidekirjoituksiin on sisällytetty kirjoittajan paikkakunta, myös nimimerkillä kirjoittaville. Huomattava osa mielipidekirjoituksista tuli pääkaupunkiseudulta, mikä on oletettavaa.⁶⁷ Huomionarvoista on kuitenkin se, että mielipidekirjoituksia lähetettiin ympäri maata, esimerkiksi Sodankylästä, Iisalimesta ja Kotkasta. Hufvudstadsbladetissa mielipidekirjoitukset ovat kaikki omalla nimellä.

Aineistoa tutkiessa käy ilmi, että koko aineistosta 25 kappaletta oli kirjoitettu nimimerkillä, eli 32 prosenttia aineistosta. Lähemmin tarkasteltuna videolakia vastustavissa mielipidekirjoituksissa käytettiin nimimerkkiä 16 kertaa. Tämä tarkoittaa, että noin 30 prosenttia videolakia vastustavista mielipidekirjoituksista on kirjoitettu nimimerkillä. Videolakia kannattavissa mielipidekirjoituksissa käytettiin nimimerkkiä yhdeksän kertaa, eli noin 39 prosenttia kannattavista mielipidekirjoituksista oli kirjoitettu nimimerkillä. Prosentuaalisesti nimimerkkien käytön määrässä on siis yhdeksän prosenttiyksikön ero. Aineiston perusteella tulkitsen, että videolakia kannattaneiden mielipidekirjoitusten kirjoittajat ovat halunneet pitää identiteettinsä piilossa enemmän kuin videolakia vastustaneiden mielipidekirjoitusten kirjoittajat. Aineiston perusteella mielipidepalstoilla käyty julkinen keskustelu painottui vastustamaan videolakia, ja uskon tässä piilevän syyn sille, miksi videolakia kannattaneet käyttivät enemmän nimimerkkiä. Julkisen mielipiteen painottuessa vastustamaan lakia ei lakia kannattaneet halunneet tuoda nimeään julki ja asettaa itseään julkisesti vallitsevaa mielipidettä vastaan. Pelkona on voinut olla oman nimen riepottelu

⁶⁷ Pääkaupunkiseudulla tarkoitan Helsinkiä, Vantaata, Espoota ja Kauniaisia.

mielipidepalstalla ja mahdollisesti huonon palautteen saaminen myös henkilön lähipiiriltä. Nimimerkin käyttö luo kirjoittajalle anonymiteetin ja suojaa eriävän mielipiteen ilmaisusta johtuvilta mahdollisilta lieveilmiöiltä.

Toisaalta myös videolakia vastustaneet käyttivät nimimerkkiä miltei yhtä paljon. Uskoisin, että syy tälle voi johtua siitä, että videolain vastustaminen sisälsi usein valtion ja auktoriteetin avointa kritisointia. On mahdollista, ettei päättäjiin kohdistuvaa avointa arvostelua ja kritiikkiä haluttu julkaista omalla nimellä. Voi olla, että osa nimimerkkiä käyttävistä kirjoittajista esimerkiksi työskenteli virkamiehinä taikka muutoin sellaisissa työpaikoissa, jotka eivät katsoeet hyvällä tämän tyyppistä julkista mielipiteenilmaisua. En kuitenkaan usko, että nimimerkin käyttämisen takana oli varsinaista pelkoa valtion kostotoimista yksilöä kohtaan. Nimimerkkien käyttäminen on antanut mahdollisuuden ilmaista mielipiteen vapaasti ilman pelkoa minkäänlaisista seurauksista niin lakia vastustaville kuin kannattaville henkilöille.

Suurin osa mielipidekirjoitusten kirjoittajista ei kuitenkaan käyttänyt nimimerkkiä, vaan kirjoitti lehtiin omilla nimillään. Sinällään henkilöiden nimet eivät kerro meille mitään erityistä, ellei kyseessä ole julkisuuden henkilö. Enemmän informaatiota tarjoaa kirjoittajan ammatti. Vaikka kaikista kirjoittajista ei ole selvillä ammattia, on osassa aineistoa julkaistu ammattinimike nimen yhteydessä. Ne kertovat meille, että mielipidepalstoille kirjoitti monenlaisia henkilöitä. Keskusteluun ottivat osaa muun muassa opiskelijat, professorit, videoalalla työskentelevät, opettajat, virkamiehet sekä kansanedustajat. Videoalalta esimerkiksi toimittaja ja elokuvaleikkaaja Jyrki Ijäs kirjoitti Helsingin Sanomiin vastustaen videolakia. Myös videoliikkeiden liiton puheenjohtaja Markku Ahtola otti kantaa videolakiin Helsingin Sanomissa. Kirjoituksessaan hän totesi videolain alkuperäisen version olleen hyvä ja jopa helpottava videoliikkeille sensuurista huolimatta. Videoliikkeiden liitto päätyi kuitenkin vastustamaan lakia toisen lakivaliokunnan tiukennoksen jälkeen. Liitto koki, että laista tuli liian tiukka, jonka lisäksi se kohdistui vain videoihin, television, satelliittikanavien ja elokuvien saadessa vielä levittää K-18 materiaalia. Videoliiton puheenjohtaja toi esiin kirjoituksessaan, että pohjimmiltaan videolaissa on kyse markkinoiden kilpailutilanteen keinotekoisesta muutoksesta perustuslain muutoksen kautta.⁶⁸

⁶⁸ Markku Ahtola, ”Videovuokraamot yksin ulkopuolelle!”, Helsingin Sanomat, 29.5.1987.

Akateemisesta maailmasta taas psykologian apulaisprofessori Markku Ojanen puolusti videolakia Aamulehdessä sekä Helsingin Sanomissa. Mieli­pidekirjoituksia kirjoittaneet opettajat puolustivat lakia lähes poikkeuksetta, kun taas opiskelijat vastustivat. Kansanedustajista mieli­pidepalstoille kirjoittivat Jörn Donner, Jouni J. Särkijärvi, Sirpa Pietikäinen sekä Martti Tiuri. Kokoomuksen kansanedustajat Särkijärvi ja Pietikäinen kannattivat videolakia, kun taas kokoomuksen kansanedustajana toiminut Tiuri vastusti lakia. Tässä on nähtävissä Siro­sen mainitsema ”omantunnonkysymys”, kun saman puolueen edustajat ajoivat eri näkemyksiä. RKP:n kansanedustaja Donner vastusti videolakia. Kansanedustajien lisäksi RKP:n nuorisjärjestö RKP–nuorten puheenjohtaja Max Arhippainen kirjoitti Hufvudstadsbladetin mieli­pidepalstalle vastustaen lakia

Huomionarvoista on, ettei videolain yksi äänekkäimmistä kannattajista kansanedustaja Reino Paasilinna ottanut osaa mieli­pidepalstoilla käytyyn keskusteluun. Esimerkiksi Helsingin Sanomien mieli­pidepalsta olisi ollut hyvä foorumi vastata videolakia vastustavien kritiikkiin. Toki on huomioitava, ettei aineisto kata kuin neljä lehteä, ja on täysin mahdollista, että Paasilinna olisi kirjoittanut johonkin toiseen lehteen. Olisi kuitenkin todennäköistä, että jos Paasilinna haluaisi ottaa osaa keskusteluun, hän tekisi sen Suomen suurimman lehden mieli­pidepalstalla suurimman yleisön toivossa. Kansanedustajien lisäksi myös journalisti Greta Brotherus otti kantaa videolakiin kirjoittaen sekä Helsingin Sanomiin että Hufvudstadsbladetiin, missä hän kirjoitti myös kolumnia. Vantaalainen tullin virkamies Kaj Kairenius otti myös kantaa videolakiin Hufvudstadsbladetissa.

Suurin osa kirjoittajista kirjoitti mieli­pidepalstalle vain kerran.⁶⁹ On kuitenkin myös kirjoittajia, jotka esiintyvät aineistossa useaan otteeseen. Esimerkiksi viimeisimpänä mainittu Tullin virkamies kirjoitti Hufvudstadsbladetiin peräti kolme kertaa. Myös Jyrki Ijäs kirjoitti kaksi kertaa, samoin apulaisprofessori Markku Ojanen sekä kansanedustaja Jouni J. Särkijärvi. Julkisuudessa tuntemattomista henkilöistä taas Jukka Halttunen sekä Kauko Hartikainen ottivat lakiin kantaa useammin kuin kerran. Myös nimimerkki Vapauden puolustaja kirjoitti useaan otteeseen Aamulehden vastustaen lakia. Suurin osa aineistossa esiintyvistä kirjoittajista kirjoitti kuitenkin mieli­pidepalstalle vain kerran. Tulkit­sen, että mieli­pidekirjoitusten kirjoittajat kokivat aiheen sen verran tärkeäksi, että he halusivat ilmaista kantansa asiaan ja tehdä osansa oman näkemyksensä edistämiseksi videolain suhteen. He eivät kuitenkaan

⁶⁹ On myös mahdollista, että kirjoittajat ovat kirjoittaneet useasti, mutta muita mieli­pidekirjoituksia ei ole julkaistu.

halunneet ottaa aktiivisemmin osaa mielipidepalstoilla käytyyn julkiseen keskusteluun, ja tämän takia kirjoittivat vain kerran.

Tulkintani mukaan useasti mielipidepalstoille kirjoittaneet henkilöt taas ovat halunneet aktiivisemmin osallistua asiasta käytyyn julkiseen keskusteluun ja ajaa omaa mielipidettään voimakkaammin. Todennäköinen syy tälle on, että useasti kirjoittaneet henkilöt ovat kokeneet asian tärkeämmäksi kuin kerran mielipiteensä ilmaisseet henkilöt. Kirjoittajat ovat voineet pitää videolain vastustamista tai puolustamista itselleen henkilökohtaisesti tärkeänä asiana, esimerkiksi jos henkilö työskentelee videoalalla tai harrastaa videoiden katselua. Videolakiin haluttiin ottaa kantaa, koska se vaikuttaa omaan elämään kielteisesti. On myös mahdollista, että monesti kirjoittaneet henkilöt katsoivat asiaa laajemmin yhteiskunnan kannalta ja täten kokivat aktiivisemmän keskustelun tärkeäksi. Videolain kannattajat ovat pitäneet tärkeänä lasten hyvinvoinnin parantamista, kun taas videolain vastustajat ovat voineet pitää sananvapauden takaamista tärkeänä. Esimerkiksi nimimerkki Vapauden puolustaja kirjoitti Aamulehteen useasti vastustaen videolakia siksi, että se kajosi hänen mielestään kansalaisten perustavanlaatuisiin vapauksiin. Tulkitsen, että videolain vastustus oli kirjoittajalle merkittävää siksi, että kirjoittaja koki tiettyjen periaatteiden puolustamisen tärkeänä. Videolaista ei siis välttämättä ollut varsinaista henkilökohtaista haittaa, jonka perusteella kirjoittaja koki videolain vastustamisen tärkeäksi.

4. Vapauksien riistäjä

Tässä luvussa tutkin videolakia vastustavia tai siihen muutoin negatiivisesti suhtautuvia mielipidekirjoituksia ja analysoin, millaisia perusteita mielipidekirjoituksissa on käytetty oman näkemyksen tueksi. Aineistoa tutkiessa selvisi, että mielipiteet eivät aina rakennu yhden perusteen varaan. Suuressa osassa lakia vastustavissa mielipidekirjoituksissa esiintyy lukuisia eri perusteita. Yhdessä mielipidekirjoituksessa videolakia on voitu vastustaa esimerkiksi sensuurin vastustamisen, kulttuurin suojelemisen sekä väkivallan luonnollisuuden perusteella. Tämä aiheuttaa haasteita aineiston luokittelussa. Mielipidekirjoitusten jaottelu puhtaasti yhden perusteen pohjalta on pitkälti mahdotonta.

Jotta perusteet olisi selkeämpi hahmottaa, olen päättänyt jakaa mielipidekirjoituksissa käytetyt perusteet teemoihin. Nämä teemat käydään läpi yksitellen alaluvuittain. Teemoittaminen ei ole yksioikoista, ja eri teemoja voisi olla lukuisia. Selkeyden vuoksi päädyin kuitenkin jakamaan perusteet neljään teemaan: valtion vallankäyttöön liittyvät perusteet, väkivaltaan liittyvät perusteet, vapauksiin liittyvät perusteet sekä lain seurauksiin liittyvät perusteet. Olen pyrkinyt jakamaan perusteet teemoihin niiden samankaltaisuuksien ja relevanssin perusteella. Jako on karkea, mutta auttaa hahmottamaan selkeämmin videolakia vastaan käytetyt perusteet. Havainnollistan teemojen perusteita esimerkein.

4.1 ”Sensuurista syntyy poliisivaltio”

Ensimmäiseen teemaan sisältyy kaikki perusteet, jotka kritisoivat valtion vallankäyttöä. Ensimmäinen näistä perusteista on sensuuri. Esimerkiksi nimimerkki Sensuurista syntyy poliisivaltio kirjoitti videolaista ja sensuurista Iltä-Sanomien mielipidepalstalla 12.8.1987 seuraavanlaisesti;

— En lähde arvostelemaan niitä (useimmat vielä aivan vihreitä) kansanedustajia, jotka epäilemättä hyvässä uskossa ja aivan varmasti tietämättöminä lain kaikista negatiivisista seurannaisilmiöistä, hyväksyvät tämän mielettömän lain. Sitä vastoin ihmettelen, niitä lainsäätäjiä ja lakiasiantuntijoita, jotka eivät voimakkaammin ole nousseet vastustamaan diktatuuriin ja poliisivaltioon kuuluvaa lakia. Kehottaisin kaikkia tutustumaan perustuslakimme henkeen nimenomaa sananvapautta ja

kuvallista ilmaisua koskevilta osilta. Videolaki lyö aivan selvästi perustuslakimme henkeä poskelle.⁷⁰

Nimimerkistä sekä kirjoituksesta voi päätellä kirjoittajan kokevan videolain rajoittavan sananvapautta sensuurinomaisesti. Tämän perusteella kirjoittaja katsoo videolain kuuluvan diktatuuriin ja poliisivaltioon. Tulkitsen kirjoittajan olevan sitä mieltä, että vapaaseen demokraattiseen valtioon ei kuulu videolain mukainen sensuuri, vaan se kuuluu tiukasti kontrolloituihin diktatuureihin. Kirjoittaja ihmettelee, miksi lainsäätäjät eivät ole nousseet vastustamaan tätä diktatuuriin ja poliisivaltioon kuuluvaa lakia. Jiri Sironen nostaa työssään esiin sensuurin demokraattisuuden ongelman ja pohtii, mikä oikeuttaa harvat päättämään, mikä on hyvää massoille.⁷¹ Ehdot sensuuriin annettiin videolaissa: ohjelmaa ei saa levittää, jos se on lain vastainen tai ”epäsiveellinen, raaistava taikka on omiaan kauhua herättämällä tai muulla tavoin vaikuttamaan mielenterveyttä vahingoittavasti.”⁷² Sironen kuitenkin huomauttaa, että näistä ehdoista huolimatta arvioinnissa oli kuitenkin subjektiivisuuden vaara.⁷³ Kuvaohjelmia koskevasta ennakkosensuurista vastasi valtion elokuvatarkastamo. Sironen huomauttaa, että elokuvatarkastamon kokoonpano vaikutti sensuurin harjoittamiseen. Elokuvatarkastamo myönsi jopa itse toimintansa olevan osittain subjektiivista.⁷⁴ Ennakkosensuurin harjoittaminen oli siis annettu pienelle ryhmälle, joka ei ollut omien sanojensa mukaan täysin objektiivinen. Tämä ei tietenkään tarkoita, että videolaki kuuluisi diktatuuriin tai poliisivaltioon, kuten kirjoittaja ajattelee. Kuvaohjelmien ennakkotarkastus on yleinen käytäntö ympäri maailmaa.⁷⁵ Videolaissa annettuja ehtoja tarkastelemalla voi kuitenkin huomata, että ne itsessään jättävät varaa tulkinnalle. Oli elokuvatarkastamon sensoreiden vastuulla päättää, mikä katsottiin nämä ehdot täyttäväksi sisällöksi. Tämä tarkoittaa väistämättä jonkin asteista subjektiivisuutta. Tämän myötä videolain vaatima sensuuri on voinut mahdollisesti näyttäytyä pienen ryhmittymän mielivaltaisena toimintana, jonka ei katsottu kuuluvan demokraattiseen valtioon.

⁷⁰ Nimimerkki Sensuurista syntyy poliisivaltio, ”Lainsäätäjä, korjaa virheesi”, Ilta-Sanomat, 12.8.1987.

⁷¹ Sironen 2006, 13.

⁷² Laki video- ja muiden kuvaohjelmien tarkastamisesta, 697/1987, Finlex.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1987/19870697> (viitattu 30.4.2020).

⁷³ Sironen 2006, 13.

⁷⁴ Sironen 2006, 14. Esimerkiksi elokuvatarkastamon puheenjohtajan Jerker A. Erikssonin tiedetään liberalisoineen valtion elokuvatarkastamon linjaa 1960-luvulta lähtien esimerkiksi epäsiiveellisten julkaisujen osalta. Sironen, 46, 48.

⁷⁵ Sironen 2006, 19–26. Tämä koskee pääosin lapsille suunnattua sisältöä, esimerkiksi Tanskassa tarkastetaan alle 16-vuotiaille suunnatut elokuvat.

Toinen esimerkki tätä perustetta käyttävästä mielipidekirjoituksesta on Jukka Halttusen kirjoitus Helsingin Sanomissa 14.1.1987. Kirjoituksessa todetaan, ettei sensuurille ole mitään käyttöä vapaassa ja demokraattisessa yhteiskunnassa. Kirjoittaja sanoo, että ”sensuureja on aina ajettu hyvien tarkoitusperien varjolla, mutta mitä merkitystä on tarkoituksilla todellisuuden rinnalla?”⁷⁶ Kirjoituksessa tunnustetaan hyvät tarkoitusperät eli väkivaltaisuuden lopettaminen ja lasten suojeleminen. Niitä ei kuitenkaan itsessään nähdä hyvänä syynä sensuuritoimille. Tämä on yhteistä useille mielipidekirjoituksille eikä koskenut vain sensuuriperustetta. Monessa mielipidekirjoituksessa noteerataan, ettei väkivallan katsominen ole välttämättä hyväksi lapsille. Myös niissä kuitenkin todetaan, ettei tämä ole riittävä syy harjoittaa sensuuria. Molempia käsiteltyjä sensuuri-perusteelle rakentuvia mielipidekirjoituksia yhdistää ajatus siitä, ettei Suomen kaltaiseen demokraattiseen valtioon ja vapaaseen yhteiskuntaan kuulu sensuurin kaltaisia lakeja.

Toinen valtion vallankäytön teemaan kuuluva peruste videolain vastustamiseksi on holhoaminen. Useassa mielipidekirjoituksessa oltiin sitä mieltä, että videolaki oli pikemminkin valtion harjoittamaa holhoamista kuin lasten suojeleminen. Ajatuksena oli, ettei valtion tulisi kontrolloida ihmisten elämää tällä tapaa, vaan ihmiset ovat kykeneväisiä tekemään omat päätöksensä. Esimerkiksi helsinkiläinen Jussi Rytönen kirjoitti Helsingin Sanomiin mielipidekirjoituksen 11.12.1986, jossa totesi;

Suomi on saamassa melkoisen videolain. Raaka väkivalta ja porno aiotaan karsia isällisen huolehtivasti vuokraamoiden ja myymälöiden hyllyiltä pois, sillä ne turmelevat nuorisoa. Vanhemmat eivät voi enää ratkaista, mitä heidän lapsensa voivat katsoa, sillä nyt sen tietää paremmin erilaisia tutkimuksia siteeraava ”asiantuntijoiden” joukko. — — Lasten suojelemisen varjolla matelee keskuutemme tiettyjen puolueiden siunauksella jälleen uusi lainkourero valvomaan aikuisia ihmisiä.⁷⁷

Kirjoituksesta ilmenee, että valtion nähdään ottavan vastuulleen vanhemmille kuuluvan kasvatuksellisen työn. Sen sijaan, että huoltajat päättävät keskenään oman taloutensa säännöistä, ottaa valtio tämän roolin. Valtiosta tulee holhooja, joka päättää, mitä saa katsoa ja minkä ikäisenä. Sen lisäksi, että kirjoittaja ajattelee valtion ottavan vanhempien

⁷⁶ Jukka Halttunen, ”Sensuurille ei voi olla mitään perusteita”, Helsingin Sanomat, 14.1.1987.

⁷⁷ Jussi Rytönen, ”Liika holhous pahasta”, Helsingin Sanomat, 11.12.1986.

roolin, katsoo kirjoittaja valtion valvovan lasten suojelun varjolla myös niitä vanhempia, joiden roolin se ottaa. Ajatus videolaista valtion holhouksena ilmenee aineistossa myös muutoin, esimerkiksi videolain kutsumisena ”videoholhoukseksi”.⁷⁸ Myös nimimerkki K-30 toteaa mielipidekirjoituksessaan ”Lasten varjelun nimissä saa näköjään harjoittaa jos jonkinlaista holhoamista. Onko eduskunta ottamassa vanhempien roolin itselleen Ruotsin mallin mukaisesti?”⁷⁹ On epäselvää, mihin kirjoittaja viittaa kommentillaan Ruotsin mallista, sillä Ruotsissa ei ikinä ollut samankaltaista videoita koskevaa ennakkosensuurilakia.

Holhoukseen liittyy olennaisesti myös peruste vanhempien vastuusta. Mielipidekirjoituksissa vastustettiin videolakia sillä perusteella, että vastuu lasten katsomasta sisällöstä kuuluu vanhemmille. Vanhempien tulisi kantaa vastuuta ja toimia lastensa parhaaksi. Nimimerkki Vidiootti kirjoitti Ilta-Sanomiin 20.12.1986 otsikolla ”Vanhemmat kuriin!”, peräänkuuluttaen vanhempien vastuuta. Kirjoittaja toteaa:

Mielestäni videoväkivalta ei ole uuden sensuurilain paikka. Sen sijaan olisi aiheellista ryhtyä toteuttamaan aikuisopetusta niille edesvastuuttomille vanhemmille, jotka eivät kykene valvomaan tai eivät edes yritä valvoa alle 18-vuotiaiden lastensa videokatselutottumuksia. Tällaisia vanhempia näkee jopa vuokraamassa rockyja ja ramboja 10-12-vuotiaille lapsille.⁸⁰

Myös ruotsalaisen kansanpuolueen nuorisojärjestö RKP–nuorten puheenjohtaja Max Arhippainen peräänkuuluttaa vanhempien vastuuta asiassa Hufvudstadsbladetissa 20.12.1986 julkaistussa mielipidekirjoituksessa. Kirjoittaja toteaa, että lapset varmasti katsovat salaa sopimattomia videoita, mutta vastuun tästä tulisi olla vanhemmilla. Kirjoittajan mukaan tulisi ottaa härkää sarvista ja korostaa vanhempien vastuuta.⁸¹ Kirjoittajien mielestä vanhemmat eivät valvo lapsiaan asianmukaisesti, jonka takia lapset altistuvat väkivaltaiselle materiaalille. Jos vanhemmat kantaisivat vastuunsa, eivät lapset näkisi väkivaltaista sisältöä. Kun ottaa

⁷⁸ Nimimerkki Mitähän seuraavaksi, ”Videohämäys onnistui”, Aamulehti, 25.6.1987.

⁷⁹ Nimimerkki K-30, ”Videoilla elämää syrjäkyliin”, Helsingin Sanomat, 28.3.1987.

⁸⁰ Nimimerkki Vidiootti, ”Vanhemmat kuriin!”, Ilta-Sanomat, 20.12.1986.

⁸¹ Max Arhippainen, ”Mot våld men för frihet”, Hufvudstadsbladet, 20.12.1986. Alkuperäinen teksti: Nu säger ännu någon att barnen ändå får se filmerna när mamma och pappa tar hem den - tillsammans eller i smyg. Dett händer säkert på sina håll. Men då är felet inte hos videon utan hos föräldrars ansvars känsla. Svaret på hur denna skall förbättras finner vi inte genom att blunda. Vi kan förbjuda olika symptom av någonting sjuk - men vi förbättrar inte samhället före vi tar tjuren vid hornen och poängterar familjens ansvar.

huomioon, että suurin syy videolaille oli lasten suojeleminen väkivaltaisilta videoilta, on näkökulma perusteltu. Jos vanhemmat eivät antaisi lastensa nähdä tällaista materiaalia, ei videolaille olisi tarvetta. Kun vanhemmat eivät näin tee, on videoiden katselua kontrolloitava valtion taholta.

Seuraava valtion vallankäytön teemaan kuuluva peruste on videolain kannattajien tietämättömyys videoista. Kritiikki kohdistui eritoten päättäjiin, mutta myös yleisesti videolakia kannattaviin henkilöihin. Esimerkiksi nimimerkin Koojii mielipidekirjoitus Helsingin Sanomissa 18.7.1987, jossa todetaan ”Osa videolain kannattajista ei ilmiselvästi ymmärrä elokuvataiteesta ja tarjonnasta paljontaan. Heille aiheellinen huoli laadukkaiden kauhu- ja draamaklassikoiden kohtalosta on yhdentekevä”.⁸² Tässä kirjoittaja kokee, että osa videolain kannattajista ei tuntenut elokuva-alaa tarpeeksi ymmärtääkseen lain haitalliset vaikutukset harrastajille. Myös Kauko Hartikainen käyttää tätä perustetta mielipidekirjoituksessaan Aamulehdessä 12.12.1986. Kirjoittajan mukaan kansanedustajilla oli väärää informaatiota videolain kannattamisen tueksi. Kirjoituksessa sanotaan, että kansanedustajille on näytetty elokuvia, joita ei edes ole Suomen markkinoilla levityksessä, minkä lisäksi useat kansanedustajat eivät oman kertomansa mukaan ole ikinä vuokranneet elokuvaa saattikka edes käyneet videovuokraamossa. Kirjoittaja toteaa ”Sensuurilaki koskisi jo tällä hetkellä yli miljoonaa (melkoinen äänestäjäkunta) kuvanauhurin vaikutuspiirissä olevaa ihmistä, joten olisiko ollut kohtuutonta ottaa asioista ensin selvää eikä turvautua noinkin tärkeässä asiassa toisen käden tietoihin.”⁸³ Erityisen kritiikin kohteeksi nousi videolakia äänekkäästi kannattanut Reino Paasilinna.

Videolain vastustus kansanedustajien tietämättömyyden perusteella ei ole aiheeton, päinvastoin. Samolan mukaan videoita arvostelleet henkilöt eivät välttämättä olleet nähneet arvostelemaansa elokuvia. Mielipiteet oli perustettu pitkälti kansanedustajille näytettyihin yksittäisiin väkivaltaisiin kohtauksiin. Vaikka Samola ei ole täysin puolueeton, on hänen näkemyksessään perää. Jiri Sirosen tutkimus vahvistaa Samolan näkemystä. Sirosen mukaan lakia äänekkäästi kannattanut Reino Paasilinna oli väittänyt tiedotusvälineille, että pahennusta herättänyt väkivaltainen elokuva Teksasin moottorisahamurhat löytyy Suomen videoliikkeistä. Tosiasiassa valtion elokuvataarkastamo oli kieltänyt elokuvan jo 1970-luvulla. Toki on mahdollista, että elokuva päätyi pimeiden markkinoiden kautta yksittäisiin videoliikkeisiin laittomasti myytäväksi, mutta elokuva ei ollut laajalti saatavilla. Tämän lisäksi Paasilinna oli

⁸² Nimimerkki Koojii, ”Videotarjontaa peukaloidaan nyt typerästi”, Helsingin Sanomat, 18.7.1987.

⁸³ Kauko Hartikainen, ”Videosensuurilla tunkeudutaan koteihin”, Aamulehti, 12.12.1986.

valheellisesti väittänyt, että vain kahdella videoliikkeellä olisi ollut niin sanotusti puhtaat paperit.⁸⁴ Ei ole täyttä varmuutta, mitä Paasilinna tarkoitti ”puhtailla papereilla”, mutta Suomessa on varmasti ollut enemmän kuin kaksi laillisesti toimivaa videoliikettä. Paasilinnan kommentti on hyvä esimerkki siitä, ettei kansanedustajalla välttämättä ollut tarvittavaa tietoutta videoista. Tässä tapauksessa on tosin pohdittava halusiko Paasilinna tahallisesti vääristellä totuutta median kautta vai oliko hän vain tietämätön. Paasilinnan luulisi kuitenkin olevan tietoinen asiasta, lakiahan jopa kutsuttiin ”Lex Paasilinnaksi”.

Viimeisenä perusteena olen valikoinut tähän teemaan vaihtoehtoiset toimintatavat. Monissa mielipidekirjoituksissa tuotiin esiin vaihtoehtoisen toiminnan mahdollisuus videolain asettamisen sijaan. Jukka Halttunen ehdotti Helsingin Sanomissa 14.1.1987 julkaistussa mielipidekirjoituksessa, että videoille määrättäisiin ikärajat ja että videoiden luovuttaminen ikärajaa nuoremmille henkilöille kiellettäisiin. Samalla tavalla toimitaan alkoholinkin kanssa.⁸⁵ Halttunen ei ole yksin ehdotuksensa kanssa, vaan videoliikkeiden ikärajavaltvonta oli yleinen ehdotus mielipidekirjoituksissa. Tämä ei yllätä, onhan ikärajavaltvonta yleinen käytäntö monien muiden tuotteiden kontrolloinnissa, esimerkiksi juurikin alkoholissa. Myös koulutusta ehdotettiin ratkaisuksi. Nimimerkki Vidiootti ehdotti Ilta-Sanomissa 20.12.1986 julkaistussa mielipidekirjoituksessaan ”Sen sijaan olisi aiheellista ryhtyä toteuttamaan aikuisopetusta niille, jotka eivät kykene valvomaan tai eivät edes yritä valvoa alle 18-vuotiaiden lastensa videokatselutottumuksia.”⁸⁶ Matti S. Mäkeläinen taas ehdotti Ilta-Sanomissa 26.5.1987 erilaisia suosituksia ja elokuvien mainostekstien siistimistä.⁸⁷ Nimimerkki Atzteekkari totesi Aamulehdessä 10.12.1986, että parempi ratkaisu olisi asennemuutos kasvattajissa ja sitä myötä lapsissa.⁸⁸ Ehdotuksia vaihtoehtoisesta toiminnasta oli siis lukuisia erilaisia.

4.2 Väkivallan todelliset syyt

Toinen tarkasteltava teema on väkivaltaan liittyvä. Tässä teemassa ensimmäinen peruste on väkivallan esiintyminen ilman videoita. Videolain kannattajat katsoivat nuorten ja lasten väkivaltaisuuden lisääntyneen nimenomaan väkivaltaisten videoiden myötä. Videolakia

⁸⁴ Sironen 2006, 43. Teksasin moottorisahamurhat-elokuva sai ikärajoituksen ’KK’ eli kielletty kokonaan. Elokuvan kielto poistui vasta 1996.

⁸⁵ Jukka Halttunen, ”Sensuurille ei voi olla mitään perusteita”, Helsingin Sanomat, 14.1.1987.

⁸⁶ Nimimerkki Vidiootti, ”Vanhemmat kuriin!”, Ilta-Sanomat, 20.12.1986.

⁸⁷ Matti S. Mäkeläinen, ”Ikärajoja voi muuttaa”, Ilta-Sanomat, 26.5.1987.

⁸⁸ Nimimerkki Atzteekkari, ”Asennemuutos ensin”, Aamulehti, 10.12.1986.

vastustavissa mielipidekirjoituksissa kuitenkin tuodaan esiin ajatus siitä, että väkivaltaisuutta on ilman videoitakin. Esimerkkinä tästä on helsinkiläisen Kauko Lindforsin mielipidekirjoitus ”Väkivalta on läsnä ilman videoitakin” Helsingin Sanomissa 29.12.1986. Kirjoittaja kertoo omakohtaisen kokemuksen siitä, kuinka muistaa ensimmäisen muistikuvansa olleen televisiouutinen Vietnamin sodasta. Ei siis mikään fiktionaalinen väkivaltaa sisältävä ohjelma tai elokuva. Kirjoittajan mukaan lapsia ei voi suojella väkivallalta kieltämällä videot, sillä väkivalta on aina läsnä. Kiellettiin videot tai ei, lapset joutuvat silti kohtaamaan vanhempiansa väkivaltaa, rasismia, kouluväkivaltaa, terrorismia, sotaa sekä ydinsodan pelkoa.⁸⁹ Videolain kannattamista sillä perusteella, että sillä suojattaisiin lapsia väkivallalta, pidettiin siis turhana— väkivalta on läsnä ihmisten elämässä muutenkin.

Myös lapinlahtelainen Klaus Rahikainen otti kantaa väkivaltaan ja kirjoitti Helsingin Sanomiin 22.12.1986 otsikolla ”Väkivalta on syvällä meissä, ei ulkopuolella”. Mielipidekirjoituksessa Rahikainen ihmettelee, kuinka väkivaltaa pidetään jonain ulkopuolisena uhkana ja kuinka syytämme väkivallasta esimerkiksi kirjoja, elokuvia ja videoita. Kirjoittaja kokee väkivaltaisuuden olevan syvällä ihmisissä eikä väkivaltaiset videot sitä kirjoittajan mukaan synnytä. Tämä muistuttaa 1970-luvulla vallinnutta ajatusta siitä, että väkivalta oli luonnollinen osa meitä, ja ne, jotka eivät tätä pystyneet myöntämään, olivat kykenemättömiä kohtaamaan ihmisten todellista luonnetta. Lisäksi kirjoittaja pohtii osuvasti, ”Kumpi oli ensin, väkivalta tai väkivallan kuvaus? Eli loivatko kirjat ja videot väkivaltaisen maailman vai kävikö mahdollisesti päinvastoin? Maailmamme saattoi olla väkivaltainen ennen väkivaltaisia kirjoja ja videoita.”⁹⁰ Tämä lainaus kiteyttää hyvin ajatuksen siitä, että väkivaltaisuus ei ole videoiden syy, vaan yhteiskunta oli jo väkivaltainen. Väkivalta oli luonnollinen osa elämää. Sironen katsoo, että videon vakiintumattomuus audiovisuaalisena mediana johti siihen, että se yhdistettiin suoraan väkivaltakuvauksiin.⁹¹ Toinen syy on aikaisemmin tutkielmassa mainittu videon huono maine 1980-luvun alun markkinoiden tarjotessa runsaasti väkivaltaisia eksploitaatiovideoita. Videolain säätämisen aikaan vuosina 1986–1987 videoissa ei kuitenkaan enää esiintynyt raakaa väkivaltaa 1980-luvun alun tapaan. Tarkasteltavana ajankohtana videoissa näkyi paljon myös samoja elokuvia kuin elokuvateattereissa.⁹² Videot eivät enää tässä

⁸⁹ Kauko Lindfors, ”Väkivalta on läsnä ilman videoitakin”, Helsingin Sanomat, 29.12.1986.

⁹⁰ Klaus Rahikainen, ”Väkivalta on syvällä meissä, ei ulkopuolella”, Helsingin Sanomat, 22.12.1986.

⁹¹ Sironen 2006, 40.

⁹² Sironen 2006, 40; Sedergren 2006, 42; Samola 1989, 185.

kohtaa sisältäneet pääasiassa raakaa väkivaltaa, joten syyn täytyi olla jossain muualla. Täten videolain vastustaminen sillä perusteella, että väkivaltaa on ilman videoitakin, on perusteltu.

Toinen teemaan kuuluva peruste on se, että väkivaltaa aiheuttaa mitä todennäköisemmin monet muut tekijät videoiden sijaan. Tämä peruste liittyy läheisesti aikaisempaan perusteeseen väkivallan luonnollisuudesta. Perusteeseen väkivallan muista aiheuttajista kytkeytyi myös mielipidekirjoituksissa esiintynyt kritiikki sitä kohtaan, että väkivallan kontrolloimisessa menttiin sieltä, mistä aita on matalin. Sen sijaan, että perehdyttäisiin väkivallan todellisiin syihin ja ryhdyttäisiin korjaamaan niitä, keskityttiin yksinomaan videoon. Väkivallan todellisina syinä pidettiin muita asioita. Nimimerkki Holhoukseen kyllästynyt toteaa Helsingin Sanomissa, että ”Lisääntyneisiin väkivaltatilastoihin täytyy hakea muita syitä kuin filmit, esimerkiksi työttömyys, kilpailuyhteiskunta jne.”⁹³ Myös helsinkiläisen Heikki Toivasen mielipidekirjoituksessa *Ilta-Sanomissa* 9.12.1986 tuodaan esiin ajatus siitä, että valtio kääntää katseensa pois todellisista ongelmista. Tällaisia ovat kirjoittajan mukaan asuntopula, vanhempien holtittomuus sekä laiminlyönnit kasvatuksessa. Edellisen esimerkin tapaan myös Toivanen sanoo työttömyyden olevan yksi todellisista syistä nuorten ahdistukseen.⁹⁴

Esimerkeistä näkee, että väkivallan todellisina syinä pidettiin paljon perustavanlaatuisempia ongelmia videon sijaan. Tämä on varteenotettava argumentti. Vaikka inspiroituisikin videoiden väkivallasta ja lähtisi harjoittamaan väkivaltaa, on oletettavaa, että väkivallan taustalla on muitakin syitä. On eri asia katsoa väkivaltaista materiaalia ja pitää siitä, kuin oikeasti lähteä tekemään väkivaltaisia rikoksia. Taustalla on luultavasti kirjoittajien mainitsemia ongelmia, joiden aiheuttama paha olo purkautuu väkivaltana. Aineistosta selviää, että videoiden sensuroinnin nähtiin olevan helppo ratkaisu todellisten syiden laajan kartoittamisen ja hoitamisen sijaan. Ajatuksen kiteyttää hyvin helsinkiläisen tullitarkastajan Kaj Kaireniuksen *Hufvudstadsbladetissa* 5.2.1986 julkaistu mielipidekirjoitus, jossa todetaan, että hysterialla on tapana haluta ratkaista ongelmat helposti ja nopeasti. Kirjoittaja huomauttaa, etteivät nämä nopeat ja helpot ratkaisut ole tehokkaita kuin lyhyen ajan. Kairenius ajattelee, että pitkällä tähtäimellä tarkasteltuna näillä ratkaisuilla on taipumus aiheuttaa enemmän harmia, vieläpä pysyvää sellaista.⁹⁵

⁹³ Nimimerkki Holhoukseen kyllästynyt, ”Helppo kieltää kun on itse katsellut”, *Helsingin Sanomat*, 30.1.1986.

⁹⁴ Heikki Toivanen, ”Videolaki- uusin ihme!”, *Ilta-Sanomien*, 9.12.1986.

⁹⁵ Kaj Kairenius, ”Videocensur och allmän förbudshysteri”, *Hufvudstadsbladet*, 5.2.1986. Alkuperäinen teksti: ”Hysterin har alltid velat snabbt och möjligast enkelt lösa våra problem, så och videovåldsproblemet. Tyvärr är dessa enkla och snabba lösningar effektiva enbart en kort tid, oftast medför de i den långa loppet oerhört mycket

4.3 Valinnanvapauden kustannuksella

Kolmas teema sisältää erinäisten oikeuksien ja vapauksien puolustamiseen keskittyviä perusteita. Yksi näistä perusteista oli yksilönvapauksiin kajoaminen. Monissa mielipidekirjoituksissa ilmaistiin huolta sekä ärtymystä siitä, että valtiovalta puuttui yksityiselämään ja oman kodin rauhaan näin räikeästi. Julkisen vallan ulottaminen yksityiseen sfääriin ja ihmisten vapaa-ajan viettoon koettiin uhkaavana ja epämiellyttävänä. Esimerkkinä tästä on Helsingin Sanomissa 30.12.1986 julkaistu mielipidekirjoitus otsikolla ”Mitä kielletään seuraavaksi?”. Tekstissä tamperelainen Mikko Harjula toteaa seuraavanlaisesti:

Suomeen on hiipimässä aivan uudenlainen turvattomuus. Tavallisen ihmisen arkipäivää on pala palalta ruvettu nakertamaan mitä ihmeellisimmillä laeilla ja säädöksillä. Esimerkki siitä on videolaki — — Itse en vuokraa videoita eikä laki siten rajoita minua suorasanaisesti mitenkään, mutta on pelottavaa katsella normaalien arkipäivän asioiden muuttuvan yllättäen rikoksiksi ja laittomiksi teoiksi poliitikkojen käsissä.⁹⁶

Tekstissään kirjoittaja ei niinkään harmittele videoiden kokemaa kohtaloa. Sen sijaan kirjoittaja kokee huolestuneisuutta siitä, että videolain kautta valtiovalta puuttuu arkipäiväisiltä ja yksityisiltä vaikuttaviin asioihin tehden niistä rikollisia. Myös nimimerkki Vapauden puolustaja otti kantaa videolakiin Aamulehdessä 10.12.1986 ilmestyneessä mielipidekirjoituksessa, joka oli otsikoitu ”Viihdesosialismi marssii”. Kirjoituksessaan nimimerkki Vapauden puolustaja ottaa vahvasti kantaa videolakiin yksilönvapauksien perusteella:

Onko runsaana jo ennen videoaikaa kukkinut katuväkivalta paisunut 80-luvulla videoharrastuksen vuoksi niin ennennäkemättömiin mittoihin, että täysi-ikäisten yksilönvapaus on romutettava? Demokratiaan kuuluu yhteinen päättäminen yhteisistä asioista, mutta siihen kuuluu myös vapaa mielipiteen muodostamis- ja ilmaisuvapaus — siis yksilönvapaus. Aikuisten kansalaisten on voitava rauhan aikana ammentaa mielipiteensä vapaasti ympärillään olevasta ja keskenään

mer skada, som dessutom tenderar att bli permanent. Den enda förbudslagen undertecknad anammar är narkotikaförbudet.” Tekstiä on referoitu vapaasti, täten käänös ei ole sanatarkka.

⁹⁶ Mikko Harjula, ”Mitä kielletään seuraavaksi?”, Helsingin Sanomat, 30.12.1986.

kilpailevasta informaatiotarjonnasta. Vapaa yksilö päättää asiantuntijana itse yksityisasiastaan esim. harrastuksistaan, ihanteistaan jne.⁹⁷

Kirjoituksesta näkee, että kirjoittaja kyseenalaistaa väkivaltarikollisuuden kasvaneen niin, että siihen tulisi puuttua. Varsinkin suhteessa siihen, kuinka suuresti videolaki puuttuisi ihmisten vapauksiin. Mielipidekirjoituksessaan kirjoittaja korostaa demokratiaan kuuluvan täysikäisten kansalaisten vapaus päättää elämästään ilman, että valtio puuttuu siihen. Kirjoittaja toteaa ihmisen itsensä olevan parhaita asiantuntijoita oman elämänsä asioissa. Aikuisten tulisi itse voida päättää, mikä heille on parasta. Jos aikuiset katsovat parhaaksi harrastaa vaikka kauhuelokuvien katsomista, suotakoon se heille.

Toinen tämän teeman perusteista on sananvapauden rajoittaminen. Videolain ennakkosensuuri rajoittaa perustuslain 10 § sananvapaudesta. Tässä perustuslain pykälässä kielletään ennakkovalvonta. Videoiden ennakkosensuuri oli täysin ristiriidassa sananvapauden ennakkovalvonnan kiellon kanssa, joten on perusteltua vastustaa videolakia sananvapauden rajoittamisen nojalla. Esimerkkinä tämän perusteen käytöstä on kansanedustaja Martti Tiurin videolakia kritisoiva Aamulehdessä 8.1.1987 ilmestynyt mielipidekirjoitus, jonka mukaan sananvapaus on uhrattu videolaille turhaan. Kirjoittaja toteaa, että videolaki kaventaa tarpeettomasti sananvapautta sähköisessä viestinnässä. Kirjoittaja toteaa myös ”Videoviestinnässä ja painoviestinnässä onkin sovellettava samoja sananvapauden periaatteita, jotta sananvapaus ei vähenisi tulevaisuudessa.” Lopuksi kirjoituksessa todetaan, ettei videolaki tulisi suojaamaan lapsia sen hetkistä tilannetta paremmin, mutta kuitenkin päätyy uhraamaan sananvapauden.⁹⁸ Mielipidekirjoituksesta näkyy, että kirjoittaja uskoo videolain uhraavan ihmisten perusoikeuden sananvapauteen. Lisäksi tekstistä ilmenee, että tämän kaiken ajatellaan olevan turhaa. Kirjoittaja ajattelee, ettei laki tule vaikuttamaan toivotulla tavalla ja täten lapsilla olisi edelleen mahdollisuus nähdä väkivaltaisia videoita. Kirjoittaja tuo esiin myös sen, että videoiden sisältöä valvotaan jo vuoden 1927 epäsiiveellisiä julkaisuja koskevalla lailla sekä vuoden 1983 rikoslakiin tehdyllä muutoksella väkivaltaisen videomateriaalin levittämisen rangaistavuudella. Tämän tulisi riittää.

Vapauksien ja oikeuksien puolustamisen teemaan kuuluu myös peruste valinnanvapauden rajoittamisesta. Toteutuessaan videolaki kieltäisi K-18 elokuvat myös aikuisilta ihmisiltä ja

⁹⁷ Nimimerkki Vapauden puolustaja, ”Viihdesosialismi marssii”, Aamulehti, 10.12.1986.

⁹⁸ Martti Tiuri, ”Sananvapaus uhrataan turhaan”, Aamulehti, 8.1.1987.

täten rajoittaisi täysi-ikäisten ihmisten vapautta valita, millaista materiaalia he saavat kuluttaa. Esimerkiksi pariskunta Sodankylästä kirjoitti 10.12.1986 otsikolla Ehdotus videolaiksi liian ankara seuraavanlaisesti: ”Yksilön valinnanvapaus kärsisi, koska videovuokraamojen valikoima pienentyisi huomattavasti. Ainakin 18 vuotta täyttäneille pitäisi antaa mahdollisuus vuokrata näitä sensuurilain kouriin joutuvia videofilmejä kotikäyttöön.”⁹⁹ Mieliopidekirjoituksessaan kirjoittajat kritisoivat nimenomaan vuoden 1986 lopulla tehtyä muutosta esitykseen videolaista, joka tiukensi lakia huomattavasti kieltäen K-18 elokuvat aikuisiltakin. Kirjoittajien mielestä täysi-ikäisille tulisi edelleen antaa mahdollisuus vuokrata näitä K-18 elokuvia, sillä muutoin videovuokraamojen valikoima vähenisi.

Toinen esimerkki valinnanvapauden rajoittamisesta on nimimerkin Vapauden puolustaja mieliopidekirjoitus Aamulehdessä 12.6.1987. ”Videosensuuri kajoaa valinnanvapauteen” otsikoidussa kirjoituksessa todetaan ”Pala palalta on kollektiivinen päättäminen syrjäyttämässä yksityisen kansalaisen valinnanvapauden — — Kaikkietävien ”asiantuntijoiden” keskenään ristiriitaisten eri filmityyppien vahingollisuuteen viittaavien lausuntojen pohjalta ollaan panemassa makupakkopaitaa aikuiselle.”¹⁰⁰ Esimerkistä ilmenee, että kirjoittaja kokee pienen joukon päättävän, millaista sisältöä kukin saa katsoa. Ei saa katsoa oman makunsa mukaista sisältöä, vaan tulee katsoa hyväksyttäväksi luokiteltua materiaalia. Kirjoittaja kokee tämän olevan eri makujen pakottamista tiettyyn asiantuntijoiden päättämään muottiin. Valtion koetaan rajoittavan aikuisten valinnanvapautta katsomansa sisällön suhteen. Peruste on ymmärrettävä, sillä kiellettyä K-18 elokuvia poistuisi markkinoilta osa videoliikkeiden tarjoamasta materiaalista. Pienillä paikkakunnilla muutos olisi vielä merkittävämpi, sillä kaikilla paikkakunnilla ei ollut elokuvateattereita, joista näkisi nämä elokuvat. Jyrki Ijäs nosti esiin asian ongelmallisuuden Helsingin Sanomissa 7.4.1987. Mieliopidekirjoituksessaan hän totesi videolain asettavan maaseudulla asuvat eriarvoiseen asemaan suhteessa kaupunkilaisiin, sillä maaseudulla ainoa tapa katsoa elokuvia oli videolta.¹⁰¹ Toteutuessaan videolaki asettaisi suomalaiset eriarvoiseen asemaan kulttuurin saatavuuden suhteen.

4.4 ”Kulttuurikieltolaista” pimeisiin markkinoihin

⁹⁹ Päivi Huotari ja Juha Huotari, ”Ehdotus videolaiksi liian ankara”, Helsingin Sanomat, 10.12.1986.

¹⁰⁰ Vapauden puolustaja, ”Videosensuuri kajoaa valinnanvapauteen”, Aamulehti, 12.6.1987.

¹⁰¹ Jyrki Ijäs, ”Videokatselun valvonta helpompaa kuin television”, Helsingin Sanomat, 7.4.1987.

Neljäs teema sisältää perusteita, jotka liittyvät videolain mahdollisiin seurauksiin. Ensimmäinen näistä on ketjureaktio. Aikaisemmin mainitussa Matti Tiurin mielipidekirjoituksessa Aamulehdessä käytetään sananvapauden lisäksi myös ketjureaktiota perusteena videolain vastustamiselle. Kirjoittaja tuo ilmi, kuinka videolain hyväksyminen voi lopulta vaikuttaa myös ulkomaisiin satelliittiohjelmiin sekä televisiossa esitettäviin ohjelmiin. Kirjoittaja peräänkuuluttaa, että videoissa ja painotuotteissa tulisi soveltaa samoja sananvapauden periaatteita. Eihän kukaan sallisi lehtien ennakkosensuuria, miksi sitten videoiden? ¹⁰² Kirjoittaja tuo esiin lain mahdolliset seuraukset muille medioille. Mielipidekirjoituksissa näkyy pelko siitä, mitä televisio-ohjelmille ja satelliittiohjelmille tapahtuu, jos videolaki hyväksytään. Mielipidekirjoituksesta voi tulkita, että kirjoittaja ajattelee videolain ikään kuin asettavan ennakkotapauksen kuvaohjelmien sensuroinnissa. Julkisesti esitettävät elokuvat olivat kuitenkin olleet ennakkosensuurin piirissä jo vuodesta 1945 lähtien.¹⁰³ Jos jotain, niin pikemmin lakia elokuvien tarkastuksesta voisi pitää ennakkotapauksena. Itseasiassa videolain voidaan katsoa olevan osa elokuvien sensuroinnista aiheutunutta ketjureaktiota. Veli-Matti Poutanen katsoo, että videolakia voi mahdollisesti pitää elokuvasensuurin jatkeena. Videohan on yksi elokuvan jakelukanavista. Toisaalta Poutanen toteaa, ettei tämä ole aivan yksiselitteinen jatkumo, sillä elokuvien ja videon välillä on perustavanlaatuinen ero— elokuvat kuuluvat julkiseen sfääriin, videot yksityiseen sfääriin.¹⁰⁴ Videolain kohdalla puututtaisiin ihmisten yksityiselämään, kun taas elokuvia koskevassa laissa sensurointiin julkisesti esitettäviä elokuvia.

Toisena neljännen teeman perusteena on myös kulttuuritarjonnan kaventuminen. Vaikutukset kulttuuritarjontaan huolestuttivat, ja kulttuuritarjonnan supistumista käytettiin yhtenä perusteena. Jiri Sirosen mukaan sensuuria voidaan pitää yhtenä kulttuurin sääntelemisen muotona. Laajemmin kulttuurin sääntelynä voidaan pitää kaikkia valtion toimia, jotka joko estävät tai edistävät kulttuuritoimintaa.¹⁰⁵ Ennakkosensuurinsa takia videolaki on valtion harjoittamana kulttuurin estävää sääntelyä. Videolain vastustaminen kulttuuritarjontaan kohdistuvien kielteisten ja rajoittavien vaikutusten perusteella on siis perusteltua. Esimerkkinä tästä helsinkiläisen opiskelijan Larry Kärkkäisen mielipidekirjoitus Helsingin Sanomissa 3.1.1987. Mielipidekirjoituksessaan kirjoittaja ilmaisee kielteisen suhtautumisen videolakiin

¹⁰² Martti Tiuri, ”Sananvapaus uhrataan turhaan”, Aamulehti, 8.1.1987.

¹⁰³ Sedergren 2006, 44.

¹⁰⁴ Poutanen 1987, 8.

¹⁰⁵ Sirosen 2006, 34.

toteamalla, että ”Videovuokraamojen hyllyt tulevat entistä yksipuolisemmiksi Valtion elokuvataarkastamon nimisen holhousinstanssin säätäessä ikäraajat videokaseteille. Huolestuttavaa on, jos sellainen kulttuurikieltolaki hyväksytään.”¹⁰⁶ Kärkkäinen siis suhtautuu kielteisesti videolakiin sillä perusteella, että se aiheuttaa valikoiman yksipuolistumista sekä vaikuttaa vahingollisesti kulttuuritarjontaan. Video itsessään ei ollut ainoa videolaista kärsivä, vaan kulttuuri kokonaisuutena koki kolauksen. Myös Sironen katsoo, että videolakia kritisoitiin yleisessä keskustelussa kulttuuritarjonnan heikkenemisen vuoksi. Hänen näkemyksensä siitä, että yksi videolain seurauksista oli lopulta taide-elokuvien maahantuonnin tyrehtyminen, tukee tämän perusteen käyttöä.¹⁰⁷

Neljännessä teemassa on myös olennaisesti edelliseen liittyvä peruste: pimeät markkinat. Videolain vastustamista perusteltiin videolain aiheuttaman videoiden pimeiden markkinoiden perusteella. Tämä peruste ei ollut erityisen suosittu. Esimerkiksi Antti Sarkava Kuopiosta nostaa Helsingin Sanomissa 21.2.1987 julkaistussa mielipidekirjoituksessaan esiin sen, että pienillä paikkakunnilla ei välttämättä ole yhtään elokuvateatteria ja täten elokuvaharrastajien on turvauduttava videovuokraamoihin. Kun videotarjontaa rajoitetaan, ei elokuvaharrastaja saa enää haluamaansa materiaalia. Kirjoittajan mukaan videoiden sensuuri aiheuttaisi luultavasti sen, että elokuvaharrastajat matkustaisivat ulkomaille ja palaisivat sieltä laukut täynnä Suomessa kiellettyjä videoita.¹⁰⁸ Myös Hufvudstadsbladetissa 20.12.1986 julkaistussa mielipidekirjoituksessa todetaan, että sensuuri loisi kontrolloimattomat pimeät markkinat. Kirjoittajan mukaan pimeillä markkinoilla olisi vielä raaempia videoita.¹⁰⁹ Tämä johtaisi pimeisiin markkinoihin, jossa elokuvaharrastajat kauppaisivat keskenään kiellettyä materiaalia. Argumentti pimeistä markkinoista ei ollut tuulesta temmattu. Sironen huomauttaa, että paradoksaalisesti videoiden määrittelemisen kielletyiksi teki niistä myös houkuttelevia. Videon sensurointi pikemminkin lisäsi houkuttelevuutta kuin hillitsi sitä.¹¹⁰ Kuten mielipidekirjoituksessa ennustettiin, aiheutti videolaki lopulta piratismia ja pimeät markkinat. Sironen mukaan laittomien videoiden maahantuonti lisääntyi ja niitä levitettiin pimeästi harrastajien keskuudessa. Ulkomailta pystyi myös tilaamaan videoita, jopa suomenkielisellä

¹⁰⁶ Larry Kärkkäinen, ”Viinaa ei pidä kytkeä videolakiin”, Helsingin Sanomat, 3.1.1987.

¹⁰⁷ Sironen 2006, 53–54.

¹⁰⁸ Antti Sarkava, ”Videolaki synnyttää kukoistavat pimeät vuokrausmarkkinat”, Helsingin Sanomat, 21.2.1987.

¹⁰⁹ Boris Hjedenberg, ”Cencur hjälper inte”, Hufvudstadsbladet, 20.12.1986. Alkuperäinen teksti: ’ I fall av censur får vi en helt okontrollerad svart marknad, även innehållande en mängd betydligt räre filmer än de som nu finns på hyllorna. Filmer som absolut inte borde få visas under några som helst omständigheter.’

¹¹⁰ Sironen 2006, 47.

tekstillä varustettuna. Ylijoen mukaan videolaki synnytti kauhuelokuvaan keskittyneen vastakulttuurin.¹¹¹

Viimeinen tähän teemaan kuuluva peruste on video silmätikkuna suhteessa muihin medioihin. Sinällään tämä peruste ei ole videolain seuraus, joskin videon voidaan katsoa joutuvan silmätikuksi videolain toteutuessa. Toisaalta vaikuttaa siltä, että video oli silmätikkuna jo ennen lain voimaantuloa. Tämä peruste sopii kuitenkin mielestäni parhaiten tähän teemaan. Mielipidekirjoituksista nousi esiin ajatus siitä, että väkivaltaa esiintyy useissa muissakin medioissa.¹¹² Video ei ollut ainoa väkivaltaa sisältävä media eikä sitä siksi tulisi kieltää. Aineistosta selviää, että videon ajateltiin joutuneen silmätikuksi suhteessa muihin medioihin. Esimerkki tällaista perustetta käyttäneestä mielipidekirjoituksesta on toimittaja ja elokuvaleikkaaja Jyrki Ijäksen mielipidekirjoitus Helsingin Sanomissa 8.8.1987. Mielipide on kirjoitettu videolain hyväksymisen jälkeen. Kirjoituksessaan Ijäs tuo esiin, että vaikka videolaki oli nyt mennyt läpi, oli lapsilla kuitenkin muitakin tapoja saada vaikutteita väkivallasta median kautta. Ijäs sanoo, että jos videot ovat väkivaltaisuudessaan huono asia lapsille, niin kyllä lasten lukemissa kirjoissakin esiintyy yhtäläillä raakaa väkivaltaa. Kirjoissa on myös kauhua, esimerkiksi demoneja, ruumiinsyöjiä sekä moottorisahamurhaajia. Näissä kirjoissa kuvaillaan väkivaltaa yhtä yksityiskohtaisesti kuin mitä väkivaltaa elokuvissa näytettäisiin. Kirjoittaja jatkaa toteamalla, että uudet ilmiöt joutuvat aina hyökkäyksen kohteeksi, kun lapsia pitää suojella väkivallalta.¹¹³ Tämä on pitkälti totta, sillä kuten aiemmin käsiteltiin, valtavirrasta poikkeavat nuorisokulttuurin muodot ovat joutuneet moralisoinnin kohteeksi.¹¹⁴ Ijäs kritisoi sitä, että videot on kielletty, mutta väkivaltaa sisältävää kirjallisuutta on edelleen laajasti saatavilla. Kirjoittaja pohtii, onko K-18 videoiden kieltämisessä mitään mieltä, kun lapset voivat lukea kirjoista mitä vain?¹¹⁵

Mielipidekirjoituksista, jotka vertaavat videota muihin medioihin kyseenalaistaen videolain tarkoituksenmukaisuuden, voi selvästi huomata halun johdonmukaisuuteen ja medioiden tasavertaisuuteen. Kun kerran yksi väkivaltaa sisältävä media sensuroidaan, miksei kaikkia väkivaltaa sisältäviä medioita sensuroida? Sirosen mukaan alkuperäinen tavoite oli ollut saattaa

¹¹¹ Sironen 2006, 53; Ylijoki 2003, 40.

¹¹² Medialla tarkoitetaan tässä kohtaa myös painotuotteita, kuten kirjoja ja sarjakuvia.

¹¹³ Jyrki Ijäs, ”Videoita vahditaan, kukaan ei muista enää kioskien kauhukirjoja”, Helsingin Sanomat, 8.8.1987.

¹¹⁴ Roe 1987, 3.

¹¹⁵ Jyrki Ijäs, ”Videoita vahditaan, kukaan ei muista enää kioskien kauhukirjoja”, Helsingin Sanomat, 8.8.1987.

videoelokuvat ja julkisesti esitettävät elokuvat lainsäädännöllisesti tasavertaisiksi.¹¹⁶ Tämä muuttui syksyn 1986 eduskunnan toisen lakivaliokunnan tekemän tiukennoksen myötä. Sedergenin mukaan videolain tiukennoksen jälkeen aiemmin voimassa ollut tasapuolisuusargumentti unohdettiin. Video ei ollut enää tasa-arvoinen elokuvien ja television kanssa, vaan siihen kohdistettiin muita medioita tiukempaa kontrollia.¹¹⁷ Tämä johti siihen, että alle 18-vuotiailta kiellettyjä elokuvia pystyi kyllä katsomaan elokuvateattereissa, muttei videolta.¹¹⁸ Yhtenä syynä kuvaohjelmiin kohdistuneeseen ennakkosensuuriin pidetään kuvallisen median ominaisuuksia. Sironen toteaa, että elokuvan synnyn jälkeen kiinnostus painotuotteiden sensurointiin väheni merkittävästi. Hän toteaa, että mitään muuta taiteenmuotoa ei ole sensuroitu samassa mittakaavassa kuin liikkuvaa kuvaa. Syynä tälle Sironen pitää liikkuvan kuvan autenttisuutta suhteessa painotuotteisiin. Liikkuva kuva on hänen mukaansa voimakkain ja autenttisin ilmaisun muoto. Tämä siitäkin huolimatta, että tietäisimme liikkuvan kuvan olevan lavastettua.¹¹⁹ Sironen näkemys on mielestäni uskottava. Esimerkiksi kirjoja lukemalla lukija kuvittelee tapahtumat päässään, kun taas liikkuvassa kuvassa tapahtumat esitetään valmiina. Kirjojen väkivaltaa ei välttämättä pidetä yhtä vaikuttavina, kun väkivaltaa ei nähdä fyysisesti tapahtuvan. On eri asia lukea väkivallasta kuin nähdä sen tapahtuvan omin silmin.

Eri teemoja käsitelleistä alaluvuista on huomattavissa, että perusteita videolakia vastaan oli lukuisia. Aineiston perusteella on selvää, että perusteita voi olla niin paljon kuin on ihmisiä. Eri ihmisillä on eri intressit ja täten eri perusteet lain vastustamiselle. Kulttuurista kiinnostunut henkilö vastustaa videolakia siksi, että se rajoittaa kulttuuritarjontaa, oikeuksistaan kiinnipitävä henkilö taas vastustaa lakia siksi, että rajoittaa sananvapautta. Koska ihmiset eivät ole yksioikoisia, on lähes kaikissa mielipidekirjoituksissa lukuisia eri syitä sille, miksi kirjoittaja vastusti videolakia. Aineistosta selviää, että kaikista näistä perusteista ei noussut yhtä yksittäistä perustetta selvästi ylitse muiden. Olen kuitenkin hahmottanut taulukon avulla, kuinka käytetty kukin peruste on. Perusteen kohdalle on laskettu kaikki lakia vastustavat mielipidekirjoitukset, joissa peruste esiintyy. Taulukkoa tarkastellessa on hyvä pitää mielessä, että taulukkoon on laitettu kaikki yhdessä mielipiteessä esiintyneet perusteet. Tämä tarkoittaa, että yhdestä mielipiteestä voi olla monta eri merkintää.

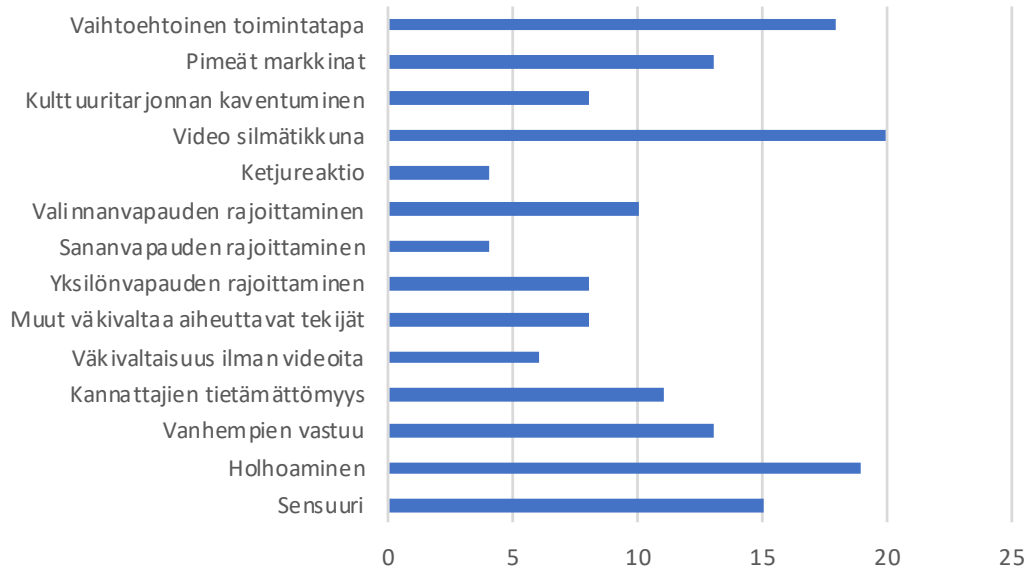
¹¹⁶ Sironen 2006, 41.

¹¹⁷ Sedergren 2006, 428.

¹¹⁸ Sironen 2006, 54.

¹¹⁹ Sironen 2006, 4, 14–15.

Videolakia vastustaneiden perusteiden esiintyvyys yhteenlaskettuna

Kuva 7: Videolakia vastustaneiden perusteiden esiintyvyys yhteenlaskettuna koko aineistosta.

Yllä olevasta kuvaajasta selviää, miten usein eri perusteet esiintyvät aineistossa. Yllättävästi peruste videosta silmätikkuna on käytetyin. Oletin kuitenkin alustavasti sensuurin ja holhoamisen vastustamisen perusteiden olevan kaikista käytetyimmät, sillä laki puuttuu yksityiseen sfääriin ja aineiston perusteella tämä herätti voimakkaita tunteita kirjoittajissa. Ne ovat kuitenkin heti seuraavaksi käytetyimmät. Yllättävää on myös se, kuinka suosittu vaihtoehtoinen toimintatapa on. Tästä ilmenee, että iso osa mielipidekirjoitusten kirjoittajista on pitänyt väkivaltaa jonkin asteisena ongelmana. Kirjoittajat eivät vain ole pitäneet videolakia oikeana ratkaisuna. Yllättävästi peruste sananvapauden rajoittamisesta on ketjureaktion kanssa vähiten käytetty peruste. Tämä voi johtua siitä, että kirjoittajat ovat voineet sekoittaa sananvapauden esimerkiksi yksilönvapauksiin ja täten nimenomaan sananvapaus ei ole esiintynyt aineistossa niin usein kuin voisi kuvitella.

5. Rikkoutuneiden lasten puolustaja

5.1 Yhteiskuntana lasten moraalirappiota vastaan

Tässä luvussa käyn läpi mielipidekirjoituksia, jotka ilmaisevat kannattavansa videolakia tai suhtautuvat siihen muutoin myönteisesti. Näiden pohjalta selvitän mielipidekirjoituksissa käytettyjä perusteita videolain kannattamiselle. Aineistoa tarkastellessani selviää, että lakia kannattavissa mielipidekirjoituksissa perusteita on huomattavasti vähemmän kuin lakia vastustavissa. Pääasiallinen peruste videolain kannattamiseen oli lasten suojeleminen. Tarkastellessani lakia kannattavia mielipidekirjoituksia on tämä käytetyin peruste lain puolesta. Tämä ei yllätä, sillä uuden audiovisuaalisen median vastustaminen lasten suojeleminen perusteella ei ole tavatonta. Vaikka lasten suojeleminen on aineistossa käytetyin peruste videolain kannattamiselle, esiintyy näissäkin eroja siinä, miksi lapsia tulisi suojella. Siksi jaottelen lasten suojeleminen perusteen teemoihin ja käsittelen perustetta tällä tapaa esimerkkien kautta.

Ensimmäisenä teemana on vanhempien kyvyttömyys suojella lapsiaan. Esimerkkinä lasten suojeleminen vetoavasta mielipidekirjoituksesta on nimimerkki Peacemakerin kirjoitus Aamulehden mielipidepalstalle joulukuussa 1986 ”On murheellista todeta, että vanhemmat ovat melko voimattomia kontrolloimaan poikajoukon katsomaa videoviihdettä. Aina on jossain valvomaton koti ja vastuuttomat vanhemmat sallimaan pahimmankin (K-18) väkivallan katsomisen.” Kirjoittaja ajattelee, etteivät vanhemmat kykene kontrolloimaan nuorten katsomaa sisältöä yrityksistä huolimatta. Toisaalta kirjoittaja taas nostaa esiin, ettei kaikkia lapsia edes pyritä valvomaan tai heidän katsomaansa sisältöään ei pyritä rajoittamaan millään lailla.¹²⁰ Tämä tarkoittaa, että vanhempien vastuusta huolimatta lapset altistuvat joko tahattomasti tai jopa tahallisesti väkivaltaiselle sisällölle. Kirjoittaja siis perustelee lain kannattamista sillä, että vanhempien toimet lasten suojelemissa eivät ole riittäviä eikä vanhempien vastuulle voi täten laittaa lasten suojeleminen vahingolliselta sisällöltä. Kirjoittaja siis kannattaa videolakia lasten suojeleminen perusteella, mutta tarkemmin siksi, että kaikki vanhemmat eivät toimi vastuullisesti. Videolakia kannatettiin sillä perusteella, että yhteiskunnan tulisi ottaa vastuuta lasten suojeleminen ja kasvatuksesta. Jos vanhemmat eivät kykene suojelemaan lapsia, tulee valtion tehdä se. Tulkitsen aineiston pohjalta, että nimimerkki

¹²⁰ Nimimerkki Peacemaker, ”Raaistavat video-ohjelmat kiellettävä”, Aamulehti, 16.12.1986.

Peacemaker kannatti videolakia lasten suojelun perusteella, tarkemmin siksi, etteivät vanhemmat pysty suojelemaan lapsiaan.

Toisena teemana on yhteiskunnan vastuu lapsista, joka nivoutuu selkeästi edellisen teeman kanssa. Liisa Pasanen, erityisopettaja Helsingistä, kirjoitti Helsingin Sanomiin todeten ”Lapset eivät ole koneita tai koe-eläimiä, joilla täytyy ensin kokeilla, ja joita aikuiset siirtelevät paikasta toiseen niin kuin sekatavarakaupan ryynipakkauksia. Rikkoutuneita lapsia ei voi viedä kaatopaikalle. Minä olen käsittänyt vapaan ja demokraattisen yhteiskunnan joukoksi ihmisiä, jotka kantavat vastuunsa uhraamatta kehitysiässä olevia jäseniään rappiokulttuurille.”¹²¹ Nähdäkseni kirjoittaja peräänkuuluttaa yhteiskunnan vastuuta lapsista ja eräänlaista moraalista selkärankaa asian suhteen. Kirjoittaja katsoo, ettei lapsilla saa testata, onko väkivaltavideoilla vahingollisia vaikutusta lapsiin ja nuoriin. Ei ole moraalisesti kestävää testata tätä vielä kehittyviin lapsiin, vaikka olisi mahdollisuus siihen, ettei minkäänlaista vaikutusta ole. Sen sijaan yhteiskunnan tulisi kantaa vastuu ja kieltää väkivaltavideot.

Kirjoittaja jatkaa toteamalla, että väkivaltavideoiden sensuroiminen olisi pitkällä aikavälillä yhteiskunnalle edullisempaa kuin väkivaltavideoiden aiheuttamien mahdollisten ongelmien korjaaminen tulevaisuudessa. Kirjoittaja vetoaa videoiden sensurointiin ensiapuna siihen, etteivät väkivaltaiset mallit leviäsi lasten ja nuorten joukkoon. Kirjoittaja kuvaa ongelmaa ”aikapommiksi” ja toteaa vaikutusten tulevan yhteiskunnalle kalliiksi.¹²² Kirjoittaja siis kannattaa videolakia sillä perusteella, että yhteiskunnan tulisi ottaa vastuu lapsista sekä sillä, että väkivaltaisten videoiden mahdolliset vaikutukset tulisi pysäyttää heti alkumetreille sen sijaan, että asiaan puututtaisiin vuosien päästä ongelmien jo muodostuttua.

Toinen esimerkki yhteiskunnan vastuusta on nimimerkin Eduskunta teki oikein kirjoitus Helsingin Sanomissa, jossa kirjoittaja toteaa

— videolain on tarkoitus suojella nuoria väkivallan täyttämältä maailmalta. Lasten ja nuorten vanhemmat ja kasvattajat ovat varmasti kiitollisia saadusta tukitoimesta päättäjien taholta. Nythän puhallamme yhteen hiileen ohjatessamme ja opastaessamme tulevaisuuteen ilman Ramboja ja superkonnia.¹²³

¹²¹ Liisa Pasanen, ”Parasta sensuroida väkivallan mallit”, Helsingin Sanomat, 10.12.1986.

¹²² Ibid.

¹²³ Nimimerkki Eduskunta teki oikein, ”Olemme kiitollisia videolaista ”, Helsingin Sanomat, 28.7.1987.

Tulkitsen kirjoittaja kokevan, että vastuu lasten ja nuorten kasvattamisesta on yhteinen. Yhteiskunta on yhtäläillä vastuussa lasten kasvattamisesta kuin vanhemmatkin; kasvattajat ja vanhemmat toimivat yhdessä lasten ja nuorten hyväksi. Mielestäni kirjoittaja suhtautuu videolakiin myönteisesti, sillä se tukee tätä ajatusmallia. Lapsia ja nuoria tulee suojella väkivallalta yhteisin voimin. Kirjoittaja tuo mielipidekirjoituksessaan myös esiin ajatuksen siitä, ettei sillä ole väliä onko videon sisältämä filmi taiteellisesti arvostettu vai ei. Jos filmi sisältää väkivaltaa, on se pelottava lapsille. Hän huomioi myös sen, että kauhua sisältävät filmit voivat kiehtoa lapsia, mutta silti aiheuttaa ongelmia lapselle.¹²⁴ Nähdäkseni kirjoittaja siis peräänkuuluttaa videolakia kaikille kauhua ja väkivaltaa sisältäville elokuville, niiden taiteellisesta arvosta huolimatta. Tämän pohjalta katson, että kirjoittaja kannattaa kaikkien väkivaltaa tai kauhua sisältävien videoiden sensurointia. Tästä mielipidekirjoituksesta nousee esiin jo videolakia vastustavissa mielipidekirjoituksissa esiin noussut seikka— kuka määrittää teoksen taiteellisen arvon?

Kolmas teema on videolain kannatus siksi, että lapset ovat erityisen alttiita ulkopuolisille vaikutuksille. Aiemmin mainittu Aamulehteen kirjoittanut nimimerkki Peacemaker luonnehtii nuoria ”kuin kuiviksi sieniksi, jotka imevät ympäristöstään kaiken vaikutuksen, myös pahan.” Kirjoittaja katsoo väkivallan jättävän nuoren sieluun arvet, joista henkilö joutuu kärsimään loppuelämänsä. Kirjoittajan mukaan väkivaltainen sisältö vaikuttaa erityisesti nuoriin ja saa nämä harjoittamaan samankaltaista väkivaltaa. Kirjoittaja huomauttaa kuitenkin, ettei tällainen sisältö vaikuta vain lapsiin, vaan myös ”epäkypsiin vanhempiin ihmisiin” sekä ”henkisesti kodittomiin elintaso-orpoihin”.¹²⁵ Nähdäkseni kirjoittaja ajattelee väkivaltaisen sisällön vaikuttavan vaikutuksille alttiiden nuorten lisäksi myös muutoin henkisesti kypsymättömiin ihmisiin. Väkivaltaisen sisällön vaikutukset eivät siis rajoitu vain lapsiin ja nuoriin, vaan mahdollisesti myös aikuisiin. Tämä on ongelmallista, sillä kuka määrittää esimerkiksi aikuisen ihmisen kypsyyden asteen ja miten se määritellään? Tulkitsen, että kirjoittaja kokee videolain tarjoavan tähänkin ratkaisun, etenkin lain tiukennoksen myötä. Vanhempien vastuuttomuuden lisäksi nimimerkki Peacemaker kannatti videolakia siksi, että lapset saavat vaikutteita väkivaltaisesta sisällöstä.

¹²⁴ Ibid.

¹²⁵ Nimimerkki Peacemaker, ”Raaistavat video-ohjelmat kiellettävä”, Aamulehti, 16.12.1986.

Myös Marita Henriksson kirjoitti Aamulehteen kannattaen lakia sillä perusteella, että lapset saavat vaikutteita väkivallasta. Kirjoituksessaan hän toteaa;

Brutaalit viihdykkeet, pahankiihdykkeet tallovat niitä ahmivien moraalin jo idullaan. Lapset oppivat kaikesta näkemästään, luovat sen perusteella käsityksensä hyvästä ja pahasta, oikeasta, väärästä. Kuvat syöpyvät muistiin, alitajuntaan, terävämmin ja elävämmin kuin parhaimmatkaan sanat. Väkivaltakuviasta oppii väkivaltaa; elämän ja toisen elollisen olennon arvo hämärtyy, samoin toden ja epätoden raja. Nousee häikäilemätön, omien etujensa, impulssiensa ja mielihalujensa mukaan ajelehtiva laji, jolle mikään ei ole arvokasta, pyhää.¹²⁶

Tulkintani mukaan väkivaltaa sisältäviä videoita pidetään suorastaan ihmisyyttä uhkaavana tekijänä. Väkivallan nähdään syövyttävän käsityksen moraalista luoden ihmisestä jossain määrin alkukantaisen, arvaamattoman lajin. Toisin kuin videolakia vastustaessa vedottiin väkivallan luonnollisuuteen, vetoaa lakia kannattava kirjoittaja täysin päinvastaiseen. Väkivaltaa ei nähdä luonnollisena osana ihmisyyttä ja elämää, vaan luonnottomana vaarana, joka tunkeutuessaan ihmisen tajuntaan pilaa tämän moraalin ja ihmisyyden johtaen lopulta ihmiskunnan raaistumiseen. Kirjoittaja jatkaa toteamalla, että heillä on jo tarpeeksi pelättävää, esimerkiksi ydinsodassa sekä ydinvoimalaonnettomuuksissa ja rattijuoppouden kasvussa. Väkivaltavideot vain lisäävät harmia ja ovat niin sanotusti turha lisä jo olemassa oleviin ongelmiin. Kirjoituksesta ilmenee ajatus siitä, että jos väkivaltavideoiden ongelman voi hoitaa uudella lailla, miksei näin tehtäisi? Kirjoituksesta heijastuu ajanjakson ongelmat, jotka ovat herättäneet huolta ihmisissä, kuten rattijuoppous, mutta myös vuoden 1986 Tšernobylin ydinvoimalaonnettomuuden herättämät kauhukuvat, puhumattakaan mahdollisen ydinsodan uhasta ja sen aiheuttamasta pelosta. Käydessäni läpi lehtien mielipidepalstoja vuosilta 1986 ja 1987 huomasin, että näitä huolta herättäneitä aiheita tosiaan käsiteltiin mielipidepalstoilla kyseisenä ajanjaksona. Muiden huolenaiheiden rinnalla väkivaltavideoiden aiheuttama harmi on siis ymmärrettävästi voitu nähdä ongelmana, jolle on helppo ratkaisu.

Myös nimimerkki Pylpyrä kannattaa videolakia sillä perusteella, että hän kokee nuorten olevan alttiita väkivaltavideoiden vaikutuksille. Helsingin Sanomissa julkaistussa mielipidekirjoituksessa kirjoittaja toteaa;

¹²⁶ Marita Henriksson, ”Videosensuuri ja oikeisto”, Aamulehti, 20.1.1987.

Rohkea videokieltopäätös on johtanut kirjoittelussa monenlaiseen demagogiaan. ”Ei väkivalta sillä poistu, että videoita rajoitetaan”. Ei kukaan ole niin väittänytkään. Mutta nuori mieli näyttää olevan väkivallalle kovin altis – siltä puuttuu kasvatuksen luoma, terveeseen järkeen ja rakentavaan perusasenteeseen perustuva torjuntamekanismi. Järkeen vetoaminen ei suomalaisen tehoa; häneen täytyy panna asia pakolla, kantapään kautta.¹²⁷

Tulkitsen, että kirjoittaja kokee nuorten olevan ylipäätään alttiimpia kaikenlaisille vaikutuksille, sillä heiltä puuttuu tietynlainen kasvun kautta kertyvä kypsyyt. Tässä tapauksessa mahdollisia vaikutuksia aiheuttava tekijä on väkivaltaa sisältävät videot. Jos nuoret ovat alttiita väkivaltaiselle sisällölle, on järkevää rajoittaa heidän pääsyään väkivaltaa sisältävään materiaaliin. Kirjoittaja kokee, että suomalaisten tapauksessa on turvauduttava laillisiin kieltoihin, sillä ihmisten omaan harkintaan vetoaminen ei toimi. Tämä näkemys on täysin päinvastainen videolain vastustajien näkemykseen, jonka mukaan videoiden katsomisen tulisi olla oman harkinnan varassa eikä valtion tulisi holhota.

Neljäs teema on videolain kannattaminen sillä perusteella, että väkivaltaa sisältävät videot tekevät nuorista aggressiivisia. Tämä teema liittyy olennaisesti aikaisemmin mainittuun nuorten alttiuteen ottaa vaikutteita. Koska nuoret ovat alttiita vaikutuksille, tekee väkivaltainen sisältö nuorista itsestään väkivaltaisiksi. Nimimerkki Pitkätossu kannattaa videolakia Helsingin Sanomissa julkaistussa mielipidekirjoituksessa todeten;

Suomen eduskunta teki ihailtavan päätöksen hyväksyessään videolain. — Koska videofilmit ovat merkittävä osasyllinen koululaisten aggressiivisuuteen, ei lain tuoma muutos voi olla kuin myönteinen. Kun väkivaltafilmit vähenevät koko perheen filmien tarjonta laajenee.¹²⁸

Kirjoittaja katsoo videoiden olevan merkittävä tekijä lasten aggressiivisuuteen ja täten kokee videolain olevan paikallaan. Huomionarvoista mielipidekirjoituksessa on se, että kirjoittaja katsoo videolain rajoitusten väkivaltavideoiden kohdalla nimenomaan laajentavan

¹²⁷ Nimimerkki Pylpyrä, ”Järjestys luo turvallisuutta”, Helsingin Sanomat, 30.12.1986.

¹²⁸ Nimimerkki Pitkätossu, ”Videolaki oli täsmälleen oikea ratkaisu”, Helsingin Sanomat, 26.6.1987.

lapsiystävällisten videoiden tarjontaa. Tämä näkökulma on aivan täysin päinvastainen videolain vastustajien näkökulmien kanssa. Videolain vastustajat ajattelivat videolain nimenomaan kaventavan tarjontaa. Toisaalta kirjoittajan uskomus siitä, että väkivaltaa sisältävien videoiden sensurointi aiheuttaa laajempaa lapsiystävällistä tarjontaa, ei ole perusteeton. Jos tietynlaisten videoiden tarjontaa sensuroidaan valtion taholta, ei sellaisten videoiden myyminen ole kannattavaa, saattakka edes laillista. Sensuroinnin välttämiseksi ja tulojen varmistamiseksi markkinoille olisi järkevää tuottaa nimenomaan sellaista sisältöä, joka ei sisällä väkivaltaa ja soveltuu myös lapsille katsottavaksi. Kirjoittajan ja videolain vastustajien näkemyselä johtuu nändäkseni eri sisältötoiveista. Kun videolain vastustaja haluaisi nändä kauhuelokuvia tai väkivaltaa sisältäviä toimintaelokuvia, kapenee hänen valikoimansa luonnollisesti. Kirjoittajan valikoima taas laajenee, sillä hän toivoo väkivallatonta koko perheen sisältöä.

Viimeisenä on mainittava, että videolakia kannatettiin väkivallan vastustamisen perusteella myös muutoinkin kuin lasten ja nuorten suojelun suhteen. Nimimerkki Leivällä ja sirkushuveilla hallittiin Roomaakin! toteaa Ilta-Sanomissa julkaistussa artikkelissa ”— — diktatuuri ja poliisivaltio voivat syntyä ja kukoistaa kenenkään estämättä, jos kansa istuu TV:n edessä kaljalasi kädessä väkivaltapornoa tuijottamassa.”¹²⁹ Tulkitsen, että kirjoittaja ajattelee väkivaltaisen sisällön katsomisen vaikuttavan yhteiskuntaan vahingollisesti aiheuttaen pahimmillaan diktatuurin. Kirjoituksesta ei suoranaisesti selviä, mikä näiden kausaalinen suhde on, mutta mielestäni kirjoittaja yhdistää väkivaltaisen sisällön katsomisen laajemmin yhteiskunnan moraaliseen rappeumaan. Tämän moraalisen rappeuman voi nändä johtavan diktatuuriin ja poliisivaltioon. Huomattavaa tässä on se, kuinka diktatuuriin ja poliisivaltioon ajautumista käytettiin perusteluna sekä lakia vastustaessa että sitä kannattaessa. Tämä on kuitenkin ainoa mielipidekirjoitus, missä videolakia puolustettiin tällä tapaa.

5.2 Videot nuorison mediana

Videolakia kannattavien lapsiin ja nuoriin kohdistuva huoli ei ollut tuulesta temmattu. Martti Soramäen mukaan Länsi-Euroopan videokulttuuri suuntautui nimenomaan nuorisoon. Tämä vaikutti tuotettavaan materiaaliin videoiden sisältäessä erityisesti nuorisoa kiinnostavaa jännitystä ja toimintaa, mutta myös väkivaltaa.¹³⁰ Keith Roen näkemys voi tarjota nuorison

¹²⁹ Nimimerkki Leivällä ja sirkushuveilla hallittiin Roomaakin!, ”Vielä videolaista”, Ilta-Sanomat, 17.8.1987.

¹³⁰ Soramäki 1990, 77–78.

kiinnostukseen selityksen. Roen mukaan video on erityisesti nuorison media seuraavien seikkojen takia;

1. Videot olivat helposti saatavilla sekä halpoja.
2. Videota katsoessa sai valita katsomisen paikan, ajan sekä katsottavan sisällön.
3. Videoiden katselutilanne oli vapaa aikuisten kontrollista.
4. Kiellettyjen videoiden katsomiseen liitettiin tietynlainen ”kovisasema” ja niiden katsomisella ylpeiltiin.
5. Kiellettyjen ohjelmien katselu tarjosi nuorille houkuttelevan vastarinnan muodon, eräänlaisen ”esivallan vastaisen profiilin”.¹³¹

Erityisesti nuoret kokivat videot houkuttelevina sekä edellä mainittujen seikkojen ansiosta että sisällön takia. Soramäen mukaan nuorisokulttuuri asettuu usein keskiluokkaista kulttuuria vastaan. Tähän keskiluokkaan kuuluu nuorison näkökulmasta vanhemmat, poliisit, opettajat sekä ”tavallinen nuoriso”, joka ei niinkään ole osana tätä osakulttuuria. Keskiluokan katsellessa Hollywoodin elokuvayhtiöiden kassamagneetteja halusi nuoriso erottua tästä joukosta katsomalla aivan päinvastaista sisältöä.¹³² Nuoriin kohdistuva huoli oli siis sinällään perusteltua. Koska videot olivat alkuun huonolaatuisia väkivaltaa esittäviä eksploitaatioelokuvia, koettiin julkisessa keskustelussa videoiden olevan syynä väkivaltaistuneeseen Suomen nuorisoon.

Tilastollisesti on nähtävissä, että nuorten väkivaltaisuus oli lisääntynyt vuoden 1945 16 prosentista 34 prosenttiin kaikista väkivaltarikoksista kahdenkymmenen vuoden aikana. Patrik Törnruddin mukaan nuorten osuus väkivaltarikoksista oli korkea vielä vuonna 1985. Väkivallan katsottiin raaistuneen, ja syynä tähän nähtiin 1970-luvulla väkivallan tekijöiden nuorentuminen sekä kaupungistuminen.¹³³ Väkivallan niin sanotusta raaistumisesta ei kuitenkaan ole todellista näyttöä.¹³⁴ Kriminologi Kauko Aromaan mukaan väkivaltarikollisuus kuitenkin todella kasvoi 1960-luvulta 1980-luvun puoliväliin tultaessa. Aromaan väkivaltarikoksien vuosikeskiarvoa kuvaava taulukko paljastaa, että väkivaltarikokset olivat kasvaneet vuosien 1960–1964 6 193 väkivaltarikoksesta 18 767 väkivaltarikokseen vuoteen

¹³¹ Samola 1985, 51.

¹³² Soramäki 1990, 167.

¹³³ Törnrudd 1988, 42. Nuorilla tarkoitetaan tässä tapauksessa alle 21-vuotiaita henkilöitä.

¹³⁴ Törnrudd 1988, 43–44. Törnruddin mukaan ajatukset väkivallan raaistumisesta ovat peräisin lääkäreiden sekä poliisien havainnoista väkivaltarikosten vammoista.

1986 tultaessa.¹³⁵ 20 vuoden ajanjaksolla väkivalta oli siis lisääntynyt selvästi. Syynä tälle kasvulle Aromaa pitää esimerkiksi Suomen yhteiskunnan rakenteellista muutosta sotien jälkeen eli esimerkiksi kaupungistumista. Aromaan mukaan nämä muutokset selittävät niin väkivaltarikollisuuden kuin rikollisuuden kasvua ylipäättänsä. Kaupungistuminen loi otollisemmat olosuhteet rikollisuudelle, muun muassa heikomman valvonnan ja enemmän tilaisuuksia tehdä rikoksia. Aroma kuitenkin toteaa väkivaltarikosten kasvuun olevan lukuisia muitakin mahdollisia syitä, kuten alkoholin lisääntynyt käyttö vuoden 1969 alkoholilain muutoksen johdosta, väestön ikärakenteen muutos, väkivaltarikoksen määrittelyn laajentaminen ja herkempi väkivaltarikoksista ilmoittaminen. Väkivaltaisen ohjelmiston ja videotarjonnan ja kasvaneen rikollisuuden välillä ei Aromaan mukaan ole merkittävää riippuvuus suhdetta.¹³⁶

Huomionarvoista on kuitenkin se, että Aromaan mukaan käsitys rikollisuudesta on muuttunut—huolimatta siitä, millaisia muutoksia on todellisuudessa tapahtunut. Tekstissään Aromaa toteaa rikollisuuden pelon lisääntyneen. Tämän hän ajattelee johtuvan siitä, että ihmisten kosketuspinta todellisuuteen on vähentynyt. Ihmisten sosiaalinen eristyneisyys kasvoi rakennemuutosten myötä johtaen siihen, että todellisuutta koskevat mielikuvat muodostettiin yhä enemmän välillisten lähteiden kautta. Esimerkiksi välillisestä lähteestä Aromaa mainitsee television, mutta mielestäni tähän sopisi myös video. Television kuvastoon liittyy todellisuutta enemmän kuvauksia rikollisuudesta ja erityisesti väkivaltarikollisuudesta antaen sosiaalisesti eristäytyneelle katsojalle mielikuvan todellisuutta väkivaltaisemmasta yhteiskunnasta. Ajatus todellisuutta väkivaltaisemmasta ympäristöstä omaksutaan vielä helpommin, jos ei ole henkilökohtaista kokemusta väkivallasta tai jos henkilön lähipiirilläkään ei ole omakohtaista kokemusta.¹³⁷

Rikollisuus oli siis tosiaan kasvanut aikaisemmasta 1980-luvulle tultaessa, joten huoli siitä on ymmärrettävää. Tosiallisesti kasvaneen rikollisuuden taustalla on kuitenkin ensisijaisesti rakenteelliset muutokset ja siitä johtuvat seikat, eikä väkivaltainen sisältö audiovisuaalisessa mediassa. Voi kuitenkin olla, että ihmisille on ollut vaikea hahmottaa oman aikansa isompia muutoksia ja syy-seuraus suhteita. Siten syy väkivallan kasvuun on laitettu herkemmin

¹³⁵ Aromaa, 50. Väkivaltarikoksiin lasketaan tässä pahoinpitelyt, ryöstörikokset, väkisinmakaamiset sekä henkirikokset.

¹³⁶ Aromaa 1988, 50–61.

¹³⁷ Aromaa 1988, 60.

audiovisuaalisen median väkivaltaiseen sisältöön, tässä tapauksessa videoihin. Yksittäinen konkreettinen asia on helpommin ymmärrettävissä ongelman aiheuttajaksi, ja täten sille on helpompi löytää ratkaisu sen sijaan, että lähtisi selvittämään ja ratkaisemaan väkivallan kasvun taustalla olevia todellisia syitä.

Huomionarvoinen on myös Aromaan näkemys todellista väkivaltaisemmasta kuvasta maailmasta. Pidän Aromaan näkemystä mahdollisena. Jos kuluttaa sisältöä, jossa esitetään todellisuutta väkivaltaisempaa kuvaa maailmasta, on mahdollista, että katsojalle muodostuu vastaavanlainen kuva ympäröivästä maailmasta. Aromaan näkemys ei kuitenkaan välttämättä anna vastausta siihen, miksi videolain kannattajat ajattelivat videoiden aiheuttavan väkivaltaa. Jos ihminen näkee maailman todellisuutta väkivaltaisempana, ei se automaattisesti tarkoita, että kyseinen ihminen itse alkaisi harjoittamaan enemmän väkivaltaa. Toisaalta jos näkee maailman todellisuutta väkivaltaisempana, on mahdollista, että ihminen ajattelee väkivallan olevan hyväksyttävämpää. Tämä voi madaltaa kynnystä harjoittaa väkivaltaa. Aineiston perusteella tulkitsen, että tämä näkemys on ollut suurimmalla osalla videolakia kannattavia mielipidekirjoituksia kirjoittaneilla henkilöillä. Kun kehittyvät lapset ja nuoret katsovat väkivaltaista sisältöä, muovautuu heidän maailmankuvansa todellisuutta väkivaltaisemmaksi. Tämä taas puolestaan tekee väkivallasta moraalisesti hyväksyttävämpää alentaen yksilön kynnystä harjoittaa väkivaltaa. Tämä päättely ei kuitenkaan todellisuudessa päde, sillä Aromaan mukaan linkkiä lisääntyneen väkivallan ja väkivaltaisen sisällön katsomisella ei ole.¹³⁸

David Buckinghamin mukaan taas mediassa esiintyvän väkivallan nähtiin yleensä kannustavan nuoria väkivaltaan. Buckinghamin mukaan lapset ja nuoret nähtiin suhteellisen yksinkertaisena ja haavoittuvaisena ryhmänä, jonka takia esiintyi huolta siitä, että he kopioivat näkemäänsä. Vallitsi ajatus siitä, etteivät lapset kykene täysin erottamaan faktaa ja fiktiota. Katsottiin, että lapset kopioivat näkemäänsä, sillä he eivät ymmärrä, että mediassa näkyvä väkivalta ei ole aitoa. Sen sijaan he ajattelevat tämän olevan todellinen kuva maailmasta. Täten mediassa näkyvät asiat otetaan ikään kuin ohjenuorana käyttäytymiselle.¹³⁹ Tämä ajattelutapa on nähtävissä lain vastustajien näkemyksiä tarkastellessa.

¹³⁸ Ibid.

¹³⁹ Buckingham, 63–64.

Buckinghamin mukaan tämä kuva lapsista ja nuorista ei kuitenkaan välttämättä pitänyt täysin paikkaansa, vaikka olikin yleinen ajatus. Lapset ja nuoret eivät ole homogeeninen ryhmä ihmisiä, jotka passiivisesti ottavat vaikutteita katsomastaan sisällöstä. Myös lapset ovat aktiivisia katsojia. Tämä ei tarkoita, etteikö katsottavalla materiaalilla ollut vaikutteita lapsiin ja nuoriin. Buckingham kuitenkin huomauttaa, etteivät vaikutukset olleet välttämättä huonoja. Buckinghamin mukaan väkivaltaisen sisällön henkisillä vaikutuksilla lapsiin voi olla hyviäkin puolia, esimerkiksi väkivallan pelko voi auttaa väkivallan ehkäisyssä. Tämä eroaa videolain kannattajien näkemyksestä siitä, että lasten ja nuorten väkivalta nimenomaan kasvaisi väkivaltaisen sisällön myötä. Buckinghamin mukaan vaikutus voi kuitenkin olla myös päinvastainen. Ei siis voi yksiselitteisesti todeta, että väkivaltainen sisältö tekee lapsista väkivaltaisia. Buckingham myös huomauttaa, että lasten näkemykset siitä, mikä on järkyttävää tai väkivaltaista vaihtelee suuresti. Vaikka lapset usein pelkäävätkin kauhuelokuvia ja väkivaltaisia kohtauksia, pelottaa uutisissa nähty aito väkivalta enemmän.¹⁴⁰ Buckinghamin mukaan lapset oppivat, ettei ohjelmissa nähty fiktiivinen väkivalta ole totta eikä se pidemmän päälle pelota samalla tavalla. Lapset tottuvat fiktiiviseen väkivaltaan, mutta Buckinghamin mukaan ei ole näyttöä siitä, että lapset tottuisivat uutisissa näytettyyn aitoon väkivaltaan.¹⁴¹ On siis seikkoja, jotka puoltavat lain kannattajien näkemyksiä, mutta myös niitä, jotka haastavat näitä näkemyksiä.

¹⁴⁰ Buckingham, 71.

¹⁴¹ Buckingham, 71–71.

6. Johtopäätökset

Tutkielman tarkoituksena oli selvittää, millaista keskustelua lehtien mielipidepalstoilla käytiin vuonna 1987 hyväksytystä videolaista. Koin mielipidepalstoilla käydyn keskustelun tutkimisen tärkeäksi, sillä mielipidepalstoilla käydyn keskustelun luonnetta ei ollut vielä tutkittu. Videolaista käytyä poliittista keskustelua on tutkittu, samoin lehdissä käydyssä keskustelussa esiintynyttä sensuuri ideologiaa. Halusin kuitenkin tutkia, millaista julkista keskustelua videolaista on käyty Helsingin Sanomien, Hufvudstadsbladetin, Ilta-Sanomien ja Aamulehden mielipidepalstoilla. Aineistoksi valitsin edellä mainitut lehdet siksi, että ne ovat keskenään eri tyyppisiä ja täten antavat laajemman kuvan käydystä keskustelusta.

Tutkielmassani hyödynsin teema-analyysiä aineistoni käsittelyyn. Tämä osoittautui hyväksi metodiksi tutkimuksen kannalta. Aineistosta nousi selkeitä teemoja, joiden avulla pystyin tutkimaan mielipidepalstoilla käytyä keskustelua. Videolakia vastustavia mielipidekirjoituksia koskevassa tutkimuksessani jaottelin mielipidekirjoituksissa käytetyt perusteet eri teemoihin ja videolakia kannattavia mielipidekirjoituksia koskevassa tutkimuksessani erittelin pääasiallisen perusteen eri teemoihin. Havainnollistin ja konkretisoin näitä teemoja esimerkkien avulla. Tämän lisäksi tutkin sitä, ketkä videolaista keskustelivat lehtien mielipidepalstoilla. Teema-analyysin tueksi käytin määrällistä tutkimusta selvittääkseni, kuinka paljon videolaista on keskusteltu tarkasteltujen lehtien mielipidepalstoilla, miten keskustelu on jakautunut ajallisesti tarkasteltuna ja miten aineisto on jakautunut eri kantojen mukaan.

Videolaista käyty keskustelu painottui vuoden 1986 loppuun ja vuoden 1987 alkupuoliskolle. Keskustelu kiihtyi lain tiukennoksen takia joulukuussa 1986 ja tyrehtyi lain hyväksymisen jälkeen kesällä 1987. Tutkimuksen perusteella vuosina 1986–1987 käyty keskustelu lehtien mielipidepalstoilla oli hyvin polarisoitunutta. Aineistosta nousi esiin selkeä jako videolakia vastustavien ja videolakia kannattavien näkökulmien välille. Aineistosta 70 prosenttia vastusti videolakia, 30 prosenttia taas kannatti. Mielipidepalstoilla käyty keskustelu siis painottui vastustamaan videolakia. Videolain vastustajien näkemyksen mukaan valtio puuttui kansalaisten oikeuksiin yksityisellä sfäärillä, jonne valtiolla ei ollut mitään asiaa. Videolakia vastustavissa mielipidekirjoituksissa käytettiin lukuisia eri perusteita oman näkökulman tueksi. Mielipidekirjoituksissa esiintyneet perusteet olivat sensuuri, holhoaminen, vanhempien vastuu, vaihtoehtoiset toimintatavat, videolain kannattajien tietämättömyys, väkivaltaisuus ilman videoita, muut väkivaltaa aiheuttavat tekijät, yksilönvapauden-, sananvapauden- ja

valinnanvapauden rajoittaminen, ketjureaktio, video silmätikkuna, kulttuuritarjonnan kaventuminen sekä viimeisenä pimeät markkinat. Perusteiden runsauden vuoksi jaottelin perusteet neljään eri teemaan.

Videolain puolustajien näkemyksen mukaan laki suojeli lapsia väkivaltaiselta sisällöltä. Nuorten harjoittaman väkivaltarikollisuuden kasvu nähtiin ongelmana, ja videolain puolustajat katsoivat väkivaltaa sisältävien videoiden olevan syy kasvaneeseen väkivaltaisuteen. Videolakia vastustavissa mielipidekirjoituksissa käytettiin enemmän perusteita kuin videolakia kannattavissa mielipidekirjoituksissa. Videolain kannattamiselle oli yksi pääasiallinen peruste, lasten suojelu. Tutkimuksessani päädyin erottelemaan tämän perusteen teemoihin, sillä tässä perusteessa oli eri näkemyksiä. Nämä teemat olivat vanhempien kyvyttömyys suojella lapsiaan, yhteiskunnan vastuu lapsista, lasten erityinen alttius ulkopuolisille vaikutuksille sekä videoiden aiheuttama aggressiivisuus lapsissa.

Mielipidepalstoilla käydyssä keskustelussa videolaista oli monenlaisia osanottajia. Ammatillisesti tarkasteltuna keskusteluun videolaista osallistui kansanedustajia, videoalan edustajia, toimittajia, professoreita, opettajia ja valtion virkamiehiä. Suurin osa mielipidekirjoituksista kirjoitettiin omalla nimellä. Kaikista keskustelun osanottajista ei ollut selvillä ammattia. Maantieteellisesti tarkasteltuna mielipidekirjoituksen kirjoittajat asuivat eri puolilla Suomea, keskittyen kuitenkin pääkaupunkiseudulle. Asuinpaikastakaan ei kuitenkaan ollut mainintaa kaikissa mielipidekirjoituksissa. Suuresta osasta mielipidepalstoille kirjoittaneista henkilöistä oli tiedossa vain nimi ja korkeintaan paikkakunta.

Tutkielmassani halusin myös hahmottaa, miten tarkasteltujen lehtien mielipidepalstoilla käyty keskustelu istuu videolaista käydyssä keskustelun kokonaiskuvaan. Tutkimukseni perusteella koen, että mielipidepalstoilla käyty keskustelu videolaista on oma merkittävä kokonaisuutensa videosta käydyssä keskustelussa, joka on kuitenkin linkittynyt muuhun julkiseen keskusteluun. Ilman mielipidepalstoilla käytyä keskustelua puuttuisi videokeskustelun kokonaisuudesta tavallisten ihmisten ääni. Ihmisten mielipiteenilmaisu ei ollut kiinni mielipidepalstoissa, mutta se tarjosi tavalliselle kansalaiselle sellaisen julkisen alustan keskustelulle, jollaista ei ennen internetin aikakautta ollut muutoin saatavilla. Ilman mielipidepalstoilla käytyä keskustelua kokonaisuus olisi jäänyt yksipuolisemmaksi median ja politiikan kentän vuoropuheluksi. Mielipidepalsta antoi mahdollisuuden myös videoalalle tuoda mielipiteensä ilmi tavallisille ihmisille sekä poliitikoille, jotka eivät osallistaneet videoalaa lain valmisteluun.

Tutkimukseni mukaan videolaista käyty keskustelu tarkasteltujen lehtien mielipidepalstoilla liittyy politiikassa käytyyn keskusteluun. Poliittisessa keskustelussa videolaista oli näkyvissä samat teemat kuin tarkasteltujen lehtien mielipidepalstoilla. Poliitikassa lakia kannattava ryhmittymä korosti lasten suojelullista näkökulmaa sekä yhteiskunnan vastuuta lasten kasvattamisessa. Tämä näkökulma oli vallitseva myös videolakia kannattavissa mielipidekirjoituksissa. Lakia vastustava ryhmittymä oli huolissaan sensuurin yhteiskunnallisesta merkityksestä ja laajalti sitä mieltä, että vastuu lasten kasvatuksesta kuului kodille. Nämä näkemykset korreloivat mielipidepalstoilla nähtyihin mielipiteisiin videolaista, joskin mielipidepalstoilla esiintyi enemmän perusteita lakia vastaan.

Kansainvälisesti tarkasteltuna keskustelu videolaista oli hyvin samankaltaista Suomessa ja Ruotsissa. Ratkaisut ongelmaan olivat kuitenkin erilaiset. Ruotsissa päädyttiin ratkaisemaan ongelma rangaistavuuden keinoin, eikä siellä päädytty videoiden ennakkosensuuriin. Isossa-Britanniassa keskustelu videosta oli samankaltaista ja kuten Suomessa myös siellä päädyttiin ottamaan käyttöön videoiden ennakkosensuurilaki vuonna 1985. Länsimaista Suomi ja Iso-Britannia olivat ainoat maat, jotka ottivat käyttöön videoiden ennakkosensuurin.

Kaiken kaikkiaan luonnehdin lehtien mielipidepalstoilla käytyä keskustelua polarisoituneeksi ja tunnelatautuneeksi. Videolain kannattajilla ja vastustajilla oli omat perusteensa näkemyksensä tueksi ja erot kantojen välillä oli suuret. Yhdistävä tekijä oli, että kaikki keskustelun osapuolet suhtautuivat lakiin tunnepitoisesti. Omaa näkemystä haluttiin puolustaa kiivaasti, nähtiin videolaki sitten lasten puolustajana tai kansalaisten oikeuksiin kajoavana. Mielipidepalstoilla käytyyn keskusteluun osallistui ihmisiä laajalti eri sosioekonomisista luokista, aina opiskelijoista kansanedustajiin. Tämä tarkoitti sitä, että mielipidepalstoilla käydyssä keskustelussa oli monta erilaista ääntä ilmaisemassa mielipiteensä. Nähdäkseni tällä arenalla käyty keskustelu erottautuu muusta videolakia koskevasta keskustelusta edukseen juuri tämän takia. Mielipidepalstoilla käyty keskustelu oli kuitenkin tärkeä osa laajempaa julkista keskustelua videolaista ja tarjosi ainutlaatuisen katsauksen erilaisissa sosioekonomisissa asemissa olevien ihmisten näkemyksiin videolaista.

Lähde- ja kirjallisuusluettelo

Lähteet

Eduskunnan kirjasto

Eduskunnan täysistunnon pöytäkirja 123/1986

https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/ptk_123+1986.pdf

Ruotsin valtiopäivien arkisto

Förbud mot video med våldinslag

https://riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/forbud-mot-video-med-valdsinslag_G5021642

Lag (1990:886) om granskning och kontroll av filmer och videogram.

https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-1990886-om-granskning-och-kontroll-av_sfs-1990-886

Päivälehdien arkisto

Sanoma Yhtymä toimintakertomus 1988,

https://www.paivalehdenarkisto.fi/arkisto_luettelot/Toimintakertomukset/PLA-H-269-1_Toimintakertomus_1988.pdf

Tilastokeskus

Väestörakenne-verkkojulkaisu

”Ruotsinkielisten ja vieraskielisten osuus väestöstä 1900-2018”

https://www.stat.fi/til/vaerak/2018/01/vaerak_2018_01_2019-11-22_kuv_001_fi.html

Finlex

Laki elokuvien tarkastuksesta 299/1965,
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1965/19650299>

Laki video- ja muiden kuvaohjelmien tarkastamisesta, 697/1987
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1987/19870697>

Muu Aineisto

Videovälsdebatten, Studio S, alkuperäinen ohjelma lähetetty SVT
2.12.1980
<https://www.youtube.com/watch?v=Lgj6gR-Kbt0&t=521s>
(viitattu 20.4.2020)

Lehdistö

Helsingin Sanomat 1986–1987, 2012

Ilta-Sanomat 1986–1987

Aamulehti 1986–1987, 2019

Hufvudstadsbladet 1986–1987

Suomen lehdistö 1986–1987

Kirjallisuus

Aromaa, Kauko. ”Väkivaltarikollisuus ja television aikakausi”. Teoksessa *Televisio ja väkivalta: Suomalaisia näkökulmia*, toimittanut Juha Kytömäki ja Seppo Paananen, 47–64. Helsinki: Yleisradio 1988.

Buckingham, David. ”Electronic child abuse? Rethinking the media’s effects on children”. Teoksessa *Ill Effects: the media/ violence debate*, toimittaneet Martin Barker ja Julian Petley. Lontoo: Routledge 2001.

Cohen, Stanley. ”Folk Devils and Moral Panics”. Lontoo: Routledge 2011.

Heiskanen, Ilkka. ”Miten mediaväkivallasta on keskusteltu”. Teoksessa *Televisio ja väkivalta: Suomalaisia näkökulmia*, toimittanut Juha Kytömäki ja Seppo Paananen, 35–46. Helsinki: Yleisradio 1988.

Hemanus, Pertti. ”Paha vihollinen, hyvä vihollinen”. Teoksessa *Televisio ja väkivalta: Suomalaisia näkökulmia*, toimittanut Juha Kytömäki ja Seppo Paananen, 117–140. Helsinki: Yleisradio 1988.

Jensen-Eriksen, Nilkas, ja Kuorelahti, Elina. ”Suuri Affääri”. Helsinki: Siltala 2017.

Poutanen, Veli-Matti. "Videosensuuri : Viestintävälineen erityispiirteet ja sensuuri-ideologia". Sosiaalitieteiden pro gradu -tutkielma. Helsinki 1987.

Pulkinen, Hannu. ”Uutisten arkkitehtuuri: sanomalehden ulkoasun rakenteiden järjestys ja jousto”. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto 2008.

Reunanen, Esa. ”Pienempään kuosiin: Helsingin Sanomien ja Satakunnan Kansan tabloidi-uudistus sisällön, tekijöiden, lukijoiden ja ilmoittajien näkökulmasta”. Tampere: Tampereen yliopisto 2013.

Roe, Keith. ”The Swedish moral panic over video 1980-1984”. Göteborg: Göteborgs universitet 1987.

Samola, Juha. ”Erään lain vaiheita”. Teoksessa *Uhka Silmälle : 7 Esseitä Kauhun Katsomisesta Ja Videohysteriasta*, toimittanut Tilda Maria Forselius ja Seppo Luoma-Keturi, 185–199. Helsinki: Like Kustannus 1989.

Samola, Juha. ”Elokuva, televisio, video”. Teoksessa *Uusi teknologia, taiteet ja taidepolitiikka*, toimittanut Ritva Mitchell, 45–56. Helsinki: Valtion painatuskeskus 1985.

Sedergren, Jari. ”Taistelu elokuvassensuurista: Valtiollisen elokuvatarkastuksen historia 1946-2006”. Tampere: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura 2006.

Sironen, Jiri. ”Videolaista elokuvien aikuissensuurin poistumiseen: Sensuuripuhunnat ja kuvaohjelmien kulttuurinen sääntely 1980-luvulta nykypäivään”. Kulttuuripolitiikan ja valtiopoliittisen pro gradu -tutkielma. Jyväskylä 2006.

Soramäki, Martti. ”Mediat yli rajojen: näkökulmia joukkoviihteen tuotantoon, jakeluun ja kulutukseen”. Helsinki: Gaudeamus 1990.

Tenhunen, Tuukka. ”Paniikki, jota ei tullutkaan”. Journalistiikan pro gradu -tutkielma. Jyväskylä 2009.

Törnrudd, Patrik. ”Väkivalta Suomessa eilen ja tänään”. Teoksessa *Televisio ja väkivalta: Suomalaisia näkökulmia*, toimittanut Juha Kytömäki ja Seppo Paananen, 81–116. Helsinki: Yleisradio 1988.

Ylijoki, Markus. ”Kulttuuritunkeutuja ja lasten kasvatuksen vääristäjä? Videokeskustelu eduskunnassa 1980-1987”. Kulttuurihistorian pro gradu -tutkielma. Turku 2003.